

Planinski vestnik

2

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 1989

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 1989

2

letnik LXXXIX izhaja od leta 1895

vsebina

Roman Robas	Himalajsko sonce in dolge sence	49
Franč Pelc	Rože ob poti	50
Iztok Tomazin	Dvakrat na gori, ki je hotela	54
Marko Prezelj	Najlepši dan v obljubljeni deželi	58
Blaž Jereb	Prijazni bogovi himalajskih vrhov	59
Viki Grošelj	Lepa boginja turkizov	61
Dr. Miha Potočnik	Dr. Marijan Breclj (1910—1989)	64
	Rešeno Bohinjsko jezero	65
Pavle Šegula	Nepremišljenost najpogostejše	
	botruje nesreči	67
Radovan Lipušček	Skrute moči bele opojnosti	70
	Turni smuki brez meja	74
	Noč in dan na gričih in holmih	76
Peter Skoberne	Sto naravnih znamenitosti Slovenije	78
Nada Dobnik	Kurji vrh zasluži markirano pot	81
Franč Bernot	Jesensko vreme na Kredarici	82
	Odmevi	83
	Iz planinske literature	86
	Društvene novice	92

Slika na naslovn strani: **Zimsko sonce v Kamniških Alpah**

Foto: Peter Skoberne

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelínik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za prvo polletje leta 1989 je 25 000 dinarjev, za tujino znaša letna naročnina 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tiska Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

POROČILO O USPEŠNI SLOVENSKI ODPRAVI NA ČO OJU (8201 m)

HIMALAJSKO SONCE IN DOLGE SENCE

ROMAN ROBAS

Naša zgodba o Čo Oju je stara. O tej gori smo se pogovarjali že leta 1974 v baznem taboru na ledeniku Ramtang pod Kangbačenom. Pozneje smo dvakrat že imeli dovoljenje za vzpon iz Nepala, a smo zaradi različnih vzrokov vedno odstopili. Na vrsto pa je tudi ta himalajska gora morala priti. S srednjeročnim planom KOTG in PZS smo predvideli vzpon na Čo Oju v letu 1988, proti koncu leta 1987 pa nam je CMA (kitajska planinska organizacija) odobrila vzpon s severa, iz Tibeta.

Čo Oju je šesta najvišja gora na Zemlji. Prvi vzpon nanj je 19. oktobra 1954 opravila avstrijska odprava, ki jo je vodil dr. Tichy. Na vrh so se povzpeli po severozahodnih pobočjih. V območju tega vzpona, kjer je danes normalen dostop, je bilo pozneje opravljenih več različnih vzponov, ki pa so pravzaprav le variante prvega vzpona. Vsi vzponi-variante se najkasneje na višini 7100 metrov (tako piše tudi Messner) priključijo smeri prvopristopnikov. Jugovzhodna stena te gore je tudi preplezana. V tej steni so leta 1984

plezali naši alpinisti in obrnili na višini 7600 metrov.

Mi smo izbrali za cilj 1800 metrov visoko zahodno steno, ki še ni bila preplezana in ostaja še vedno taka, kajti zaradi spleta okoliščin med pripravami smo potem plezali severno steno.

PRIPRAVE

KOTG je na ustaljen način z razpisom zbrala kandidate za vodjo in člane odprave. Potem ko sem bil izbran za vodjo, sem pripravil program in predračun ter med kandidati izbral sedem alpinistov. KOTG je seznam potrdila, pozneje pa spremenila in dopolnila.

Odpravo smo sestavljali: Blaž Jereb, 28, Lesce; Viki Grošelj, 36, Ljubljana; Rado Nadvešnik, 23, Tirosek (Gornji Grad); Marko Prezelj, 23, Kamnik; Jože Rozman, 33, Lom pod Storžičem; Iztok Tomazin, 28, Križe, zdravnik odprave; Tone Škarja, 51, Mengeš, pridružen član; in Roman Robas, 46, Medvode, vodja odprave. V odpravo sta bila izbrana tudi Lado Vidmar in Tomo Česen, ki pa sta udeležbo pozneje odpovedala.

Izbral sem po mojem mnenju najboljšo možno kombinacijo alpinistov. Odločil sem se za ekipo mladih (v mlade na-

Na koncu ledenika Palung se je počasi odpiral pogled na »slovensko« steno

splah verjamem), dopolnjeno z alpinisti s himalajskimi izkušnjami. Na začetku smo se pripravljali za plezanje zahodne stene, zanimive, težavne, kombinirane in tudi nevarne stene. Med pripravami sem dobil pismo Toma Česna s predlogom, da bi v steni poskusil solo vzpon. Šokanten, pa kljub temu sprejemljiv predlog! S tem so se priprave spremenile, pravzaprav dopolnile: vedeli smo, da ima Čo Oju še eno nepreplezano steno, se verno.

Obe steni sta bili za nas neznanki. Nekaj podatkov in fotografij smo zbrali in na podlagi teh slik in himalajskih izkušenj načrtovali vzpona. Sklepali smo, da je severna stena primernejša za odpravarski vzpon, zahodna pa za solo vzpon. Ta kombinacija se mi je zdela posrečena. Odprava bi odpotovala v Nepal in na Kitajsko, v Tibet, do ledenika Gyabrang, kjer bi se razdelili: sedmerica bi odšla pod severno steno, Tomo Česen in Tone Škarja, ki bi z ledenika Gyabrang spremljal Česnov vzpon, pa pod zahodno steno.

Da ta kombinacija ni bila dokončna, je poskrbel Tomo, ki je tik pred nameravnim odhodom odprave odpovedal udeležbo, češ da je zahodna stena že preplezana. Ne vem, od kod je zvedel to novico, kajti zahodna stena Čo Oja še danes ni preplezana. To je bila vsekakor neresnost, ki je zmotila vse člane odprave. Odhod odprave je bil preblizu, tudi težav materialne (beri: denarne) narave je bilo preveč, da bi spet spreminjali priprave in cilj, zato smo se odločili za severno steno.

Priprave odprave so vse do odhoda odprave na K2, ki je odšla na pot konec maja 88, potekale v senci te odprave, predvsem na področju zbiranja sredstev. Pri tem delu sem napravil veliko napako: verjel sem, da bo končno le zaživel Alešev sklad. Vseeno smo zbrali približno dve tretjini sredstev, ki smo jih za odpravo predvideli v aprilu. Zagodla pa nam jo je brezglava inflacija, ki je razvrednotila opravljeno delo. Večina tistih delovnih organizacij, ki naj bi napolnile naš sklad, so našle izgovore. Razgovorov brez učinkov je bilo ogromno in preveč. Pred očmi se mi vrtila slika, ki jo k sreči počasi le odriva spomin na Čo Oju: Tone Škarja se v pisarni PZS z obrema rokama drži za glavo, ko obupan in zelen odloži slušalko. Pogovarjal se je z direktorjem velike DO, zadnjim upanjem, a ga je zavrnil.

Zaradi neplačane obveznosti kitajski planinski organizaciji (CMA) smo odhod odprave prestavljali. Najprej smo nameravali odpotovati že konec avgusta, potem sredi septembra in koncem septembra. Vse skupaj je povzročalo napetost med člani. Vmes so potovali teleksi iz Ljubljane v Peking in obratno. V Pekingu se je trudil naš veleposlanik Zvone Dragan, da Ki-

tajci niso odpovedali naše prve in tudi zato pomembne odprave v Tibet.

Ko še nismo bili povsem prepričani, da nam bo uspelo zbrati dovolj sredstev, je 21. oktobra odpotoval v Katmandu Viki Grošelj, da pripravi vso opremo, ki jo hranimo tam in da se odprava, če mu bo sledila, ne bo zamujala in izgubljala časa. 5. oktobra je odpotovala iz Ljubljane glavnina odprave, Tone Škarja pa je poletel za nami 12. oktobra.

Ko smo se v Katmanduju zbrali vsi razen Toneta, smo v nekaj dneh uredili vse formalnosti, pripravili opremo in hrano in dočakali teleks, da je obveznost Kitajcem poravnana. Dobili smo kitajske vize.

V Katmanduju so se nam pridružili trije Nepalci: sirdar Pemba Nurbu Šerpa, kuhar Nirkaji Tamang in kuhinjski pomočnik Arjun Tamang. Potrebovali smo jih za pomoč pri nabavi hrane, organizaciji transporta in delo v bazi. Z njihovim delom smo bili izredno zadovoljni.

OPREMA, HRANA IN OSTALO

Odprava je računala predvsem z opremo, ki jo imamo v Katmanduju. Vso osebno opremo smo prispevali člani odprave sami. Kline in vponke, ki smo jih potrebovali v

namesto komentarja ROŽE OB POTI

Stol: vsako leto se srečujemo ob tvojem vznožju. Kmalu se bomo spet podali na to pot, ki so nam jo markirali naši rodoljubi v težkih časih naše zgodovine. Lansko leto si nas sprejel že bolj po pomladansko, ker naravi pač ni mogoče zapovedovati. Zato naj opozorim ljubitelje narave, naj to sončno stran Alp ohranijo tako, kakršno so nam zapustili v stoletjih predniki.

K temu pisanju so me spodbudili nekateri udeleženci lanskoletnega pohoda na Stol, ki se niso mogli premagati, da ne bi vzeli s seboj domov cvetov teloha, ki ga je sonce zaradi mile zime na skopelih pobočjih zvabilo k rasti. Flora je v gospodarsko razvitih državah nekaj svetega, pa tudi zavest do (vsaj nekda) že močno uničene narave je drugačna. Za obstanek ali ponovno naselitev nekaterih vrst rastlin vlagajo marsikje veliko denarja. Ali se mi na napakah drugih res ne moremo ničesar naučiti? Bomo svojim potomcem lahko samo na slikah kazali, kakšen je bil teloh in kje so bila njegova rastišča?

steni, so prispevali člani odprave in njihovi odseki. Ključni del opreme, čevlje, je odprava nabavila samo za tiste člane, ki po lastnih izjavah niso imeli primernih. Vrvi za pritrditev v steno smo pripeljali iz Ljubljane, nekaj pa smo jih kupili v Katmanduju. Za zveze smo uporabljali postaje Iskra-Iret. Kisika za vzpon nismo uporabljali; v bazi smo imeli le štiri komplete za primere resnih bolezni, npr. pljučnice.

Višinsko hrano, vitaminske in mineralne napitke smo pripeljali iz Ljubljane. Vso drugo hrano smo kupili v Katmanduju. Meso, 3 koze, smo kupili od pastirjev pod bazo.

Izredno iznajdljivi kuhar in vsa trojica Nepalcev se je resnično vseskozi trudila, da je bilo hrane vedno dovolj, da je bila okusna in raznovrstna. V bazi je bilo vedno vsega dovolj, tudi po taborih na gori ni bilo težav s hrano. Pravzaprav je bil vzrok za pomanjkljivo prehrano v višjih taborih enak kot vedno: v višinah je težko kuhati, mraz je, redek zrak, kuha se bistveno počasneje, plin nima takega učinka kot v dolini. V bazi smo za kuhanje uporabljali bencin (1001) in butan (4 jeklenke po 10 kg).

Zdravnik odprave je v Ljubljani glede na

izbrani cilj in dogovor pripravil zdravila in opremo. Pokazalo se je, da so na odpravi poleg zdravil in opreme za možne resne posege zaradi poškodb predvsem bistveno pomembna zdravila proti prehladom in glavobolom, mazila za zaščito kože in za zaščito pred mrazom in leki proti prebavnim težavam, ki jih običajno povzroča sprememba podnebja in prehrane, skratka, sprememba načina življenja. Pomembno je, da teh zdravil ne zmanjka. V prvih dneh bivanja v bazi in nad njo nas je vse, ene bolj, druge manj, mučila nepopolna aklimatizacija in spremljajoče težave, kajti v nekaj dneh smo se iz Katmanduja (1200 m) vzpeli v bazo na višino 5350 m. Kljub izrednemu mrazu med plezanjem stene ni imel noben član kakšne resne bolezni ali poškodbe, ki bi bistveno vplivala na načrt vzpona odprave. To je bilo pomembno, kajti zdravnik po sestopu z vrha ni bil več sposoben vzponov v višje tabore.

POT DO BAZE

11. oktobra je odpotovala iz Katmanduja šesterica članov odprave in trije Nepalci do nepalsko kitajske meje. Vse tovore je odpeljal kamion. Naslednji dan sem se jim pridružil tudi jaz. Z Nepalci, ki jih imenujemo kar šerpe, smo organizirali prenos tovorov v kitajski obmejni kraj Zangmu (1900 m) in naslednji dan še višje do ceste, kjer so na nas in tovore čakali kitajski avtomobili.

12. oktobra zvečer smo se v Zangmuju prvič srečali z zveznim oficirjem Wanja Lajem in prevajalcem Chu Changyoungom. Zvezni oficir je po rodu Tibečanec, prevajalec pa Kitajec. Za red in sporazumevanje je bilo poskrbljeno.

13. oktobra smo zapustili Zangmu in se odpeljali prek visoke tibetanske planote skozi naselje Nyalam do Tingrija (4342 m). Prenočili smo v hotelu (stari vojašnici) in občutili pomanjkljivosti kitajske kuhinje.

14. oktobra smo zapustili transtibetansko makadamsko cesto, zavili desno pod vznožje naše gore, se vozili še 30 km po zapuščenih cestah in včasih tudi po brezpotju Tibeta in dospeli do zapuščene kitajske utrdbe Gyabrang (4700 m). Med potjo smo se z vodnikom jakov dogovorili za prenos tovorov do baze, na ledenik Palung.

Naslednji dan smo čakali jake in dan izkoristili za vzpon po levi moreni ledenika Gyabrang do višine 5100 m. Viki, Jože in Rado so z opremo za spanje prečili ledenik na njegovo desno stran do višine 5200 m in tam prespali, mi pa smo se vrnili v Gyabrang.

16. oktobra so po dogovoru prišli vodniki jakov z jaki. Postopek priprave jakov za nošnjo je bil dolgotrajen, natovar-

Od Valvasorjevega doma sem se lani vračal bolj med zadnjimi. Zanimalo me je, kakšna pot bo ostala za nami. Res je: nikjer ni bilo videti nobene tiste dni odvržene steklenice ali vrečke, papirja ali plastike, razen na začetku naselja, česar pa ni mogoče pripisati pohodnikom. To je prav lep dokaz, kako znamo ohranjati čiste poti.

Ne morem pa opisati, kaj sem začutil, ko sem na poti našel izgubljene cvetove teloha. Človek, zakaj si tako neusmiljen do narave? Kaj ti pomenijo ti cvetovi, ki jih izgubljaš na poti ali ki ti bodo oveneli, še preden jih prineseš do doma? In kaj ti pomenijo tisti šopki nežnega zgodnjepomladanskega cvetja za vetrno šipo v avtu, ko pa boš vključil gretje, brž ko boš odpeljal izpod gorá, tako da bodo cvetovi omagali?

Kdor hodi po gorah, bi sicer moral vedeti, kako naj se obnaša v svetu, ki ni čisto njegov. Toda ker marsikdo na bon-ton v hribih pozabi, naj bi ga opozorili z opozorilnimi tablami, ki naj bi stale ob najbolj obiskanih gorskih poteh. Kdaj pozneje, ko bi bili vsi hribovci pri nas »ta pravi«, bi jih lahko odstranili.

Toda kot kaže, žal, ta čas še dolgo ne bo prišel.

Franc Pelci

janje tovorov na živali se je večkrat ponovilo, a končno je kolona le krenila. Zvezni oficir in prevajalec sta ostala v Gyabrangu.

Zaradi poznega odhoda nam ni uspelo v enem dnevu prehoditi dolge poti do ledenika Palung: vodniki jakov so zahtevali postanek. Izgovorov so imeli več, najučinkovitejši pa je bil, da se morajo živali napiti, ker višje ni vode ali pa je zmrznjena.

Viki je ta dan sam iskal prehode po ledeniku Palung do prostora, kjer naj bi bil tabor ena, pozneje pa se je izkazalo, da je bolje, če imamo tam depo, tabor ena pa nižje in bližje bazi.

Naslednji dan se je ves navdušen vrnil k nam in pripovedoval zgodbo o srečanju z dvem Japoncema, ki sta raziskovala pot pod severno steno Čo-Oja. Obžalovala sta, da imamo mi še višje cilje. Povedal jima je, da smo prišli raziskat in preplezat to steno. Presenečena sta bila, vseeno pa sta nam zaželela srečo. Srečo, ki jo vsi želimo, iščemo, čakamo nanjo in potrebujemo. Največkrat jo najdemo, če smo dovolj vztrajni in delavni, kajti velikokrat je skrita prav v delu.

17. oktobra se je zgodba z natovarjanjem jakov ponovila. Iztok je ob desetih sam s šotorčkom odšel po poti, ki jo je prejšnji dan prehodil Viki. Preveč je bil neučakan, da bi ostal z nami: z dolgimi koraki bi najraje kar naravnost na vrh.

Kolona jekov je krenila in se ustavila na moreni ledenika Palung 5350 m visoko. Čo Oju je že nekaj dni nad nami kot oltar, da komaj upam pogledati navzgor. Vabi in opozarja, tolažim sebe in prijatelje: ne prehitovati, nevarno je, visoko je, marsikaj moramo še postoriti, preden se bomo prek stene spogledovali z vrhom. Postavimo bazo: tri velike šotore za kuhinjo, šerpe in za jedilnico, in dva manjša za nas, tretjega pa, ko se nam je pridružil še Tone.

18. oktobra nas je več otovorjenih odšlo navzgor po ledeniku Palung. Prespali smo na višini 5950 metrov in se eni naslednji dan vrnili v bazo, drugi pa so raziskovali pot do pod stene. Kljub težavam zaradi višine, ki so se poznale v koraku vsakogar, nas ni minilo navdušenje in resna skrb, ko se nam je v vsej mogočnosti predstavila severna stena Čo Oja, hladna in visoka. Smeri vzpona sploh ni bilo težko določiti: povsem naravno naravnost na vrh. Cilj je bil zdaj jasen: enkratna stena, težja, kot smo pričakovali, in lažja, kot bi lahko bila. Ker ni bilo druge poti, smo se vsi osredotočili v to steno. Sledili so predlogi za vzpon in padla je pripomba: čimprej eden na vrh; kdorkoli bo, smo to vsi.

Za prenos opreme in hrane v tabor ena sem se dogovoril s Tibetanci — vodniki

jakov. Dva dni so ostali z nami v bazi in nam pomagali, seveda za plačilo. Kar vzljubil sem jih; spominjali in opominjali so na življenje z naravo in od narave.

21. oktobra smo na ledeniku Palung 5850 metrov visoko postavili tabor ena, dva šotorčka, Anapurno in Mt. Cook, dva različna tipa šotorov, ki smo jih uporabljali za višinske tabore.

22. oktobra smo v krajni poči pod steno 6200 metrov visoko postavili tabor dva — en šotor Mt. Cook. Stal je na razpoki, zato smo malo nižje skopali snežno luknjo. Nad dvojko pa se je začelo pravo plezanje.

23. oktobra, ko je Viki v enem od prejšnjih dni že napel vrv čez krajno poč, sta napenjala vrvi v steni Iztok in Marko; delo sta nadaljevala še naslednji dan in priplezala 7700 metrov visoko.

Naslednji vzponi so bili težji. Najprej je bilo treba splezati spodnji del stene, ki je bil že opremljen z vrvmi, in nato napenjati vrvi. Radu in Blažu je uspelo napeti 100 metrov, prinesla pa sta tudi več novih kolotov vrvi. Sledila sta jima Viki in Jože in končno je uspelo Marku preplezati ključni del stene, strmo prečko v ledu, skalah in sipkem snegu, strm kuloar, napel je vrvi — in z Iztokom sta imela odprto pot do trojke. Ko sem pozneje plezal ta del stene, sem občudoval Marka kot viteza, ki se ne boji sulice pred svojim obrazom.

30. oktobra smo postavili trojko na višini 7200 metrov ob nevarnem visečem seraku.

VZPONI NA VRH

31. oktobra sta bila v steni že Rado in Blaž. Utrujenost je zadržala Iztoka in Marka, da nista poskusila plezati na vrh. Toda tedaj bi Iztok in Marko že morala napraviti prostor Radu in Blažu: morala bi navzgor ali navzdol. Vem, da je po tolikšnem naporu težko sestopiti, toda prijateljstvo in tovarištvo ima tudi svojo ceno. Iztok in Marko sta tako ostala v trojki, Rado in Blaž pa sta postavila še en šotor in oba prespala v eni spalni vreči.

Tudi 1. novembra Iztok in Marko nista odšla navsezgodaj proti vrhu, kot je bilo dogovorjeno. Toda dogovor je bil: navzgor je treba prenesti opremo za štirico in jo postaviti — ali pa sestopiti. Popoldne so Blaž, Rado in Marko sestopili, Iztok pa se je odločil, da naslednji dan sam poskusi iti na vrh ali pa sestopi. Veliko, morda preveliko breme je prevzel nase, kar mu glede na splet okoliščin ne bi bilo treba. A kaj se ve, kje in kaj je takrat odgovornost in soodgovornost. V trenutkih moči ali slabosti človek pozabi na okolico.

2. novembra vso noč nisem spal. Razžirale so me misli, kaj se dogaja v trojki.

✓ Izgubljeni v veselju — ali pod severno steno Čo Oja

S prvim svitom pa sem se v hladnem jutru že vzpenjal po ledeniku proti depolu. Z daljnogledom sem iskal po steni in ko je svetloba obsijala vrhnji del stene nad trojko, sem zagledal na strmih vesinah Iztoka, ki se je vzpenjal. Novica se je hitro širila po taborih; veseli smo bili, upali smo. Ob dogovorjenih urah se je Iztok javljal v bazi in vsi smo se skušali vključiti v pogovor. Ob 13.30 je Iztok izplezal na rob stene. Oddahnil sem si, a že naslednji trenutek sem razmišljal o njegovem sestopu. Bo zmogel?

Medtem sta se Viki in Jože vzpenjala proti trojki.

Iztok se je več kot dve uri zadržal na vrhu. Pogovarjal sem se z bazo, ugibali smo, končno se je le prikazal na robu stene. Slišal sem njegov glas: odločil se je za sestop po Tichyjevi smeri. Tone in Pemba sta ob šestih zvečer krenila Iztoku naproti; ob dveh ponoči so se sešli na višini 6000 metrov in potem do jutra sestopali v našo bazo. Ko sem zvedel še to novico, sem se zadovoljno oddahnil in že razmišljal o Vikijevem in Jožetovem vzponu.

3. novembra se je Iztok vrnil v bazo, Viki in Jože pa sta ta dan postavila štirico na višini 7550 metrov na seraku tik nad močnim prepadom. Dobro sta se počutila.

4. novembra je slabo vreme Vikija in Jožeta zadržalo v štirki, dan, pozneje pa sta izplezala izstopno varianto na vrh. Viki je

bil na vrhu ob enih popoldne in je potem sestopil v dvojko, Jože pa je bil na vrhu ob petih popoldne in je sestopil do štirke. Naslednji dan sta sestopila v enko.

7. novembra sta Marko in Rado preplezala steno od dvojke do štirice, 8. novembra pa sta zgodaj začela in opoldne priplezala na vrh po direktni smeri. Sestopila sta po izstopni varianti do dvojke in nato Rado še do enojke.

9. novembra sva naposled Blaž in jaz po izstopni varianti splezala na vrh in sestopila v dvojko.

Med sestopom sva z Blažem spraznila štirico in trojko ter delno tudi dvojko. Z našim sestopom se je pravzaprav začel dokončni umik z gore.

Tone, ki je iz baze, enke in ledeniške krnice pod steno spremljal naše početje v steni in na vrhu, je skupaj z Jožetom in Markom zaključil delo na gori. Pomagali so šerpe in Tibetanci.

14. novembra smo zapustili bazo.

* * *

Splezali smo severno steno Čo Oja. Domov smo se vrnili s celo vrsto koristnih spoznanj in izkušenj. Družbi smo napravili nekaj dolga, upam pa, da z njim ne bomo ostali sami.

Planinski vestnik ostaja zvest tradicijam slovenstva. Ostanite tudi vi tradicionalno zvesti bralci in propagatorji najstarejšega mesečnika na Slovenskem s skoraj stoletno tradicijo!

ZAPRAŠENI LISTI

DVAKRAT NA GORI, KI JE HOTELA

IZTOK TOMAZIN

Tibet je med drugim dežela prahu in vetra. Prah se nabira povsod, kamor ga zanese neusahljivo valovanje mrzlih vetrov. Imaš ga v očeh, med zobmi in na koži, v hrani, v obleki in fotoaparatih, prrine se celo med liste knjig in zvezkov.

Tudi v mojem dnevniku z odprave na Čo Oju so skoraj nevidna zrnca. Znova jih začutim pod prsti, ko doma zasanjano obračam šelesteče, pred nedavnim popisane liste. Obrnimo jih nekaj skupaj...

ODLOČITEV

Marko je danes zjutraj sestopil s tretjega višinskega tabora. Zaman so bili vztrajanje, boj z izčrpanostjo in iskanje preostalih moči. Spoštujem njegovo težavno, vendar nadvse trezno odločitev. Sam jo zase še ne morem in nočem sprejeti.

Ostajam sam v tretjem taboru, 7200 metrov visoko. Neskončne ure se opazujem, sprašujem, ocenjujem hromečo utrujenost in ji nasproti postavljam vso moč želja. Počasi, natančno presojam svoje možnosti. Zvečer, ko me v steni zagrne tema, se odločim. Odločitev je bila zahtevna, ena od mojih najtežavnejših doslej. Ko pa jo sprejemem, mi odleže. Nenadoma je vse jasno in preprosto. Nobene možnosti ni več, da bi si premislil. Čez nekaj ur, sredi noči, bom zapustil šotorček. Lotil se bom zgornje polovice naše stene, tisočih višinskih metrov neznanega, ki me še ločijo od vrha, od srečanja s Turkizno boginjo.

OBREMENJENOST

Že uro in pol si v okrilju zasneženega šotorčka ogrevam prste na nogah in stopala. Masiram jih in grejem nad šibkim plamenom plinskega kuhalnika, vendar brez posebnega uspeha. Neizprosno hitro prihaja ura, ki sem jo določil za odhod proti vrhu. Vprašanja in občutki, ki me obremenjujejo že od začetka odprave, spet privrejo iz globin nasilne, začasne pozabe, kamor sem jih vse doslej z mučnim naporom odrival.

Obuvam si stare čevlje, s katerimi sem že trikrat plezal na himalajskih odpravah in marsikje drugje. Dvakrat sem v njih že pomrznil, tokrat bom najbrž tretjič. Ni prijetno odhajati v mrzlo himalajsko noč, proti vrhu osem tisočakov s takimi občutki. Tudi zato se mi tako mudi; rad bi dosegel vrh čim hitreje, vsekakor pa v tem poskusu.

V trenutku, ko bom zapustil tesno, a raz-

meroma varno okrilje šotorčka, bo začasno vse odvečno prenehalo obstajati. Ostala bova gora in jaz, obstajali bosta želja in strma, ledena pot do njene izpolnitve, pot, po kateri ni plezal pred menoj še nihče.

PAST

Žarki jutranjega sonca me prvič pobožajo na višini 8100 metrov. Slepeča, hladna svetloba mi razodene podobo grozeče pasti. Ozebnik je vedno bolj strm, razmere so vse slabše. Ugrezam se že do pasu, centimeter za centimetrom odkopavam prhki sneg in se silno počasi rinem navzgor. Prehod na rob stene zapirajo strme zasnežene plati. Nad njimi, prav na robu stene, pa se bočita previsna skalna pregrada in ob njej štrleča opast. Od napora nekoliko zamegljeno zavest zaznamujeta razočaranje in strah, da je bil in bo ves trud zaman.

Zasnežene plati me nekajkrat zavrnejo. Poskusim desno v kopni, skoraj navpični steni. Sneti moram rokavice in v bolečini prvega stika s poledenelo skalo me za trenutek prešine vprašanje, kakšna je temperatura. Trideset ali štirideset stopinj pod ničlo? To in vsa druga vprašanja in upanja hitro izzvenijo v popolnem naporu, izniči jih popolna zbranost. Obstajajo samo še zaledeneli, s snegom poprhani oprimki za blazinice premrlih prstov in skromne, drobne se razčlemba za sprednje zobe zdrsavajočih derez.

Kako enostavno je pozabiti na vse, če okoliščine prerastejo možnosti sproščene, zavestnega izbiranja in se znajdeš s samo eno možnostjo, s samo enim načinom reševanja! Morda nisem še nikoli tako zbrano plezal, zato neverjetno jasno začutim usodni trenutek, ko dosežem mejo padca v majhnem previsu. Kakih pet metrov me še loči od roba dvatisočmetske stene. Sam sem in nevarovan, 8140 metrov visoko. Miren, kot bi šlo za nekoga drugega, se grozljivo jasno zavedam, da samo še en gib navzgor, samo še trenutek oklevanja pomeni padec, konec.

Viseč na konicah golih, mrtvečih prstov, opirajoč se na zdrsavajoče zobe derez odplezam navzdol. Val nepremagljive slabosti in občutek popolne izčrpanosti me zalijeta v trenutku, ko dosežem snežno vesino, ko se lahko prislonim v strmino in poskušam počivati. Zaman, vse zaman! Bom moral tik pod vrhom odnehati?

Z vso silo se oklenem zadnje možnosti in znova poskusim naravnost navzgor. Centimeter za centimetrom kopljem in se v

napeti igri z ravnotežjem goljufam prek zasneženih plati. Tik pod robom stene me zaustavi opast. Pod menoj je kakih petnajst doslej najtežjih metrov v vsej steni, nad menoj sta dva še težja. Z veliko težavo ohranjam ravnotežje, počasi sekam in kopljem nabuhlo gmoto opasti. Ko postane opast pretrda, se tesno prižmem obnjo, se izvesim nad globino, zavihtim cepin na drugo stran in ko dobro zagrabi, se zavihtim še sam ter s pomočjo proste roke in kolen prekobalim zadnjo, največjo oviro. Hlastajoč za zrakom se zvrnem v položno vesino; objame me slepeča svetloba, udarijo me sunki močnega zahodnika.

Končano je, si mislim, na temenu naše gore sem, do vrha je le še hoja...

ČUDNA VPRAŠANJA

Za vsakim robom pričakujem vrh in vsakič sem razočaran ter vse bolj utrujen. Sprašujem se in si že skoraj odgovarjam, da bo šlo tako v neskončnost, zato bom moral odnehati. Le silovita privlačnost skrivnostne točke, edine na vsaki gori, nad katero je samo še praznina neba, me žene navzgor.

Zadnje pol ure vzpona se sredi položnih vršnih vesin sprva začuden, nato pa jezen sprašujem, kaj je narobe z mano, da moram ves zadihan počivati že na vsake tri ali štiri korake. Ko se dovolj ujezim, z veliko muko spravim številko najprej na pet in malo kasneje na deset korakov naenkrat, pa še počitke si skrajšam. Kasneje, že blizu vrha, mi od napa in pomanjkanja kisika nekoliko otopele možgane prešine misel, da se vendar gibljam že krepko nad osm tisoč metrov visoko, kjer je tak ritem hoje čisto normalen...

NA VRHU

Do skrajnosti sem že naveličan hoje po skoraj ravnem temenu gore, spotikanja po globokih zastrugih in neizpolnjenih pričakovanj vrha. Večkrat že hočem obrniti s tolažbo, da sem praktično na vrhu, toda vedno zmaga misel na najvišjo točko gore, ki je morda le meter ali dve višje, pa stotine metrov dalje — in je ena sama. Zato nadaljujem. Med pogostimi počitki si živo predstavljam, kako bom na vrhu norel od veselja.

Končno! Obstanem na mestu, kjer so višje od mene le nekateri oblaki. Obstanem, sključen se majem pod sunki vetra in vstopam v čas, za katerega sem delal skoraj leto dni. Kako drugače je, kot je bilo pred enajstimi meseci na zimskem Daulagiriju! Takrat sem se na vrh priplazil, pod udarci viharja sem na njem zdržal nekaj ledenih, kot večnost dolgih sekund in se potem odpeljal navzdol v temo prihajajoče noči.

Sedaj kljubujem mrazu in poskušam uživati čimvečji del neskončnih možnosti časa in kraja, kjer sem. Ko se za silo naužijem čudovitega razgleda po valovitem Tibetu, po zaoblacenih dolinah Nepala in po razburkanem morju sivo belih gora vse naokrog, ko se naigram s prelepim občutkom izpolnjene velike želje, se pričnem natančno opazovati. Ločujem se, trgam se iz izmozganega in premraženega telesa. Razčlenjujem omejenost svojih občutkov, upočasnjenost odzivov in okornost gibov; opazujem hitro dihanje, čudim in navdušujem se nad hlastnimi poskusi sprejetih čimveč v času, ko kolovratim po vršni ploščadi. Ni zmagoslavja, ni sreče, ne norim od veselja. Samo tiho zadoščenje velike izpolnitve me preveva, skromen občutek, ki komaj daje slutiti silovito bogastvo prihodnosti.

Skoraj eno uro traja, da se mraz pregrize skozi plašč volje in da zmaga zavest minevajočega dneva, priganjajočega časa. Takrat pričnem sestopati. Čas svojega bivanja na vrhu ponesem s seboj v neko dolino, v neko prihodnost, zakaj prezgodaj je še, da bi ga mogel in želel doumeti.

ŠE ENKRAT NA VRHU

Črv dvoma me spremlja prve minute sestopa. Nenavadno lahko se je na vrhu podajala prstom ročica za navijanje filma v fotoaparatu. Prešinja me zoprn spomin na lanski Daulagiri, ko se mi je prav na vrhu strgal film in sem v dolino nevede prinesel le tri komaj razpoznavne posnetke Marjana in čudovitega sončnega zahoda. Dovolj je bilo za dokumentacijo, toda mnogo premalo za okras in podkrepitev lepih spominov.

Črv kljuje v omejeni zavesti, zato se odločim odpreti fotoaparatu. Bojazen postane resničnost: film je strgan. Zalije me val razočaranja. Brez razmišljanja se obrnem nazaj proti vrhu in ponavljam mōro počasnih korakov in hlastnih vdihov. Na vrhu se zvrnem v sneg. Po dolgem nadihavanju se zberem in si v mislih natančno obnovim postopek menjave filma. Nato snamem oba para rokavic in se z golimi prsti lotim drobnega, toda v teh okoliščinah, v močnem vetru in temperaturi vsaj štirideset stopinj pod ničlo, izredno zahtevnega opravlila. Prsti mi skoraj v trenutku poredijo, hitro postajajo okorni, voščeno beli. Še preden mi omrtviijo, pa je škaticla znova pripravljena, da ohranja nekaj čudovitih prizorov. S trudom se dvignem s tal in spet slikam podobe razgleda, sebe, nebo in oblake.

Med fotografiranjem se je v otopelih možganih že razbohotilo nezadovoljstvo, ker ne morem videti vsega čudovitega razgleda naenkrat. Vedno hitreje se zato sučem okrog svoje omahujoče pokončne osi in požiram fantastični vrtljak vseh prizorov,

Takole, na hrbtu jaka, se je iztok Tomazin vračal iz baze v dolino

vseh obzorij. Noro uživam in šele vrtoglavica in upehanost me ustavita.

Sprva še nekoliko omotičen zakoračim navzdol, z obrazom proti severu, z motnim pogledom, ki plava po prostranstvih Tibeta globoko pod menoj. Tudi tam so gore, neskončna množica belih gorá. Želje, neskončna množica velikih željá. In eno samo hrepenenje...

NIKAR NAVZDOL!

Tam, kjer se belo teme Turkizne boginje strmo prevesi v skalno steno, na robu prepada, iz katerega sem bil priplezal, spet obsedim. Za nekaj trenutkov, ki preidejo v neopredelljivo dolgo stanje blaženosti, se zavem, da sploh nočem sestopiti z gore.

Kar ostal bi. Brezciljno se predajam pogledu, ki objema valovita prostranstva skrivnostnega Tibeta, in mislim, ki se utaplja v neskončnosti severnega obzorja. Kar sedel bi in gledal temno sive, grozljivo nabuhle oblake, ki se ob gori in čeznjo valijo iz zastrtihi dolin Nepala proti severu v kristalno jasni prostor neba nad Tibetom. Čez nekaj ur se bo sonce prevesilo nad nazobčano črto zahodnega obzorja. Kako rad bi takrat z vrha gledal umiranje tega nepozabnega dneva! Morda še rajši bi na vrhu občudoval rojstvo naslednjega dne. Toda vmes bo trinajst ur himalajske noči, katerih v ledenem peklju viharja na vrhu osematisočaka zanesljivo ne bi preživel brez posledic.

Razum z odločnimi, kljub utrujenosti in pomanjkanju kisika prav nič omahujo-

čimi koraki premaguje čustva, zatre evforijo in odpravi množico neuresničljivih želja, ki so po izpolnitvi želje do vrha razposajeno prinorele v omejeno zavest. Še malo in še malo bom ostal, gledal in sprejemal, samo še malo bom kljuboval zmagujočemu razumu in mrazu, ki me neusmiljeno priganjata. Obenem pa bolj zase kot za prijatelje, ki poslušajo v bazi in višinskih taborih, govorim v radijski sprejemnik: »Sedaj bom moral sestopiti, če ne bom zašel v časovno stisko... samo tri ure je še do noči...«

Moram sestopiti, da bo lahko še kdaj tako. Edina želja, ki si jo dovolim izpolniti, je sestop na drugo, vsem nam neznano stran gore, sestop po smeri prvoprstopnikov, ki jo imam na seznamu želja od prvih let prebiranja knjig o Himalaji. Zavedam se, da se zaradi tega sestop ne bo končal tako, kot bi se lahko — nekaj ur pozneje v varnem okrilju višinskega tabora v naši smeri, pač pa po mnogih urah in kilometrih ledenih vesin, zevajočih razpok in ubijajočih ledeniških moren.

SESTOP

Sestop se sprevrača v tekmo s prihajajočo nočjo. V treh urah, do mraka, moram priti z vrha osematisočaka v njegovo vznožje. »Tekmo« začnjam izgubljati ob začetku fantastičnega sončnega zahoda. Sprva je že kazalo, da mi bo uspelo, saj sem se dokaj hitro spuščal, toda čudoviti, ob počasnem utapljanju rumene in kasneje oranžne krogle vse lepši prizori me po-

Vsak, ki Planinskemu vestniku preskrbi oglaš, dobi bogato provizijo. To je delo, ki je zares pošteno plačano po učinku.

gosto vsaj za nekaj trenutkov prikujejo v strme vesine. Moram postati, gledati in predvsem videti.

Bežim iz kraljestva naše Turkizne boginje. Bežim in še vedno želim ostati v kraljestvu skal in ledu, snega in neba. V kraljestvu barv. Neponovljivi so vsi odtenki najlepše, modre barve. Nepopisen je razgled: kot plapolajoč ogenj je po ledenih strminah proti vrhu polzeče žareče pregrinjalo večerne zarje. Kot živa je iz globokih dolin prihajajoča črnina skorajšnje noči.

Vsi ti in mnogi drugi prizori so moja pesem siren, pesem, ki mi ne da oditi. Neznosen je spopad volje, ko se z največjo brezobzirnostjo priganjam navzdol in zato skoraj tečem po zaledenelih vesinah, potem pa se spet ustavljam, fotografiram in sprejemam zadnje žarke. Zanesljivo bi se sprijaznil z bivačem nekje sredi gore. Nekaj opreme imam, počutim se odlično in tudi pomrzljena, doslej neobčutljiva stopala se počasi prebujajo.

Toda po dolgem ledeniku mi prihajata nasproti v vznožje gore Tone in Pemba. Samo spoštovanje in odgovornost do njune truda pretehtata v odločanju. Kljub temi, ki me objame še visoko nad razbrazdanimi kačami ledenikov, nadaljujem s sestopom.

DEVETINDVAJSETA URA

Izteka se devetindvajseta ura mojega skoraj neprekinjenega plezanja na 8200 metrov visoko goro in sestopanja z nje. Edini pravi počitek so mi bile prijetne minute, ko sem se pred sedmimi urami, sredi noči, na ledeniku Gyabrang srečal s Tonetom in Pembo. Sedaj mi je malo nerodno zlasti pred triindvajset let starejšim Tonetom: počasi usiham, nekoliko zaostajam in včasih me morata celo čakati. Toda ne morem hoditi hitreje; že dva dni sem brez hrane, dan in pol brez pijače in pomrznjene noge v plastičnih čevljih se včasih malo zapletejo. Siloviti ogenj želje in volje počasi ugaša, ker ni več nujno potreben. Samo še pol ure je do baznega tabora, do hrane in spanca. Omagati sedaj ne pomeni več umreti.

NEKAKŠNA SREČA

Včasih, žal vse preveč poredko, stvari tudi na najvišjih gorah sveta tečejo po najboljših željah in upanih. Na Čo Oju je bilo tako. Drugega novembra sem sam pripeljal na vrh, tri dni za mano se je vzpon posrečil Jožu in Viklu, dva dni kasneje sta jima sledila še Marko in Rado...

Tako lepo nam je šlo od rok in nog, da je po čudni, ovinkasti poti priključevala skupna skrb, ki je pri nekaterih prerasla skoraj v slutnjo, da bo nenadoma nekaj

hudo narobe — za protiutež dotakratni sreči.

Slutnje pa so ostale neizpolnjene, skrbi pozabljene. Gora nas je le vzvišeno, toda milostno opozorila, da je lahko drugačna, da je lahko vse popolnoma drugačno, ko se ji nekajkrat v mogočnem plesu oblakov in viharjev za nekaj ur ali največ za dan pokvarilo vreme, in še bolj, ko sta po zadnjem uspešnem vzponu z vrha sestopala Blaž in Roman. Roman je omahnil in se v strmi vesini ne da bi vedel kako ustavil dvajset metrov nižje le lažje poškodovan.

TIBETANEC

Pogovori s tibetskimi pastirji so pravo doživetje, čeprav poznamo le nekaj skupnih besed.

Ko sključen, s pomočjo palic šepam po baznem taboru in polglasno preklinjam omrzline, ki so mi preprečile vrnitev na goro in izpolnitev nekaterih preostalih želja, me ustavi pastir jakov v zamazanem kožuhi. Vprašujočega pogleda pokaže na moje noge. Zagrenjeno se nasmehnem, s prstom pokažem na goro in nase, z znamenji mu razložim, da sem bil na vrhu in sem tam pomrznil.

Obraz mu zažari, pa ne vem, ali od prižnanja ali samo od zadovoljstva, da je razumel moj odgovor. »Čo uja!« nekajkrat zateglo ponovi in še on pokaže na goro. Nato se nasmehne, odkima in pokaže na moje noge. Morda hoče povedati, da nisem imel kaj iskati na gori, kjer domujejo njihovi bogovi — ali pa mu ni jasno, kako lahko pomehkuženi belec, ki mu tibetanski mraz ni stalni, vseobsegajoči življenjski spremljevalec, sploh lahko prileze tako visoko.

Ne vem, nikoli ne bom vedel.

»ZMAGOVALEC«

Z gore sem se vračal kot nekakšen zmagovalec, s prebujajočo se zavestjo, da sem stal na njenem oblem temenu, prvi prek dotedaj še nedotaknjene, v alpinističnem svetu celo nepoznane mogočne severne stene.

Sedaj pa sem bedna, na jaku jahajoča sključena in z bolečino prepojena kultura, s pomrznjenimi, zagnojenimi prsti in stopali, nesposoben brez pomoči palic prehoditi nekaj deset metrov katerekoli strmine. Enakomerno pozibavajoč se oklepam kosmatega jakovega hrbta, pazim na vsak njegov nenaden gib in se komaj še zavedam, da sem pred dvema tednoma stal na vrhu gore, ki jo zapuščamo v slepilu dopoldanskega sonca.

Kako globoko sta trpljenje in skrb pokopala vse želje in vse, kar je še bilo lepega! In kako zmagovita bo nekoč — upam da kmalu — njihova vrnitev!

ALI JE ČLOVEK NA VRHU SREČEN?

NAJLEPŠI DAN V OBLJUBLJENI DEŽELI

MARKO PREZELJ

Rado se še ukvarja z derezami, ko sam že začnem boj s skorjastim snegom nad šotorčkom četrtega višinskega tabora. Predstavljam noge, štejem korake in preiščljeno diham. Spricho dobrega počutja sem prepričan, da nama vrha ne more nihče več vzeti. Noge vztrajno potiskam skozi skorjo v suh sneg, ki vsak korak odrine za pol čevlja navzdol.

Ko Rado prevzame vodstvo, imam takoj več časa za preiščljanje. Ne da bi hotel, razmišljam: kakšen je sploh smisel tega našega nekoristnega početja? Če bi mi tisti trenutek Rado rekel, naj obrneva, bi mu isti hip brez preiščljanja pokimal, pa čeprav sem se odlično počutil.

Vendar nobeden od naju tega ne reče; nekaj neznanega žene oba naprej.

Ko zadonijo svetlobne trobente, se v spremstvu veličastnih prizorov že vzpenjava proti izstopnemu kuloarju. Oko mi valovi po obzorju in nenadoma se zavem minljivosti trenutka. Barve se tako hitro menjavajo, da jih komaj sproti zaznavam, nazadnje pa vse oblije veličastna modrina.

V ozebniku se z vsemi močmi posvetiva temu, da se prekopljeva prek suhega snega, ki naju izčrpava bolj kot višina. Zavihtiva se še čez vršno opast in zagledava ledeno puščavo, ki jo je nebeški kipar izklesal v led in sneg. Prišla sva na rob stene, pa nisva mogla ugotoviti, kje je vrh; zdi se, kot da bi se hotel skriti in dokazati brezmejnost poti, ki čaka zasvojenice naše sorte na sledi neznane usode. Avtomatično korakava med snežnimi opastmi in ledenimi zastrugi, hlastava redek zrak in že po vsakih treh korakih počivava.

SMISELNOST NAŠEGA POČETJA

Naposled odkrijeva točko, kjer se vse poti obrnejo navzdol. Zadnje metre prehodiva z roko pod roko kot zakonca.

Vrh! Z dlanmi udariva skupaj, vriskava in se objemava. Vesel sem, da vse to doživljam prav z Radom. Koliko radostnih in koliko bridkih trenutkov sva že doživela skupaj! Leta pripravništva, sprejem med alpiniste, padec v Beli grapi, Lotse Šar — in zdaj vrh osemtisočaka.

V trenutku se počutim povsem sproščeno: kot bi odložil večletno breme zaplavam po morju domišljije. Zazdi se mi, da so se mi uresničile vse želje, vse sanje in hrepenjenja. Pomislim na vse tiste, ki doma čakajo in nam dajejo nove spodbude. Toda ko vzamem fotografski aparat in fotogra-

firam, vsi vzneseni občutki v trenutku zamrejo, se razpršijo, kot bi jih odnesel veter, ki piha z vso silovitostjo.

Stojim poleg nahrbtnika in se pričnjam zavedati krute resničnosti, da namreč niti na tem vrhu ni nič takega, kar sem prej pričakoval. Upanje, da bi se na vrhu počutil srečnega in popolnoma svobodnega, splahni, nadomesti pa ga občutek praznine in brezmejnega olajšanja ter spoznanja svoje majhnosti v primerjavi s tistim, kar so zaznale moje oči tam daleč na širnem obzorju, kjer so novi vrhovi, ki kar kličejo ujetnike z ječarjem v sebi. Nikoli ne bom svoboden!

Spet se zalotim pri misli o smiselnosti našega početja: kot bi pozabil, da sem se le trenutek pred tem neizmerno veselil občutka sreče in svobode.

A bil je le trenutek.

Kar ne morem dojeti, da je zdaj v meni in povsod okrog mene sama praznina. Zato vztrajno pritiskam na sprožilec. Doma bom vse te slike vstavil v spomin in praznine ne bo več.

Brez besed se odpraviva navzdol.

MISLI V SIMFONIJ TIŠINE

Kar čutim, kako mi veter krađe energijo. In Radov nos je čisto bel. Nič mu ne rečem, saj bo laže sestopal, če tega ne bo

To je eden od Tibetancev — vodnikov jakov, ki so pomagali slovenski odpravi prenesti tovore v bazni tabor

vedel. Pri prvih skalah pobereva nekaj kamnov — najdragocenejših spominkov za najdražje. Brez težav prečiva prek skal do grebena, od koder po klozastem pobočju sestopiva do tabora štiri. Odložim radijsko postajo v šotor in se podvzam za Radom. Pogoltno me hladna senca. Otopelost občutkov in suh sneg storita svoje. Vsedem se na zadnjo plat in se večino poti tako odpeljem do tabora tri, kjer se začnejo fiksne vrvi.

Ko se pripnem na vrvi, me preplavi neznan-sko olajšanje. Počasi napredujem, precej počasneje kot Rado, olajšanje je vsak trenutek večje in vsak trenutek vse bolj uživam, ko drsim in prestopam navzdol. Misli valovijo sem in tja, kot bi bile spuščene

z vajeti, kot bi hotele biti popolnoma slobodne.

Rado se že pripravlja na sestop do enke, ko pridem do snežne luknje na dvojki. Njegov nos že dobiva barvo, prste na rokah pa ima pomrznjene. Odide, sam pa se pripravim na prenočevanje v luknji.

Prične se čudovita simfonija tišine.

Tedaj šele vem, da sem precej časa živel in delal le za tiste trenutke na vrhu. Tedaj se mi je zazdelo, da sem do popolnosti zadovoljen s samim seboj. Uspelo mi je okusiti trenutno radost vrha in neskončno praznino sestopa, zaradi česar sem zdaj bogatejši za tista spoznanja, ki počasi tešejo vsakega človeka.

Pa tudi kanček ponosa mi je kanil v srce.

PRVIČ V NAJVIŠJIH GORAH SVETA

PRIJAZNI BOGOVI HIMALAJSKIH VRHOV

BLAŽ JEREB

Boj za vstopnice majhne alpinistične odprave postaja vedno trši. Tudi zame je bila pot do take odprave dolga in s trnjem posuta. Plezati sem začel, ko sem bil star petnajst let. Izkušnje, pridobljene v teh trinajstih letih z vzponi v domačih gorah, Dolomiti, Centralnih Alpah, Perziji in v južnoameriških Andih, so mi že leta 1983 dale misliti, da bi se bilo v moji alpinistični karieri vsaj enkrat zanimivo preizkusiti na višinah nad 8000 metrov. Prva priložnost je bila takrat odprava na Jalung Kang. Bil sem izbran v vseh treh selekcijah in z eno nogo sem že bil v Himalaji, ko je iz nerazumljivih vzrokov prišlo do sprememb in na seznamu potnikov v daljni Nepal nenadoma ni bilo več mojega imena. Čeprav hudo razočaran nad tako odločitvijo nisem obupal. Še naprej sem pridno plezal v stenah, ki so mi bile finančno dosegljive, in se pripravljaj na odprave (Daulagiri, Lotse Šar). Čez vso zadevo sem počasi že naredil križ, ko sem februarja lani dobil brzojavko, ki me je vabila na sestanek v zvezi z odpravo na Čo-Oju. Komaj sem dočakal ta sestanek na Planinski zvezi Slovenije, kjer sem od vodje odprave Romana Robasa zvedel, da sem izbran za člana odprave na Čo Oju. Zame je bila to prelepa novica, ki je obetala, da bom končno le doživel tako želeno Himalajo.

PRIPRAVE POD GORO

Tibet, velika planota na višini okoli 4000 metrov, je za tiste, ki se nanjo pripeljejo z avtom, zelo neugodna za aklimatizacijo. V nekaj urah smo se povzpeli iz Zang-

muja na višini 2300 metrov v Tingri na višini 4350 metrov. Med potjo smo preko-račili nekaj prelazov, visokih prek 5000 metrov. Prve znake višinske bolezni smo začutili ponoči, saj je skoraj vse bolela glava. Naslednji dan smo se z vozili dvignili še za okoli 300 metrov in v ruševinah kitajske kasarne v bližini vasiše Kyetrak postavili šotore. Ko smo čakali na jake, da bodo odnesli tovore v bazo, smo opravljali ogledne ture na bližnje vrhove, visoke okoli 5500 metrov. Za neaklimatizirane organizme pa je bilo to že preveč in vsak po svoje je občutil višino. Tudi sam sem postal velik revež. Najprej se je pojavil hud glavobol, nato zvišana temperatura in na koncu še težave z ledvicami. Vse to mi je pobralo precej energije. Skoraj štirinajst dni sem potreboval, da sem se končno privadil na nove razmere.

GORA MOJEGA HREPENENJA

Jutri z Romijem načrtujeva pohod proti vrhu. Popoldne pripraviva nahrbtnike z najnujnejšo opremo, ki je še ni na hribu, tako da zjutraj vrževa vanje le še nekaj hrane in odrineva. Tudi psihično se dobro pripraviva. Narediva strateški načrt: povzpeti se nameravava iz dvojke na štirico, saj je trojko skoraj povsem zasul sneg in bi se bilo potrebno preveč truditi, da bi jo noge trde in brezčutne do gležnjev. Edino zdravilo je sestopiti čim nižje. Hitim, kar se da in sledim stopinjam, ki sem jih napravil pri vzponu. Pol ure pod vrhom je lahko ponovno usposobila za spanje. Nisva povsem prepričana, da nama bo uspelo, saj se je Romi do sedaj povzpeli najvišje do dvojke. Imel je ogromno organizacij-

Baza na višini 5350 metrov; severna stena Čo Oja se skriva za grebenom sedemtisočaka Palungri (7035 m)

skega posla in o vrhu sploh ni dosti razmišljal. Ko se nam je pridružil Tone, je Romija precej razbremenil in tudi zanj se je pokazala možnost za vzpon na vrh.

S tem, ko se je Izток odločil za samostojen vzpon na vrh, so se razdrle tudi naše naveze: Marko, s katerim sta bila do tedaj skupaj, je ostal sam. Splet okoliščin je nanesel, da sta se Marko in Rado, s katerim sem bil v navezi, združila v novo navezo, meni se je pridružil Romi in možnosti, da vsi osvojimo vrh, so se povečale.

Ponoči se vreme poslabša. Začne snežiti in piha močan veter. Kljub slabemu vremenu odrineva iz baze. Po dveh urah in pol sva že v enki, kjer naju s kompotom čaka Viki. Skupaj nestrno čakamo Jožo, ki po uspešno opravljenem vzponu sestopa. Po radijski zvezi zaprosi za pomoč, kajti čakanje na lepše vreme ga je na štirici kar dobro utrudilo. Romi brez besed vzame baterijo, obuje čevlje in odide Jožu naproti. Šele pozno zvečer se vrne v enko. Pričakam ju s toplim kompotom, Viki pa takrat že sladko spi.

Naslednji dan se po zajtrku in kosilu hkrati poslovimo. Joža in Viki gresta srečno z osvojenim vrhom v dolino, midva pa na dolg vzpon proti vrhu. Kar dobro nama gre. Na trojki srečava Marka in Radota. Čestitava jima za vrh, le na kratko izmenjamo nekaj besed in že hitimo vsak svojemu cilju naproti. Onadva morata do noči priti v dvojko, midva pa na štirico. — Od trojke naprej je na gori vsak prepuščen le samemu sebi. Tu ni več fiksnih vrvi niti ne plezamo v navezi. Drug drugemu smo le v psihično oporo, ki v Himalaji veliko pomeni.

Po trinajstih urah nepretrganega plezanja končno le sediva v štirici in močno loviva sapo. Ker sva zadnja, dobiva tabor v zelo slabem stanju: spalni vreči sta mokri in

zmrznjeni, tudi šotor je ves leden. V severni steni je premalo sonca, da bi posušilo kondenz, nizke temperature pa ves nadihan zrak spremenijo v led.

Nekako se zbaševa v spalni vreči in začneva kuhati. V naročju držim kuhalnik, na katerem Romi kuha. Več kot uro je treba čakati, da se sneg stopi in voda zavre. Začnem dremati, toda podzavesten strah, da bom polil težko pridobljeno tekočino, me vsake toliko časa zdrami. Žato nazadnje poiščeva edini prosti kotiček v šotoru, kamor postaviva kuhalnik. Romi še dolgo vztraja pri pridobivanju dodatnih količin tekočine, ki je na tej višini organizmu še kako potrebna, nazadnje pa tudi on zaspi. A ne za dolgo: kmalu začne ,telovaditi' po šotoru. Na tako majhnem prostoru namreč potrebuješ veliko časa, da se pripraviš na vzpon. V nahrbtnik dava le rezervne rokavice, kapo in radijsko postajo. Ko pokukava iz šotora, se nama v trenutku zanohta in vrneva se nazaj. Temperature so namreč izredno nizke.

Toda po dobri uri ogrevanja v šotoru ob pol šestih zjutraj ponovno štartava. V začetku nama gre počasi. Okončine so še vse otrple od dolge, mrzle noči, a srce in pljuča kmalu ujamejo pravi ritem in ob tri četrt na eno stojiva na vrhu šeste najvišje gore sveta. Romi je bil že večkrat v Himalaji in čeprav je na Everestu dosegel višino 8500 metrov, na vrhu osem-tisočaka doslej še ni stal. Sam sem tu prvič in bogovi, ki bivajo na himalajskih vrhovih, so mi bili očitno naklonjeni.

ČESTITKE ŠELE V DOLINI

Nobenih posebnih občutkov nimam. Nobene velike sreče ali veselja ne čutim. V podzavesti otrple duše se mi oglašajo skrb, saj je potrebno priti še v dolino. Prav sestopi pa so v Himalaji najbolj nevarni. Koncentracija ob uspehu pogosto popusti in hitro se lahko pripeti nesreča.

Hud mraz z vetrom naju kmalu prežene v dolino, pred tem pa nama uspe narediti le nekaj panoramskih posnetkov. Trudim se z magnetofonom, vendar zaradi hudega mraza ne deluje. Sestop poteka precej hitreje kot vzpon. Na robu stene, kjer je vsaj malo zavetja, se za kratek čas ustaviva. Razmišljava o smeri sestopa. Hitreje in lažje bi bilo sestopiti po smeri prvopristopnikov, kot je storil Iztok, toda v naših taborih je polno drage opreme, ki jo je potrebno spraviti v dolino. Tako se odločiva za »gorenjsko varianto« in sva čez dobri dve uri že pri štirici. V dolino sporočiva, da nama gre dobro in da bova do noči v dvojki. Romi takoj nadaljuje sestop, sam pa praznim tabor. Spalni vreči zmečem po strmini v dolino, ostalo

zbašem v nahrbtnik in se začnem spuščati. Tik pred trojko dohitim Romija, ki je poškodovan.

Kamen se nama naposled odvali od srca, saj sva dosegla fiksne vrvi, ki nama bodo v veliko pomoč pri nadaljnjem sestopu. Ker ni priporočljivo, da sta dva pripeta na isti vrvi, dam Romiju prednost, sam pa počistim še ta tabor. Spalni vreči ponovno spustim po hribu navzdol, ostalo opremo naložim v nahrbtnik ter se pripravim za spust. Ob mraku sem na koncu vrvi. Romi me počaka s toplo pijačo. Šele takrat si seže v roke in si čestitava za uspeh.

Stena je nad nama in sestop iz dvojke je po težavnosti ter nevarnosti le še dolgočasna, utrujajoča hoja v primerjavi s tistim, kar je za nama.

KOT DUHOVI SMO SE SPREHAJALI OKROG ČO OJA

LEPA BOGINJA TURKIZOV

VIKI GROŠELJ

Ko te celodnevno plezanje že močno utruja, ko te lovi noč zadnje metre pred trojko in je zveržen šotor, stisnjen od plazičev snega, ki ga nenehno zasipavajo, eno samo razočaranje, ker je njegova notranjost snežena, mokra in neuporabna, ko se prijatelj loti odmetavanja snega, sam pa se zavlečeš v zopno notranjost, kjer si z muko narediš le toliko prostora, da med nogami postaviš gorilnik, na katerem boš skuhal odrešujočo pijačo, ki ti bo pomagala preživeti ubijalsko noč, ki jo potem prevegetiraš in trepetajoč od mraza prosiš, da bi jo bilo že enkrat konec, se vrh Čo Oja, tako blizu, čisto tu, zdi kot slika domišljije, nerazumljive sanje, magična privlačnost, ki usmerja tvoje početje, moči in želje.

Ko te jutranja zveza z bazo vrne v resnični svet, ko te novica, da je Iztok sam srečno dosegel vrh in sestopal vso noč po normalni smeri prek severnih pobočij, zjutraj pa se pomrznenih nog in na koncu moči sešel s Tonetom in Pembo, ki sta mu hitela naproti, vzradosti in ti ta fantastičen uspeh da novih moči in volje, da se pomirjen lotiš kuhanja in snovanja načrtov za tabor štiri, od koder bo naslednji dan odprta pot proti vrhu, je Čo Oju spet trdno razpet med nebom in zemljo, ti pa trdno odločen, da ne odideš, dokler ne stopiš na njegov vrh, ki se riše na turkiznem nebu.

PREDEN BOM STOPIL NA VRH

Še preden pa bom stopil na najvišjo točko gore, ki bo moj peti osemstisočak, in se bo naravnost pred menoj prikazala vršna

piramida Everesta kot privid, kot stari dolg, kot vroča želja, še preden bom torej na vrhu Čo Oja, kjer bo pihal orkanski veter in bom stal na opasti, ne da bi se drznil kaj dosti premikati, ker se vesi nad več kot dva tisoč metrov visoko južno steno, še preden mi bo kljub strupenemu mrazu toplo, ker se je spet uresničilo nekaj velikega, skupnega, tvojega, mojega, morava z Jožetom postaviti tabor štiri in naslednji dan priplezati na ramo desno od vrha, od tam pa nekje v višini 7800 metrov prečiti severno pobočje in nato po normalni smeri priti na vrh. S tem bova omogočila drugim, ki bodo poskušali naravnost na vrh, vrnitev po naši smeri, saj je sestop po normalni preveč tvegan.

Ob vsakem premiku med kuhanjem se kondenz, ki je na stropu šotora zmrznil v ledene zaplate, sesipa na naju. Že tako je vse vlažno in to je samo dodatna neprijetnost, ki me spodbudi, da kar se da hitro zlezem iz šotora, vzamem šotor za štirico, lopato in osebne reči ter se začnem vzpenjati.

Teren nad trojko je okoli 50 stopinj nagnjena vesina z obilico strmejših odstavkov. Fiksni vrvi ni več in vsaka večja napaka bi se končala dobrih tisoč metrov nižje. Sneg je različne kakovosti: včasih se predira, včasih lomí v velikih ploščah. Vse nekam visi v zraku. Več ur tipam, rijem, pa spet kot po jajcih plezam navzgor. Po dobrih 350 višinskih metrih se odločim, da bo dovolj. Do vrha je še 650 višinskih metrov. Kar takoj začnem kopati in ko je Jože pri meni, je več kot pol ploščadi pripravljene. S skupnimi močmi izravnava še ostalo in postavlja šotor. Močan veter naju hoče odpihniti s šotorom vred, a nazadnje le najdeva pravo

ravnatežje in ga hitro fiksirava v sneg in led.

Vseliva se in v eni sami uri je že tak kot trojka: kondenz se spreminja v led, zasipava ga veter, vreči sta že vlažni. Začenja se pravi ledeni pekel, a eno noč bova že zdržala. Jutri pa bo za naju pomemben dan. — Pozno zvečer ugotovim, da je palec na levi nogi še vedno mrzel. Ustrašim se. Obe stopali temeljito natrem s finalgalom, vseeno pa čutim, da s prstom ni vse v redu: mraz na poti med trojko in štirico ga je načel.

Noč je obupna. Toda tako sva tudi pričakovala. V tem nemogočem, vlažnem, mrzlem svetu je težko ujeti kako uro spanca. Tako zoprnih taborov nismo imeli niti v južni steni Lotseja, ki ja za udeležence tiste odprave nekakšna prisposoba najslabšega in nemogočega.

LEDENI NOČI V ŠOTORU

Ob petih zjutraj v popolni opremi za vrh zlezem iz šotora. Plaz snega, ki prihrumi prek stene, me skoraj prevrne in odnese s seboj. Veter hrumi okoli robov. Sneži. Ne morem verjeti. Edina ugodnost, ki nas je spremljala ves čas odprave, je bilo stabilno vreme, značilno za pozno himalajsko jesen. Po več kot mesecu lepega vremena pa je ravno danes, ko naj bi šla proti vrhu, vremenski preobrat. Če bi v takem rinila navzgor, bi naju prvi večji plazič odplaknil v globino. S težkim srcem se zbašem nazaj v notranjost. Če se do desetih vihar ne poleže, nimava danes nobene možnosti več. Zakopljem se nazaj v premočen puh.

Se je samo vreme poigralo z menoj ali pa tudi usoda? Zadnjih pet let mi je v alpinizmu uspelo vse, česar sem se lotil. Je po verjetnostnem računu prišel čas za neuspeh? Odgovora še ne vem. Toda v takem vremenu k sreči niti dol ne moreva.

Ob desetih ni izboljšanja. Veter se je še okrepil, kar pa je lahko tudi dober znak. Töne naju iz baze tolaži, da poslabšanje ne more biti dolgotrajno. Neverjetno, kako rada verjameva njegovim besedam.

Okrog poldneva Jože zbere vso korajžo in začne kuhati. Spet oblaki sopare, ki se na stropu spreminja v ledeno oblogo! Nekaj trenutkov zatem jo veter strese na vrečo, če imaš smolo, pa jo dobiš na nos ali za vrat. Zaradi najine toplote in gorilnika se tali, pa spet hlapi. Nenehno kroženje prinaša vse več in več ledu.

Sneg, ki ga nosi veter, naju vse bolj stiska. Treba bo iti ven in odkopavati. Veter brije. Eden od spojev šotora se je odlomil. Treba ga bo zvezati. Rokavice dol! Prsti so čisto beli; nimam moči v njih, zato bom zategnil z zobmi. Rokavice spet gor! Lopato je čisto zametlo. Odmetavaj,

odmetavaj, morda se boš vsaj ogrel! Nato pa brž nazaj v šotor, kar zadenjsko.

»Pazi, juha! Kako si mogel!«

Potem kar nekaj časa sedim v mokri čobodri. Rezanci se lepijo name, Jože pa potrpežljivo še enkrat začenja naporno opravilo.

Še ena noč je končno minila. Ob petih se že pripravljava. Kuhalnik brni v kotu. Danes ne glede na vreme greva. Pogledam ven: jasno, zvezde! Spijem nekaj pijače, nekaj jo malo zaradi utrujenosti, malo pa zaradi vznemirjenja polijem. Napolnim termovko in se malo pred osmo zbašem iz šotora.

MOŽIC POD VRHOM

Pod mano, nad čarobnimi planjavami Tibeta, se rojeva nov dan. Čudno slaboten sem. Dolgo traja, preden nataknem dereze. Ko se zravnam, moram nekajkrat po sapo. Dan čakanja naju je zlomil. Malo čez osmo pa vendarle krenem. Tako slabo se počutim, da slabše ne more biti. Torej le naprej, lahko je samo bolje!

Zaplezam naravnost navzgor. Doseči moram skalno ramo 250 višinskih metrov nad sabo. Čez kako uro ugotovim, da mi gre že bolje. Med nogami pod seboj gledam Jožeta, še malo pod njim pa je na seraku šotor kot na mostu mamutske skakalnice; tisoč petsto metrov niže je iztek. Zaradi velike strmine hitro pridobivam višino: višinomer kaže točno 7800 metrov, ko zaskrbljeno pogledam za rob. Snežena polička kot v pravljici skoraj vodoravno pelje naravnost v Tichyjevo prvoprstopniško smer...

Kar se da pohitim kakih štiristo metrov proti desni in takoj, ko skalna zapora nad menoj dopusti, navzgor. V Tichyjevi smeri sem. Za vse, ki bodo za nama plezali naravnost po Iztokovi smeri, je povratek odprt!

Preudarno in čimbolj v idealni črti se prebijam navzgor. Veter se stopnjuje, čez vrh se vlečejo meglice, strupeno mraz postaja, počutim pa se vse bolje. Neverjetno lahko se vzpenjam in zlahka opravi po petindvajset korakov brez počitka. Sem in tja napravim kakšen posnetek, čeprav je to pravi hazard. Zaradi hudega mraza se lahko strga film, prsti desne roke, s katero moram vsakič sneti rokavice, pa postajajo vse bolj beli.

Približno 150 metrov pod vrhom sem pričnan, da ga bom dosegel. Še nekaj deset metrov čez pasove skal in snežišč, ki postajajo vse bolj položna — potem pa se usedem na skalni čok. Vrh že vidim. Ura je ena. Izredno hiter sem bil za te višine: več kot sto višinskih metrov na uro.

Počasi stopim še nekaj korakov do spihanega skalnega roba.

Tam je majhen kupček kamenja, znamenje človeških rok, naprej pa se razprostira ši-

Pogled na Čo Oju z višine 5000 metrov

roko polje rahlo nagnjenega snežišča, tako velikega, da bi spravi nanj nogometno igrišče s tribunami vred.

Pri možicu pustim nahrbtnik in se s pomočjo enega cepina odpravim naprej. Še pol ure lovim sapo po blagem pobočju, prek številnih zastrugov, stvarjenj vetra, ki ta hip piha kakih sto kilometrov na uro. Obzorje se niža...

... Sanje morajo prehitovati razum. Le tako se jih lahko del uresniči.

VARLJIVA IGRA S STRMINO

Pri nahrbtniku še malo čakam. Morda Jože le pride za mano. Več kot uro sem že na vrhu. Kako lepe so daleč pod mano na severu rdečkasto rumene planote Tibeta! Tik pod mano sta ledenika Palung in Gya-brang s sedlom Nangpa la — prehodom v Nepal. Še sedaj v pozni jeseni smo iz baze večkrat opazovali kolone jakov, otovorjenih s kožami, mesom in volno, ki so se ob zateglih žvižgih gonjačev vzpenjale navzgor. Navzdol so prihajale nekaj dni kasneje in nosile sol, riž, moko in les. Tradicija, ki se ponavlja stoletja...

Novi ledeni sunki vetra me zdramijo iz razmišljanja. Ne zdržim več. Lepa, a mrzla in negostoljubna si, Čo Oju — Boginja turkizov. Bežim pred tvojim smrtno strupenim vetrom.

Med spuščanjem se šele zavem, da imam noge trde in brezčutne do gležnjev. Edino zdravilo je sestopiti čim nižje. Hitim, kar se da in sledim stopinjam, ki sem jih napravil pri vzponu. Pol ure pod vrhom je

Jože. S skrajnimi naporji se vleče navzgor. Tri je ura, ko se srečava. Okorno se potolčeva po ramenih. Ves zaledenel je, jaz pa najbrž ravno tak. Spodbudim ga, da ni več daleč in mu povem, da bom skušal sestopiti v dvojko. Tako bo imel v štirici več prostora in dve spalni vreči.

Pomirjen sestopam naprej. Spet dolga prečka — in na robu vzhodne stene sem. Še sanja se mi ne, da me poleg naših iz baze komaj petsto metrov nižje s severnega pobočja začudeno opazuje najboljši japonski himalajec Noboru Yamada. S svojo štiričlansko odpravo se je vzpenjal na vrh po normalni smeri. Ni se mogel načuditi, kam sem izginil. Vedel je, da smo na gori, nikjer pa ni bilo naših sledi. Kot duhovi smo se sprehajali nad njimi. Nekaj dni pozneje so nas obiskali v bazi in skupaj smo se nasmejali našim skrivnostnim izginotjem.

Na robu vzhodne stene se moram posloviti od sonca, k sreči pa tudi od vetra. Kolikor se le da se zberem in odločno krenem navzdol. S hrbotom sem obrnjen proti steni. Sneg je neprijetno kložast. Podira se pod mojo težo in kosi z veliko hitrostjo letijo navzdol. Ne bi se jim rad pridružil. Cepin trdno stiskam v rokah; to je edina opora in zavora, če mi zdrsne. Pri šotoru si malo oddahnem in se sprostim. Čaka me še en tak varljiv sestop, do tabora tri. Pogrejem si čaj iz čutare in pustim oddajnik v šotoru; Jože ga bo bolj potreboval; potem krenem. Prvih nekaj metrov je najbolj problematičnih. Strma prečnica je tam, ki jo zmorem le z največjo zbranostjo, nato pa se spustim po strmini naravnost proti šotoru tabora

tri. Dolgo traja varljiva igra s strmino, snegom, težnostjo in utrujenostjo. Po dveh urah jo le dobim. Izčrpan se ob polomljenem šotoru pripnem na vrh. Kljub temu, da je pod menoj še dobrih tisoč metrov stene, se mi zdi, kot da sem že na varnem.

Nič ne oklevam. Ob pritrtjenih vrveh se spuščam vse nižje. Večeri se. Ozrem se navzgor. Nebo nad vrhom je čudovito turkizne barve. Ni čudno, da so domačini goro tako poetično imenovali.

Zahtevne prečnice v strmlem ledu mi poberejo še zadnje moči. Že v mraku drsim

ob vrveh zadnje metre navzdol proti snežni luknji tabora dva. Nikogar ni v njej. Brez misli od utrujenosti se sesedem na ležišče. Potem avtomatično prižgem gorilnik in skuham čaj. Nekaj vitamina C povzroči v želodcu burno reakcijo. Tako sem iztrošen, da nobene hrane ne spravim vase.

V spalni vreči se počasi umirim. Mehka toplota sreče nad opravljenim vzponom se razseli po vsem telesu. Utonem v sproščen spanec, ki mi bo vrnil moči in prinesel nove sanje o čarobnem svetu Himalaje. Svetu, ki mu vse bolj pripadam.

IN MEMORIAM:

DR. MARIJAN BRECELJ (1910–1989)

DR. MIHA POTOČNIK

Prve januarske dni je v devetinsedemdesetem letu starosti umrl slovenski družbenopolitični delavec in dolgoletni predsednik Planinske zveze Jugoslavije dr. Marijan Breclj. Ob odprtem žarnem grobu se je 11. januarja na ljubljanskih Žalah poslovil od njega njegov prijatelj in dolgoletni planinski tovariš, častni predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik. Njegov žalni govor v celoti objavljamo. (Op. ur.)

Dr. Marijan Breclj

Od vseh nalog, ki sem jih kdaj v svojem že kar dolgem življenju dobil, je že kar pogosto posilavljanje od dobrih prijateljev vedno težka naloga. Ta današnja je najtežja in najbolj boleča.

Veliko je misli, ki ne bodo mogle biti povedane, kajti »komaj za vsako deveto stvar je beseda«, kakor je zapisal Ivan Cankar. Okroglih šestdeset let smo se poznali in

prijateljevali še od študentskih časov, ko so še tekla prizadevanja in boji za popolno slovensko univerzo v Ljubljani in ko smo izražali svoj odpor proti šestojanuarski kraljevski diktaturi. Potem smo se skupaj z dr. Jožo Vilfanom učili in pripravljali na odvetniški poklic v pisarnah dr. Ivana in dr. Aleša Stanovnika, pa začenjali na svoje, se upirali starokopitnemu slovenskemu klerikalizmu in fašizaciji ter tako doživeli razpad stare Jugoslavije. Toda potem tudi takoj veličasten nastanek Osvobodilne fronte (OF) slovenskega naroda, ki ima svoje zametke in ideale že v prejšnjih predvojnih letih, ko so se spoznavale in združevale mnoge napredne težnje slovenskega naroda po nacionalni in socialni osvoboditvi. V teh časih je ob slovenskem delavcu proletarcu in kmetu trdno stal tudi velik del slovenskega naprednega izobraženstva. Dr. Marijan Breclj je bil vedno zaveden in čvrst lik slovenskega intelektualca, vedno na strani ponižanih in razžaljenih, vedno bojevnik za pravico in resnico.

Toda o Marijanu kot javnem in družbenem delavcu je bilo te dni veliko izgovorjenega in napisanega. Nobene potrebe ni, da bi to ponavljal.

Želim samo — to pa v imenu številnih Marijanovih osebnih prijateljev in tovarišev, pa še posebej v imenu slovenskih in jugoslovanskih planincev — opomniti na njegov kremenit, vedno pokončen značaj, na njegovo široko dušo in srčno kulturo; anima candida, smo včasih rekli po latinsko. Pa na njegovo domoljubje. On je Slovenijo in Jugoslavijo vedno, vsako uro, vsak dan, vsak mesec in vsako leto, živel, ne samo o tem govoril. Že od mladih nog, ko je v družbi svojega očeta Antona in brata Bogdana korake namerjal v naš gorski svet, je spoznaval in vzljubil slovensko deželo in jo intimno z vsem žarom planinskega popotnika doživljal kot nenadomestljivo drugo polovico svojega bogatega,

delovnega, vedno vedrega in radostnega življenja, nabit s šalami in vedno ustvarjalnim optimizmom. Potem so prišla na vrsto gorska brezpotja, predvojna plezanja v skalah, zlasti še v prečudovitem Martuljku. In po težki narodnoosvobodilni vojni ter veličastni osvoboditvi — posebej še njegove rojstne Primorske — poleg vseh državiških in družbenih dolžnosti, ki jih je nadvse resno opravljal, še pogosti povojni plezalni vzponi v Julijcih — od strmoglavih prepadov Poliškega Špika (Montaža) v Zahodnih Julijskih Alpah, Bavškega Grintovca, Jalovca, Razorja, prek severne stene Triglava, Rjavine, pa vse do Debele peči in severne stene Velikega Draškega vrha. Zatem pa oddihni na njegovi prisojni strani — na zelenem Pšincu in prijaznem Velem polju. Kolikokrat smo pozneje že v spominih posedali v severni Triglavski steni po Zlatorogovih policah!

Nekega čudovito vedrega dne sva preplezala severno steno in iz zelenega snega po severozahodnem grebenu na vrh Triglava. Bil je spokojen večer in bila sva sama: na zahodu je zahajalo rdeče sonce in se z veliko oblo dotikalo Dolomitov, na drugi, vzhodni strani, pa je istočasno izza hribov vzhajala debela polna luna. Oba nankrat! Spet drugič sva na vrhu Triglava doživela in uživala mavrično triglavsko »glorijo«, ki je v poševnih sončnih žarkih na megleno steno na zahodni strani vrha zarisala najini podobi.

Zares nepozabno!

Ob 200-letnici prvega vzpona »štirih srčnih mož« iz Bohinja smo avgusta leta 1978 še skupaj praznovali na vrhu Velikega Triglava, potem pa na Ribčevem lazju v Bohinju ob spomeniku, kjer nam je prebral Kardeljevo pismo poslanico. Tam smo se lahko spomnili tudi na odgovor v imenu izvršnega sveta LR Slovenije, ki mu je bil takrat podpredsednik, na vprašanje o namerah elektrifikatorskih gorečnejšev, da bi zvrtili predor skozi spodnje Bohinjske gore za cevovod iz Bohinjskega jezera v Podbrdo, da bi tam naredili hidrocentralo. Kakšna pošastna ideja! To je bil v naši povojni parlamentarni praksi prvi jasen odgovor na moje poslansko vprašanje v republiški, takratni še ljudski skupščini. Pa se ob tem lahko tudi spominjamo, kako odločno in zavzeto je vedno podpiral prizadevanja za varstvo okolja in za ustanovitev Triglavskega narodnega parka.

Mnoge povojne graditve in obnove slovenskih planinskih domov, koč in zavetišč lahko pričajo o podpori, ki jo je Marijan vedno dajal za to, da je planinstvo v Sloveniji zrastle v mogočno nadstotisočlansko organizacijo, ki vzorno skrbi za to, da množice od blizu in daleč uživajo in doživljajo ta naš urejeni in mednarodno priznani gorski svet.

Bil je nekaj let *predsednik Turistične zveze Jugoslavije* in s svojim delom odločilno

pripomogel k razumevanju in razvoju turizma v Jugoslaviji. V njem je videl velike možnosti gospodarskega napredka.

Posebej in ne nazadnje pa je treba še povedati, da je bil poldrugo desetletje *predsednik Planinske zveze Jugoslavije*, ki je v njegovem času učinkovito uspevala in s svojimi zleti, pohodi in obiski v vseh bratskih gorstvih, od Gorskega Kotarja prek Velebita, Durmitorja, Prenja in Prokletij do Šar planine in Titovega vrha širila zanimanje za planinstvo in zdravo, aktivno preživljanje prostega časa v naravi ter tako gojila bratstvo, prijateljstvo in pristno planinsko tovarištvo po širni Jugoslaviji.

Tako se je — žal —, dragi Marijan, končno in dokončno pretrgala tudi najina naveza. Naj rečem z Otonom Župančičem: »V črno sem žalost zakopan, pa se ozrem v gorenjsko stran, in glej, planine so visoke kakor prej.« Tudi one se z nami vred poslavljajo!

POTOČNIKOVO POSLANSKO VPRAŠANJE
— BRECLJEV VLADNI ODGOVOR

REŠENO BOHINJSKO JEZERO

Ljudski poslanec dr. Miha Potočnik je s posredovanjem Ljudske skupščine LR Slovenije poslal v začetku leta 1954 izvršnemu svetu vprašanje o načrtih za novo hidrocentralo Bohinjsko jezero. Prvi del vprašanja se je glasil, v kakšnem stanju so projekti za hidrocentralo Bohinjsko-Soča in kdo je njihov naročnik, drugi del vprašanja pa je bil, ali izvršni svet Ljudske skupščine LRS lahko izjavi, da se z omenjenimi načrti ne strinja in je pripravljen ukreniti vse potrebno, da bi takoj ustavili vsa nadaljnja projektantska in raziskovalna dela v zvezi s hidrocentralo Bohinjsko jezero-Soča.

Na skupni seji obeh zborov Ljudske skupščine LRS 26. marca 1954, ki jo je vodil njen podpredsednik dr. Ferdo Kozak, je na Potočnikovo vprašanje odgovoril podpredsednik izvršnega sveta dr. Marijan Brecelj, ki je med drugim v uradni obrazložitvi izvršnega sveta dejal:

»Zamisel izkoriščati vodno energijo Bohinjskega jezera ni nova. Znano je, da je idejni načrt že bil v časih pred prvo svetovno vojno. Pred to vojno je Italija imela že izdelan podrobnejši projekt in kot je znano, je takrat zaprosila jugoslovansko predvojno vlado za ustrezne koncesije. Po vojni so se spričo celotne problematike, ki jo predstavlja elektroenergetsko vprašanje v Jugoslaviji, pričela izvrševati dela na študiju vodnogospodarskih osnov tudi pri nas v Sloveniji. Leta 1952 se je na pobudo Elektro-sistema in tudi iz njegovih

kreditov pričela konkretna preiskava, kako uporabiti Bohinjsko jezero v elektroenergetske namene. V letu 1953 pa se je po pobudi prav tako Elektro-sistema in iz njegovih kreditov začela temeljitejša raziskava in je bila tudi v preteklem letu izdelana idejna študija hidroelektrarne Bohinj—Soča s predvideno centralo v Prapretnem.

Tu mora izvršni svet poudariti, da ni dala niti prejšnja vlada niti sedanji izvršni svet konkretnega naročila za izdelavo projekta elektrarne Bohinj—Soča.

V začetku lanskega leta je na pobudo Ekonomske komisije pri Organizaciji Združenih narodov prišla v Jugoslavijo tudi ponudba oziroma vprašanje, katere elektrocentrale na našem področju bi bile lahko takega značaja, da bi se lahko vključile v elektro-skupnost Zahodne Evrope. V ta namen je bila organizirana pri evropski ekonomski komisiji posebna grupa, imenovana Jugoeleks, ki je imela svoj sedež v Beogradu in ki je začela preiskovati te možnosti v naši državi. Ko je izvršni svet zvedel, da strokovnjaki v tej komisiji nameravajo dati v spisek oziroma v idejni osnutek teh predlogov za graditve hidrocentral na našem področju iz sredstev ekonomske komisije elektrarno Bohinj in jo zaradi izvoza elektroenergije iz Jugoslavije in povezave našega zahodnega elektrosistema povezati z ustreznimi elektrosistemi drugih držav, je izvršni svet napravil pregled do tedaj izvršenih del in preiskal, v kakšni zvezi naj bi bila po mnenju teh strokovnjakov varianta elektrarne Bohinj—Soča. V juniju mesecu preteklega leta je naš gospodarski odbor imel posebno konferenco, katere zaključki so bili, da je treba odstraniti projekt hidrocentrale Bohinj z liste Jugoelekse, se pravi z liste tistih eventualnih elektrarn, ki bi prišle v

poštev za gradnje z inozemskim posojilom in ki bi bile namenjene za izvoz električne energije v druge države.

Na isti konferenci je bil dan tudi pristavek, naj se nadaljujejo idejne študije v zvezi z izrabo Bohinjskega jezera v energetske namene, vendar vsestransko in ne samo s tehničnega vidika.

Zaradi posebno velikega pomanjkanja elektroenergije v letošnji zimi je Elektrotehnično društvo Slovenije sklicalo v začetku februarja posebno posvetovanje in sprejelo zaključek, naj se predloži predlog za gradnjo hidrocentrale Bohinj—Soča, češ da je gradnja te hidrocentrale sorazmerno najcenejša in da je tudi predvideni rok za dograditev najkrajši. Izvršni svet takega predloga ni sprejel in je obvestil Elektrotehnično društvo kakor tudi upravne organe Elektroenergetskega sistema Slovenije, da naj ne nadaljujejo z deli na projektiranju te hidrocentrale, ker v tem pogledu še ni padla nobena odločitev.

Dr. Marijan Breclj je to pojasnilo sklenil z besedami da »prvič, izvršni svet v svojem predlogu proračuna in družbenega plana za leto 1954 ni predvidel nobenih sredstev za nadaljevanje raziskovalnih del v zvezi z gradnjo elektrarne Bohinj—Soča oziroma za raziskovalna dela o rešitvi gospodarskega problema tega področja, drugič, izvršni svet izjavlja, da bi v zvezi s plansko nalogo, ki mu je poverjena za pripravo nove akumulacijske centrale Slovenije, za sedaj izključil bohinjski projekt, in tretjič, izvršni svet zastopa stališče, da ne bi mogel niti sedaj niti v bodoče sam odločiti o rešitvi vprašanja, ali naj se Bohinjsko jezero izkoristi v energetske ali druge namene, ampak meni, da mora v vsakem primeru tako odločitev prinesiti ljudska skupščina.«

Tako je bilo rešeno Bohinjsko jezero.

Roman Szalay (1902—1988)

V Salzburgu so 15. decembra 1988 k zadnjemu počitku na pokopališču Maxglan položili tudi pri nas zelo znanega alpinista Romana Szalaya.

V Savinjskih gorah je znana prvenstvena smer v severnem razu Turske gore, ki nosi ime Szalay-Gerin, v Julijskih Alpah pa Prusik-Szalayev dvodnevni prvenstveni vzpon po severozahodnem stebri (5. in 6. septembra 1929). Točno na petdeseto obletnico tega vzpona smo se skupaj z Romanom in njegovo soprogo Ano sentimentalno spominjali teh klasičnih, še idiličnih časov. Spominjali smo se tudi dramatične tekme za prvenstvo v osrednjem Triglavskem stebri, ki sta ga od 9. do 13. avgusta 1929 uspešno preplezala Pavla Jesi-

hova in Milan Gostiša in ki je dobil ime »Skalaška smer«. Pred tem sta pri poizkusih na ključnem mestu v spodnjem delu stene doživela padec prav Roman Szalay in Edo Deržaj. Padec slednjega je dovršeno in globoko doživeto opisala njegova soplezalka Mira Marko Debelakova (Planinski vestnik in Kugyjevih Pet stoletij Triglava). Szalay se je s to uspešno »konkurenco« sprijateljil, posebej še z Miro Marko, ki je bila kot edina Slovenka na njegovo in Prusikovo priporočilo sprejeta tudi v članstvo dunajskega, še danes ekskluzivnega Alpenkluba.

Slovenski plezalci starejše generacije se Romana Szalaya spominjamo kot vnetega in prijateljskega častilca naših gora, posebej še Triglava.

Dr. Miha Potočnik

ZIMA IN SNEŽNI PLAZOVI V SLOVENIJI V SEZONI 1987/1988

NEPREMIŠLJENOST NAJPOGOSTEJE BOTRUJE NESREČI

PAVLE ŠEGULA

Za zimo 1987/1988 je bilo v večini evropskih dežel značilno pomanjkanje snega v dolinah in nižavah, snežne razmere v visokogorju pa so bile več ali manj v mejah normale. Pri nas so na Kredarici med novembrom in majem zabeležili trinajst izdatnejših sneženj, med katerimi so največ snega vrgla tista med 14. in 15. 11. 1987 ter 21. in 22. 11. 1987 oziroma med 26. in 31. 1. 1988 ter med 2. in 9. 2. 1988. Največja debelina snežne odeje je znašala

425 cm, ostanki snežišč so obležali v julij. V Kamniških Alpah in Karavankah je bilo snega manj, kar ustreza pričakovanjem, saj padavine, ki prihajajo večidel od zahoda, najprej prestržejo Julijske Alpe. O nesrečah v snežnih plazovih smo razpravljali na seji komisije za plazove IKAR dne 20. in 21. oktobra 1988. Na podlagi poročil iz petnajstih dežel-članic smo sestavili pregled smrtnih žrtev plazov v hidrološkem letu od 1. 10. 1987 do 30. 9. 1988. Rezultate ponazarja razpredelnica 1.

RAZPREDELNICA 1

Država		Gorniki		Smučarji		V zgradbah na cesti	Drugi	Smrtnih žrtev	Število lavinskih psov	Število znanih nesreč v plazovih	
		na smučeh	brez smuči	zunaj smučišča	na smučišču						
Anglija		—	2	—	—	—	—	2	4	6	
Avstrija		18	1	9	1	6	2	37	246	58	
Bolgarija		—	1	—	—	—	—	1	31	3	
Češkoslovaška		4	—	—	—	—	—	4	17	4	
Francija		12	2	7	3	—	—	24	155	35	
Italija z Južno Tirolsko		24	9	7	2	—	—	42	101	53	
Jugoslavija		—	—	—	—	—	—	—	34	3	
Kanada		4	—	1	—	—	2	7	38	34	
Liechtenstein		—	—	—	—	—	—	—	8		
Norveška		2	—	1	—	—	1	4	90		
Poljska		—	5	—	—	—	—	5	15	22	
Švica		13	2	6	—	2	1	24	312	14	
ZDA		6	—	—	—	—	—	6	40	144	
ZR Nemčija		—	—	—	—	—	—	—	47	16	
Skupaj	število	83	22	31	6	8	6	156	1138	392	
	odstotkov	53,2	14,1	10,87	3,85	5,13	3,85	100			
Primerjalni podatki	1986/1987	število	53	7	45	1	1	10	117	992	181
		odstot.	45,3	6,0	37,3	0,95	0,95	9,5	100		
	1985/1986	število	101	16	30	3	19	35	204	1166	
		odstot.	49,51	7,84	14,71	1,47	9,31	17,16	100		
	1984/1985	število	103	22	71	1	11	18	226	1202	
		odstot.	45,6	9,7	31,4	0,5	4,9	9,7	100		

Primerjava s podatki za sezono 1986/1987 kaže porast smrtnih primerov za 39 oseb. Če pa vzamemo podatke sezon 1985/86 oziroma 1984/85, je število vendarle še vedno manjše za 48 oziroma 70 oseb. Ni znano, kaj je vzrok temu nadvse ugodnemu nazadovanju števila smrtnih žrtv plazov; morda je vendarle kaj prispevala tudi preventiva!

Razpredelnica nadalje spet kaže, da so najbolj ogroženi turni smučarji in smučarji na obrobjih organiziranih smučišč. Ti udeleženci v nesrečah predstavljajo skoraj 75 odstotkov vseh mrtvih. Dokaj močno so zastopani planinci, alpinisti in drugi, ki v gore iz takih ali drugačnih razlogov zahajajo kar peš.

POSLANICA IKAR*

Ti podatki kakor tudi razprave o uspešnosti uporabe lavinskih žoln ter drugih pripomočkov za iskanje zasutih v plazovih so vodili komisijo za plazove IKAR, da je vsem možnim žrtvam plazov pripravila naslednjo poslanico:

V zimi 1987/88 je v snežnih plazovih umrlo 156 oseb, od tega 83 turnih smučarjev in 31 smučarjev na obrobjih urejenih smučišč.

Med mrtvimi je bilo vse preveč takih, ki so vedeli, da gredo v nevarnost, a so se kljub opozorilu igrali z življenji.

*Vsem tistim, ki zahajajo v kraje, kjer bi jih mogel pobrati snežni plaz, priporočamo uporabo lavinske žolne. Pazijo naj, da bo žolna uporabna, imeti mora sveže baterije, biti mora vključena, nosimo jo pod srajco, ne v nahrbtniku!** Pregled žrtv v sezoni 1987/88 kaže, da je bilo med mrtvimi več takih, ki so nosili s seboj pokvarjeno žolno, nekateri so jo imeli v nahrbtniku namesto na telesu.*

Elektronske naprave, kot sta elektronski vohiljač (LAWINO) in radarski odmevnik (RECCO), so orodje organiziranih reševalcev, ne pa medsebojne pomoči!

Znani so številni primeri, ko se je iskanje z žolno zavleklo, ker iskalci niso obvladali iskanja z lavinsko žolno ali pa so imeli premalo izkušenj. Zelo verjetno je prav to pripeljalo do smrti prizadetih.

Najboljši pomočnik organiziranih reševalcev je slejkoprej lavinski pes, vendar se reševanje zasutih pogosto zavleče. Zato pri načrtovanju ture ali smučanja upoštevajte obvestila o stanju snežne odeje in opozorila o nevarnosti plazov. Ne hodimo na pot, če so obeti neugodni!

In kako je bilo z nesrečami pri nas?

Podatkov je malo, navajam pač, kar je znano. Verjetno bo komu le koristilo.

* IKAR — Internationale Kommission für alpines Rettungswesen (Mednarodna komisija za reševanje v gorah).

** Glej priročnik Sneg, led, plazovi.

PLAZ POD VELIKIM VRHOM

Mlada in izkušena gornika M. Š. in M. G. sta se 30. 11. 1987 v prazničnih dneh odpravila proti Velikemu vrhu v Karavankah. V območju Križa blizu Kofc je bila snežna odeja na trdi podlagi že debela okoli 60 cm, v zametih pa še precej več. Spotoma sta opazila, da je ponekod snežna odeja napokana in sta postala previdna. Odločila sta se za hojo v varnostni razdalji, oziroma da ne bosta hodila hkrati.

M. Š. je iz zavetja skal opazoval M. G., ki se je na smučeh prebijal skozi predirajoči se sneg na pobočju, nagnjenem za približno 37°, ko mu je pok naznanil plaz. Nosil je M. G. po strmini, porasli z mladimi smrekami. M. G. se je plazu upiral in si pomagal z gibi rok, da bi ostal na površini. Iznebil se je dela opreme, ena smučka pa se ni hotela odpeti. Tako ga je neslo dobrih 50 metrov, nakar je potonil v plazovini in izginil izpred oči tovariša.

Ta je takoj pregledal plaz, našel nekaj opreme, nikakor pa mu ogled ni pokazal, kje naj bi bil pogrešani. Odločil se je, da se poda po pomoč v bližnjo kočjo na Kofcah, kjer je bil k sreči vodnik lavinskega psa J. Kavar s svojim psom. Z njim in še z nekaterimi planinci je kar najhitreje odšel nazaj na plaz. Po kratkem času je pes nakazal, začel lizati prste na roki zasutega in kopati v sneg. M. G. je ležal okrog meter globoko in trdo stisnjeni plazovini, ki ga je odložila ob deblu smreke. Bil je poškodovan po glavi, imel je težak zlom stegenice in je bil že nekoliko podhlajen.

Akcija je tekla hitro in uspešno, tovariši so M. G. skupaj z gorskimi reševalci hitro odpremili v dolino in v nadaljnjo zdravniško oskrbo.

Do te nesreče bi gotovo ne bilo prišlo, če bi prizadeta upoštevala opozorilo Službe za opazovanje snega in opozarjanje pred plazovi, ki je za kritično obdobje predvidelo naslednje:

Konec tedna bo prenehalo snežiti. Shladilo se bo, sneg bo rahel. Zaradi debele snežne odeje je nevarnost plazov v gorah zelo velika in se bo večala z višino. Vsaka tura v visokogorju terja skrajno previdnost.

Bolj bi tudi morala upoštevati znamenja, napoke v snegu in zamete.

PLAZ POD VRHOM POD ŠKRBINO

Nosil je pešaka, planinca samohodca, ki je bil 16. 1. 1988 na poti z Vogla proti Komni. Ko je bil na SV pobočju Vrha pod Škrbino, je sprožil plaz suhega, sprijetega snega, ki se mu je sprva umikal, vendar ga je plazovina končno zajela in nosila po strmini. Pomagal si je z gibi in imel srečo, da ga je plaz potisnil k robu plazine. Tam se je ustavil in si sam pomagal na varno.

Plaz se je utrgal kakih 20 metrov na široko, debelina napoke je bila približno 50 cm. Podlaga je bila trd sren.

K tej nezgodi velja pripomniti, da je hoja brez sopotnika v svetu, kjer so doma snežni plazovi, izraz neznanja in velike nepremišljenosti. Tveganje je bilo vse preveliko, le sreči se prizadeti lahko zahvali, da je ostal živ.

PLAZ NA VOGLU

Učitelj smučanja R. Š. z dvema tovarišema je 12. 3. 1988 ubiral svoja pota zunaj utečenih smučišč. Sprožil je plaz in si v plazovini zaman poskušal pomagati z gubi rok in nog. Obtičal je v plaz, zasut vse do obraza. Brez pomoči sopotnikov si ne bi mogel pomagati na varno.

Nesreča je tipična za smučarje, ki se brez premisleka podajajo na obrobja prog, saj se nevarnosti sploh ne zavedajo in je tudi ne poznajo.

Povzetek dogajanja kaže razpredelnica 2.

varstva pred snežnimi plazovi, ki se ga je udeležilo 70 oseb, pretežno mladinskih vodnikov, kadrov milice, taborniki in alpinisti.

2. Izvedli smo 13. tečaj in preizkus znanja minerjev snežnih plazov, namenjen za zaščito nekaterih naših smučišč (Kanin, Zelenica) in cest.

3. Na Komni je bil 37. tečaj in preizkus znanja za vodnike lavinskih psov. Naši člani so sodelovali tudi na podobnem tečaju koroškega BRD v Fragantu na Koroškem.

4. Uredili smo odnose s Kinološko zvezo Slovenije. Ta je med drugim zagotovila, da bo GRS dobavljala kakovostne mlade pse.

5. Izvedli smo vrsto predavanj za JLA, za vodnike, učitelje in trenerje smučanja, predavali na zimskem tečaju štajerskega BRD nad Schladmingom, posadki Letalske enote milice, krajanom Sorice in Davče, pripadnikom CZ.

6. Preventivno delo smo izvajali tudi s številnimi članki, nabavili, prevedli in ozvočili video kaseto »Plaz, nevarnost za smučar-

RAZPREDELNICA 2

Ponesrečenec		Način reševanja			Posledice nesreče		
		S	MP	GRS	M	P	BP
Gornik	na smučeh	—	—	1	—	1	1
	brez smučī	1	—	—	—	—	1
Smučar	zunaj smučišča	—	1	—	—	—	3
	na smučišču	—	—	—	—	—	—
V zgradbi, na cesti		—	—	—	—	—	—
Drugod		—	—	—	—	—	—
Skupaj		1	1	1	—	1	5

Legenda:

S — samopomoč

GRS — organizirani reševalci

P — poškodovani

MP — medsebojna pomoč

M — mrtvi

BP — brez poškodb

DELOVNA PODKOMISIJA

Na zasedanju IKAR smo obravnavali tudi priprave na izdajo šestjezičnega slovarja o snegu in plazovih, ki bo zajemal poleg angleškega, francoskega, italijanskega, nemškega in španskega jezika tudi slovenščino. Slovar bo predvidoma nared do jeseni 1989, tako na disketi kot v knjižni obliki. Našo izdajo bo sofinancirala Zveza vodnih skupnosti.

Naj končno navedem še nekaj podatkov o delu podkomisije za plazove GRS.

Člani podkomisije smo sproti in redno spremljali dogajanje ter izvajali zlasti vzgojne in preventivne akcije.

1. Skupaj s KVIZ smo organizirali 13. dan

je« ter poskrbeli, da je na voljo tudi MK, RCOU Poljče, univerzi in drugim.

Do nedavnega je podkomisija izvajala tudi ogleda na terenu zaradi izstavitve lokacijskih dovoljenj in za kataster snežnih plazov. To delo je sedaj v pristojnosti Komisije za snežne plazove Zveze vodnih skupnosti, s katero po ostajamo še nadalje tesno kadrovske povezani in deležni tudi njene letne dotacije.

Podkomisija bi bila zelo hvaležna, če bi z njo bolj sodelovali alpinisti in mladinci ter jo obveščali o vseh primerih, ko naši ljudje zaidejo v snežni plaz. Gre za dragocene podatke, nadvse koristne za preventivno delo.

SKRITE MOČI BELE OPOJNOSTI

RADOVAN LIPUŠČEK

Republiški koordinacijski odbor gibanja Znanost mladini, ki deluje pri Zvezi organizacij za tehnično kulturo Slovenije, je pod uredniškim vodstvom dr. Jurija Kunaverja izdal knjigo *Pokrajina in ljudje na Bovškem kot rezultat treh mladinskih raziskovalnih taborov v Bovcu*. Mladji raziskovalci so s pomočjo mentorjev v letih 1985 do 1987 opravili veliko raziskovalnega dela. Tako si je fizičnogeografska skupina med drugim zastavila za cilj pregledati plazovita območja, jih kartirati, pripraviti katalog in iz pogovorov z domačini, cestarji, lovci, planinci in drugimi dopolniti poznavanje teh procesov v pokrajini. V le nekoliko skrajšani obliki, kar pa ne vpliva na vsebino, ponatiskujemo to delo, da bi se bralci PV seznanili z delom mladih raziskovalcev in da bi bili ob morebitnem zimskem obisku v tem predelu Slovenije pozorni na ta pojav, ki ima lahko katastrofalne posledice. (Op. ur.)

NAJNEVARNEJŠE STRMINE

Tukaj predstavljeno delo je nadaljevanje prizadevanj za spoznavanje plazov, ki jih je začel I. Gams (1955), nadaljevala pa so se z avtorjevo seminarso nalogo z naslovom *Snežni plazovi v Zgornjem Posočju*. Ta obravnava plazove na celotnem območju občine Tolmin. Končni cilj raziskovanja snežnih plazov naj bi bila izdelava kataloga plazovitih območij v Zgornjem Posočju, ta pa naj bi postal del kataloga plazovitih predelov Slovenije. — Vsi dosedaj zabeleženi plazovi na Bovškem so že tudi računalniško evidentirani in pripravljeni za nadaljnjo obdelavo.

Te raziskave bodo koristile v prvi vrsti ljudem, ki na tem območju živijo, načrtovalcem urejanja prostora, turistični dejavnosti, poletnim in zimskim obiskovalcem gora, pripadnikom civilne zaščite, gorskimi reševalcem in vsem drugim, ki se tako ali drugače gibljejo v zimskem času v območju proženja plazov.

Splošno velja, da so najpomembnejši naravni elementi, ki vplivajo na proženje snežnih plazov, relief (strmina), lega kamninskih skladov (skladnost in neskladnost pobočij), oblika pobočij, izpostavljenost pobočij soncu (osojna, prisojna lega), vegetacija (gozdna, grmovna ali travna), predvsem pa elementi podnebja. Od slednjih je na prvem mestu količina padavin, nato temperature in prevladujoča smer vetrov. Podnebne in specifične vremenske razmere v določenem obdobju napravijo

tudi neplazovita območja za plazovita, če so zagotovljeni vsi drugi pogoji.

Za obravnavo naše teme zadošča ugotovitev, da sestavljajo celotno Bovško in tamkajšnji del Julijskih Alp v glavnem triadni apnenici in dolomiti. Le na nekaterih malo obsežnejših območjih je vulkansko delovanje v triadi zapustilo nekaj magmatskih kamnin. Ponekod se v podnožju javlja še kredni fliš kot ena redkih nekarbonatnih kamnin.

Bolj kot zgradba nas zanima intenzivnost reliefa, zlasti njegove velike relativne in absolutne višine in strmine. V dolinah Soče s pritoki in Koritnice je zelo malo ravnega, planega sveta na kvartarnih terasah na obeh straneh vodnih tokov. Zaradi izredno hitrega dviga Julijskih Alp v neposrednem severnem obodu Jadranske kotline in tako ustvarjenega direktnega stika med alpskim in mediteranskim klimatskim območjem je bilo tukaj stalno dovolj strmca, pa tudi dovolj padavin in drobirja, s katerim so reke poglabljale svoje doline.

S tem so nastala tudi dokaj strma pobočja, ki so danes eden od osnovnih vzrokov za snežne plazove. Za najbolj nevarna veljajo pobočja z nagibom med 20 in 50 stopinj. Znano je, da tečejo plazovi potem, ko so se začeli premikati, tudi po snežinah, nagnjenih samo 5 do 10 stopinj. Na strminah nad 50 stopinj pa sneg sproti obleti že med sneženjem ali kmalu po njem.

Iz podatkov v kartoteki plazov Zgornjega Posočja je razvidno, da se najpogostejši plazovi prožijo na pobočjih med 21 in 35 stopinjami, najmanj pa se jih proži v razredih z nakloni od 11 do 15 in 46 do 50 stopinj. To gre pripisati temu, da se na položnih pobočjih težje poruši ravnotežje v snežini, v najbolj strmih pa se sneg obleti in se tako ne nabira v večjih količinah. Povprečen naklon plazov na Bovškem je 35 stopinj.

JULIJCI ZAUSTAVLJAJO DEŽ IN SNEG

Razen strmine je za proženje plazov pomembna tudi hrapavost površine tal, ki odloča o tem, kakšna mora biti debelina snežne odeje, da bi prekrila reliefne nepravilnosti in ovire in da bi se na tej podlagi sprožil snežni plaz. Večja ko je razčlenjenost pobočij, manjša je možnost splazenja snega, manjša je hitrost in energija plazu ter krajša je pot plazu.

V obravnavani pokrajini je največ skladnih pobočij usmerjenih proti jugu. Vsa ta pobočja so sorazmerno gladka in slabo razčlenjena. Večjo razčlenjenost imamo

na severni strani gorskih grebenov. Tam je tudi večja strmina in vžlebljenost pobočij, zato so plazovi na teh pobočjih tudi bolj usmerjeni in s tem tudi manj nevarni. V tem delu Zgornjega Posočja se uveljavlja alpsko-kontinentalna klima z določenim sredozemskim vplivom po dolini Soče. Toda ker so za proženje plazov temperaturne razmere manj pomembne, ne smemo pa jih popolnoma zanemariti, se bomo nekoliko več zadržali pri obravnavi padavin. Pri temperaturah naj omenimo le to, da je na Bovškem in celo v Trenti srednja temperatura v januarju višja kot v nekaterih sosednjih dolinah in v osrednji Sloveniji.

Vsem padavinskim kartam za Zgornje Posočje je skupno to, da ga prikazujejo kot enega izmed najbolj namočenih predelov Slovenije in Jugoslavije. Vzrok je v hitro dvigajočem se reliefu Julijcev, ki prestreže večino frontalnih padavin. V nižinah pade na tem območju povprečno nad 2500 mm padavin, v višjih predelih pa celo nad 3000 mm letno.

Podrobna razporeditev padavin je odvisna od reliefa in lokalnih značilnosti. Nad 3000 mm padavin ima dolina Učje, del Kobariškega Stola in Kanin, Polovnik, dolina Lepene in gorski svet, ki obdaja Soško in sosednje doline.

V odvisnosti od ekspozicije in nadmorske višine sneži prvič v oktobru ali novembru, zadnjič pa v aprilu oziroma maju. V legah nad 1000 metri lahko računamo na snežno padavino tudi v ostalih mesecih. Število dni s snežnimi padavinami narašča od jeseni do januarja, ko je višek, nakar se proti pomladi zopet zniža. Od ekspozicije in nadmorske višine je odvisno število dni s snežno odejo in njena debelina. Njeno trajanje se iz Bovške kotline daljša, če gremo proti izviru Soče, in z višanjem nadmorske višine.

Za plazove je bolj kot klima nekega območja pomembno določeno stanje v ozračju, ki traja nekaj dni. Vreme je tisto, ki vpliva na snežno odejo in s tem posredno tudi na nastanek plazov, in sicer:

- z izdatnim, a kratkotrajnim sneženjem se poveča količina snega;
- z zmrzaljo, ki zadržuje strjevanje in uleganje snega;
- s počasno otoplitvijo, ki ugodno vpliva na strjevanje snega in s tem zmanjšuje nevarnost plazanja;
- s hitro otoplitvijo (fen), ki razmoči snežno odejo in pospeši polzenje;
- z vetrom, ki ustvarja klože, ki pomenijo dolgotrajnejšo nevarnost plazov.

Vse to je značilno tudi za Bovško in Zgornje Posočje v celoti.

PRISOJNA IN OSOJNA LEGA

Rastje je na pobočjih, kjer se pojavljajo plazovi, pomemben dejavnik proženja ali zadrževanja snega. Zaradi visokogorskega reliefa imamo v tem območju opraviti z razporeditvijo višinskih rastlinskih pasov, ki velja na splošno za Alpe, to je od mladega gozda v vznožju prek gozda zelo različne kakovosti, ruševja in planinskih trat do golega skalovja.

Z opuščanjem paše in sečnje se travniki in pašniki v nižjih predelih zaraščajo z grmovjem in mladim drevjem, v višjih predelih pa ostaja stara polegla trava, ki ustvarja nad mejo ruševja in gozda gladko drsno ploskev, po kateri sneg hitro zdrsi po pobočju. Ruševje je zaščita le dokler ga snežna odeja ne prekrije. Varovalno pa deluje gozd v nižjih predelih, saj razbija manjše plazove. Kjer drsijo plazovi vsako leto, vegetacija tako in tako ne more zrasti do take višine, da bi zadrževala plazove. Plazovi, ki zberejo veliko snega visoko v gorah in zdrviyo navzdol, lahko uničijo tudi star in zdrav gozd, saj so drevesa prešibka, da bi jih zaustavila.

Sprva so legi pobočij pripisovali večji pomen, kot ga dejansko ima. Vpliva izpostavljenosti snežne odeje soncu ne vseeno ne moremo zanikati. Ta se kaže predvsem v intenzivnosti vsedanja in strjevanja snežne odeje. Zaradi višjih temperatur je ta proces na prisojni strani hitrejši in intenzivnejši. Od ugotovljenih plazov jih je v Zgornjem Posočju več (126) na prisojni strani, manj (80) pa na osojni strani pobočij.

Iz tega še ni mogoče sklepati, da je prisojna lega vzrok večje plazovitosti. Dejstvo pa je, da je večina osojnih pobočij bolj strma, razjedena in gozdnata, kar onemogoča večjo plazovitost.

Veter vpliva na pogoje za nastanek plazov s svojo smerjo in močjo. Prevladujoča smer vetra omogoča predvsem kopičenje snega na enem mestu, s katerega je zdrs večje količine snega hitrejši in intenzivnejši.

Vetrovi so v dolinah Soče v glavnem kanalizirani in usmerjeni po dolinah tako, da ne vplivajo na večjo plazovitost. Smer jim določajo slemena. V Bovški kotlini prevladujejo predvsem jugozahodni in severovzhodni vetrovi.

NATANČNA EVIDENCA

Pri raziskovanju plazov in plazovitih območij smo ugotovili in kartirali 206 plazov. Ob analizi teh plazov smo ugotovili naslednje povprečne vrednosti:

- strmina, po kateri se prožijo, je povprečno 35 stopinj;
- njihova povprečna relativna višina je 711 metrov;

● v povprečju so dolgi 1334 metrov in

● merijo v širino okoli 135 metrov.

Največ plazov je v katastrski občini Log pod Mangrtom (36), sledijo katastrske občine Trenta leva (34), Bovec (32), Trenta desno (28), Žaga (27), Soča leva (18), Čez-soča (14), Soča desna (10), Kal Koritnica (3) in Srpenica (2).

V dolini Loške Koritnice imamo evidentiranih 33 plazov, in sicer v območju trdnjave Kluzhe 2, Predela 5, Mangrta 12, Loških sten 9, pod vasjo Strmec 3 in v Loški Koritnici 2. Največ težav povzročata v tej dolini plazova pri trdnjavi Kluzhe, ker prihajata v dolino z dveh nasprotnih smeri, eden z vzhodnih pobočij Rombona, drugi pa z nasprotnega pobočja Krnice. V dolini se združita in tako neredko zajezita reko Koritnico in preprečita promet po dolini. V ostalih delih doline je več zelo obsežnih plazov pod Loško steno, ki ne predstavljajo večje nevarnosti. Na tem območju ni večjih objektov, ki bi jih plazovi lahko uničili. — Največje število plazov je bilo evidentiranih v visokogorskem območju Mangrta. Ker je cesta na Mangrt pozimi zaprta, ne predstavljajo večje nevarnosti. Nekoliko več težav je v območju Predela, saj je potrebno redno vzdrževati mejni prehod.

V dolini Bavšice imamo evidentiranih 16 plazov, v dolini Možnice pa 3. Za Bavšico so značilna izredno strma in skalna pobočja. Vzhodni del doline leži v območju jurskih, manj odpornih skladov in je zato nižji, višji zahodni del pa je iz triadnega apnenca. Ta pobočja so bolj gladka in gola in zato tudi bolj plazovita. — Večina plazov se tod proži ob odjugu. S seboj prinesejo v dolino obilo drobirja, ki ga odložijo v spodnjem delu. V Možnici je plazovita predvsem severna prisojna stran. Večina plazov je navezanih na žlebove izpod Jerebice, Krivega roba in Mesnovke.

V dolini Soče smo med Kal Koritnico in Logom v Trenti evidentirali s Svinjaka 1 plaz, z Bavškega Grintavca 10, v območju spodnje Trente 13 in s Kozjega brega 1 plaz, torej v celoti 25 plazov. V tem delu doline Soče so plazovita predvsem desna, severozahodna, prisojna pobočja. Ta pobočja so tudi gola, neporasta in strma. Domačini pravijo pobočju nad vasjo Soča Sončni hrib. Sestavljata ga dva reliefno zelo različna dela, zgornji zložnejši (pretežno pašniški) in spodnji skalnati in strmi. Strmina in lega skladov močno vplivajo na intenzivnost plazenja, saj poznamo prav v tem delu najboljše plazove. Pobočja na levi strani Soče so bolj razčlenjena in tudi bolj gozdnata. V osnovi so triadni apnenci, jurskih je manj in so le v območju planine V plazeh. Plazov je na tej obojni strani precej manj.

V delu Soške doline med Logom v Trenti in Zadnjo Trento je 21 plazov, in sicer v

območju Srednje Trente 4, v Zadnji Trenti 16 in v Trenti 1 plaz. — Trenta je ena od najbolj plazovitih dolin v Sloveniji. Pobočja so strma in preprežena z grapami, po katerih se spuščajo pogosti, a sorazmerno majhni plazovi, ki običajno ne zapuščajo plaznice. Nanje domačini računajo in se jim tudi ob nevarnosti izognejo. V Zadnji Trenti so prisojna pobočja plazovitejša od obojnih. Ker so pobočja daljša in slabo razčlenjena, so tudi plazovi daljši in bolj široki. Za ta del Trente je tudi značilno, da je vegetacija omejena le na tisti del pobočja, kjer plazov ni ali pa so zelo redki.

IZREDNO PLAZOVITE DOLINE

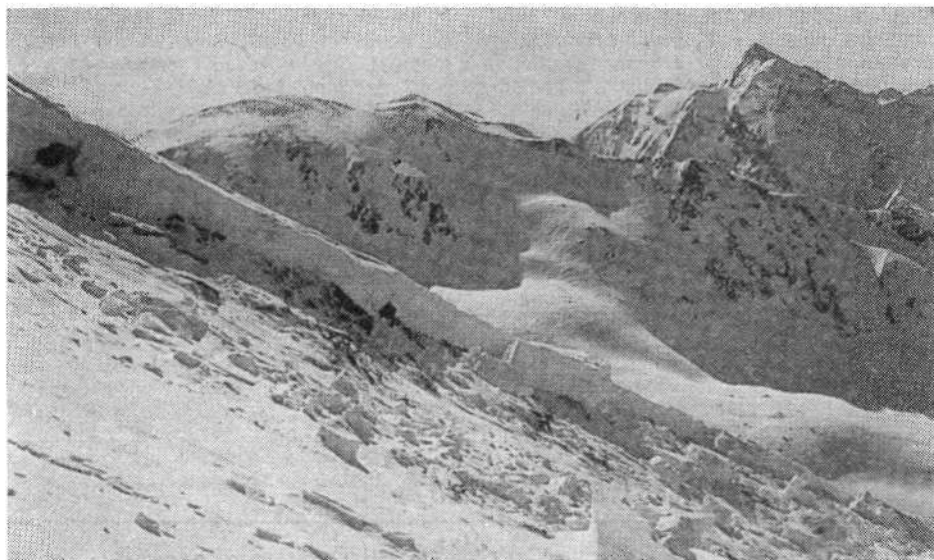
V dolini Mlinarice so evidentirali 6, v območju Vršiča pa 7 plazov, slednje ob cesti na Vršič in na prelazu Vršič. Prelaz Vršiča leži v werfenskih skrilavcih. Pobočja v neposredni okolici so manj strma in razjedena, zato je tam več plazov pobočnega tipa (klože). Vegetacija je v nižjih legah ruševje, med katerim se javljajo plazovi predvsem po hudourniških žlebovih. Plazovi izpod Mojstrovke in Prisojnika pa drsijo po neporaslem kamnitem površju.

V dolini Zadnje smo evidentirali 17 plazov, s čimer sodi ta dolina med najbolj plazovite slovenske doline. Podatkov o plazovih je iz te doline malo in še to so le ocene, ker je pozimi neobljudena. Na plazovitost lahko sklepamo po snežnih akumulacijah, ki se zadržijo v dnu še dolgo v poletni čas. Te so pod žlebovi pod Planjo, Goličico, Razorjem, Kriškimi podi ter Velikim in Malim Pihavcem.

V Vrsniku je večjih plazov malo, čeprav bi jih glede na podnebne in druge pogoje lahko pričakovali. Evidentirali smo le dva. Vrsnik ima strma pobočja na jugovzhodu in vzhodu. Tu je petrografska meja med mehkejšimi jurskimi apnenci in dachsteinskimi apnencem, ki tvori strma pobočja. Čeprav sta si dolini Vrsnika in Lepene zelo blizu, je bilo v Lepeni ugotovljenih 16 plazov. Za Lepeno je značilno, da so bolj plazovita leva, obojna pobočja. Desna, prisojna pobočja so namreč reliefno nižja. Plazovi so v glavnem vezani na žlebove, so pogostejši in zato tudi manjši.

Na pobočjih, ki se dvigajo nad alpsko Bovško kotlino, smo evidentirali 29 plazov: v Kaninskem pogorju med Boko in Rombonom 10, na Rombonu nad Bovecem 5, na Polovniku (tudi na prisojni strani) 11 in na Javorščku 3. — Na vencu gorā, ki obkrožajo Bovško kotlino, je planotast svet ali pa so ostanki teh planot izraženi v slemskih nivojih. Zato je daljših neprekinjenih pobočij manj. Ker so spodnje lege, posebno na južni strani, poraščene z gozdom, se v Bovški kotlini zbira manj plazov kot drugod.

V ozki dolini reke Učje smo registrirali 29 plazov, od tega na pobočjih Kaninskega

Za zimske obiskovalce gorskega sveta je še kako pomembno, da vedo, kje se prožijo plazovi

pogorja 12 in na pobočjih Kobariškega Stola 17. V tej dolini se pojavlja razlika med severnimi skalnatimi in slabo gozdnatimi pobočji na triadnih apnencih (Kaninsko pogorje) ter južnimi precej gozdnatimi pobočji na jurskih in krednih apnencih (Kobariški Stol). Na prvem območju so v glavnem precej dolgi plazovi, usmerjeni po žlebovih izpod zahodnih vrhov Kaninskega pogorja, na drugem, južnem, osojnim in prometno pomembnejšem območju pa so značilni številnejši, vendar nekoliko krajši plazovi, ki pogosto zaprejo cesto do mejnega prehoda Učja.

Iz podrobnejšega pregleda regionalne razporeditve plazov je razvidno, da je največ plazov v dolini Soče med Kal Koritnico in Zadnjo Trento (skupaj s plazovi v Mlinarici in v območju Vršiča jih je 59). Tej dolini sledi dolina Loške Koritnice, kjer jih je skupaj 33, nato pa sta območji Bovške kotline in Učje s po 29 plazovi. Zaradi manjšega obsega dolin Zadnjice, Vrsnika, Lepene, Možnice in Bavšice je tam manj plazov, ki pa so kljub temu pomemben dejavnik pri oblikovanju pokrajine in vplivajo na življenje in delo ljudi.

PLAZOVI DRVIJO PO ŽLEBOVIH

Pogostost proženja plazov opredeljuje predvsem količina padavin. V zimah, ko pade normalna količina padavin in snega, se večina plazov proži vsako leto in celo večkrat v letu. Pri manjših količinah snega je obseg plazov manjši, pogostost pa je enaka ali nekoliko manjša kot normalno. Največja nevarnost plazenja snega pa grozi, ko je količina snega v gorah in na

pobočjih nad normalo. V takih izjemnih zimah imamo opraviti s snežnimi plazovi, ki se ne pojavljajo vsako leto in nimajo običajnega obsega. Doslej so bile take zime med drugim leta 1916, 1952 in 1975.

Pogostost plazenja smo lahko določili po starosti vegetacije na plaznici.

Večina pregledanih plazov leži na pobočjih, ki so izpostavljena soncu — na prisojni strani (126), na osojnih legah pa je 80 plazov. Plazove na pobočjih, ki so usmerjena proti zahodu, smo uvrstili med prisojne. Vzrok za večje število v prisojni legi ni toliko zaradi lege, ampak zaradi drugih že omenjenih dejavnikov, kot so relief, količina padavin itd.

Prisojna ali osojna lega tudi omogoča, da določimo tip plazov, ki je v osojnih legah iz prhkega in nesprijetega, v prisojnih pa iz sprijetega, težkega snega.

Večina plazov je vezanih na reliefne oblike (žlebovi, grape...), malo pa je tistih, ki imajo ploskoven značaj.

Potisno moč plazov je bilo možno oceniti le posredno po obsegu, ki ga ima plaz, in po nekaterih v pokrajini vidnih znakih, kot so podrti lesena ograja, podrti kamniti zidovi, polomljena ali poglela drevesa, izruvana dobro zakoreninjena drevesa, zveržene ojačene železobetonske konstrukcije.

Ker drsi večina plazov po grapah in žlebovih in so linijsko usmerjeni, je vegetacija po plaznici skromna. Žlebovi so pokriti le s travo, redkim mladim grmovjem, ki se mu je uspelo razviti predvsem tam, kjer ni vsakoletnih plazov. Z mladim drevjem je prekrit spodnji akumulacijski del plazov, kamor zaidejo plazovi le v najhujših zimah, ko imajo največji obseg. Takrat pride do kopičenja snega, ki uničuje večja drevesa v tem delu.

Prevladujoča oblika zavarovanja pred snežnimi plazovi v Zgornjem Posočju je predvsem zapora cest v času nevarnosti, prepoved gibanja posameznikom v območju plazov in upoštevanje navodil meteorološke službe, v hujših zimah pa tudi izselitev prebivalstva iz najbolj ogroženih območij. Če bi se hoteli trajneje zavarovati pred plazovi, bi morali zgraditi galerije in predore ter preložiti trase cest na manj ogrožena območja. Ti ukrepi bi bili smotni samo za cestni povezavi Bovec—Vršič in Bovec—Predel.

* * *

Iz povedanega sledi, da so snežni plazovi na Bovškem upoštevanja vreden naravni element. Snežni plazovi prispevajo k še večji zaprtosti tega dela Zgornjega Posočja. Večje težave povzročajo predvsem v zimskem času, ko ima ob zaprti cesti na Vršič ta pokrajina samo eno normalno cestno zvezo s svetom, to je po dolini Soče navzdol oziroma prek prelaza Predel na italijansko stran. Snežni plazovi lahko povzročijo zaprtost nekaterih krajev. Zaradi reševanja prometne odrezanosti dolin na Bovškem je nujno čimboljše poznavanje tega naravnega pojava.

LETOŠNJE MEDNARODNO SREČANJE BO V SLOVENIJI

TURNI SMUKI BREZ MEJA

V spomin na mednarodno turnosmučarsko prečenje Alp leta 1982 organizira vsako leto ena od držav — udeleženk takratnega podviga mednarodno srečanje v svojih gorah — Mednarodni turni smuk brez meja. Namen srečanj je predstavitev območij, primernih za turno smučanje, ter spoznavanje in izmenjava izkušenj med predstavniki delegacij.

Udeleženci teh mednarodnih turnih smukov so predvsem gorski vodniki in reševalci, alpinisti, funkcionarji alpinističnih

zvez (DAV, CAI, AVS, SAC) ter predstavniki UIAA, tako da je organizacija takega srečanja za vsakega prireditelja lepa priložnost, da razkaže svoje gore, predstavi svojo planinsko organizacijo in turistično ponudbo. To je imenitna priložnost za učinkovito reklamo, saj so udeleženci vplivni in dobro situirani člani posameznih alpinističnih zvez.

Do zdaj šestkrat izpeljani akciji Turni smuki brez meja se letos pridružuje tudi Planinska zveza Slovenije, ki bo ta smuk organizirala v Sloveniji, alpski deželi s številnimi lepimi jezери in še neokrnjeno naravo, in sicer na območju svojega edinega

Brezmejna zasnežena prostranstva se pozimi razkazujejo turnim smučarjem

narodnega parka, v območju najvišje gore Vzhodnih Julijskih Alp Triglava.

Izhodišče za letošnji turni smuk brez meja bo Bohinjska dolina, od koder so možni turnosmučarski vzponi vseh težavnosti na vse pomembne in znane vrhove Vzhodnih Julijskih Alp, med drugim na Triglav, Krn, Kanjavec, Jalovec ali Mojstrovko, možno pa bo tudi smučanje na urejenih smučiščih. To letošnje srečanje bo od 5. do 12. marca, turni smučarji pa se bodo srečali v bohinjskem hotelu Zlatorog. Čeprav bo njihova glavna dejavnost turno smučanje, bodo organizatorji iz Slovenije predstavili svojim kolegom iz tujine tudi slovenski kmečki turizem, domačo obrt, narodne plese in pesmi, če pa kakšen dan vreme ne bo primerno za smučanje, jih bodo peljali na ogled slovenskih naravnih znamenitosti, na primer v Postojno ali Lipico.

Za vodstvo in varnost predvidoma 50 do 60 udeležencev iz tujine bodo skrbeli slovenski gorski vodniki in reševalci. Predvideno je, da se bodo turnega smuka brez meja letos — enako kot so se prejšnja leta — udeležili alpinisti iz Francije, Zahodne Nemčije, Avstrije, Švice, Italije in Južne Tirolske.

Lansko, po vrsti šesto takšno srečanje je organiziral Alpenverein iz Južne Tirolske v Malsu na Južnem Tirolskem, prvič po šestih letih pa sta se ga kot predstavnika Planinske zveze Slovenije udeležila tudi dva Slovenca, Luka Karničar in Matej Kranjc. Organizatorji prejšnjih turnih smukov brez meja so naše alpiniste sicer vsako leto vabili, saj je bila PZS organizator dela prečenja prek naših Julijskih Alp leta 1982, vendar se srečanja ni nihče udeleževal. Vsaj lani pa so zbrani alpinisti po ovinkih izrazili željo, da bi se srečali v Sloveniji, saj so v teh letih turne smuke pripravile že vse udeleženske prečenja izpred sedmih let.

Nobenega dvoma ni, da bo letošnji turni smuk brez meja poskusil spet bolj na široko odpreti naši krovni organizaciji vrata v svet, ki se deloma zaradi kroničnega pomanjkanja denarja in deloma iz drugih vzrokov zadnja leta kar zapirajo.

Posebna komisija, ki jo je na Gorah imenoval Glavni odbor PZS, od novembra lani do konca januarja letos, še ni mogla preštudirati vseh možnosti in uredništvo Planinskega vestnika sporočiti, kakšnih ugodnosti bi bili deležni tisti naročniki PV, ki bi do letošnjega maja plačali celoletno naročnino za Vestnik. Močno dvomimo, da se je od takrat sploh kdaj sestala. Zai ta komisija ni edino telo osrednje slovenske planinske organizacije, ki dela s takšno učinkovitostjo. — Morda pa bomo marca naposled le lahko poročali o zgodovinskem sklepu.

Na vrhovih Indonezije in Papue Nove Gvineje

Kadar v kakšnem članku zasledim kaj o gorah, še posebej o bolj »eksotičnih«, postanem takoj bolj pozoren. Zato me je poleti pritegnilo pisanje Branka Dežmana o Papui Novi Gvineji, ki je izhajalo v Nedeljskem dnevniku, najbolj seveda tisti del, kjer je pisal o vzponu na najvišji vrh države Mt. Wilhelm; nisem še slišal, da bi bil na njem kateri od Jugoslovancev.

Začel sem raziskovati. Do avtorja zapisa nisem mogel, ker je še vedno na poti, pač pa sem »odkril« njegovega gostitelja Boruta Telbana in od njega zvedel nekaj podatkov, za katere sem smatral, da jih velja zapisati.

Borut Telban se je s Pavletom Jagodičem 22. novembra 1985 povzpел na 2172 metrov visok vulkan Gunung Sibayak na Sumatri (Indonezija). Vzpon ni bil naporen, toda zanimiv: vse je tod rumeno od žvepla... 16. decembra sta se povzpela še na 2911 metrov visoki Mt. Merapi na Javi. V vasi Kinjarja, ki je izhodišče, sta našla celo »planinsko« kočjo s skupnim ležiščem. Tudi ta vrh je vulkan, zadnjič pa je »bruhnil« junija 1984.

29. julija 1986 pa se je Borut Telban povzpел na najvišji vrh Papue Nove Gvineje, 4509 metrov visoki Mt. Wilhelm. Ne le, da je verjetno prvi naš človek (če ima kdo drugačne podatke, se zanje lepo priporočam) na tem vrhu, temveč ima najbrže tudi naš »višinski rekord« za Avstralijo in Oceanijo. (Najvišji vrh tega območja, ki zajema vso Oceanijo z Avstralijo in Novo Zelandijo vred, je 5030 metrov visoki Putjak Djaja, do 1970 imenovan Pegunungan Sukarno — pri nas bolj znan kot Carstenzova piramida — ki pa se dviga že na indonezijskem delu Nove Gvineje in je mnogo težje dostopen.) Branka Dežman, ki je pripotoval na Papuo Novo Gvinejo šele 4. avgusta lani, je bil na Wilhelmu torej za njim.

Borut je po poklicu medicinski antropolog. Z vzponom je začel na višini 2440 metrov, v vasi Gembogl. Pri jezeru Piunde (kar pomeni ženska) je na višini 3480 metrov planinska postojanka — pogosto celo z oskrbnikom. Malo višje je potem še jezero Aunde (moški), na vrhu pa železni trikot, ki označuje mejo treh provinc: Western Highlands, Chimbu in Madang. Sicer pa je to območje edini narodni park Papue Nove Gvineje. Vzpon (razen običajnih višinskih težav) pa ni zahteven.

Franci Savenc

NOČ IN DAN NA GRIČIH IN HOLMIH

Planinsko društvo Grosuplje je 28. in 29. oktobra lani organiziralo 24-urni pohod po Grosupeljski poti. Čas pohoda je sovpadal s praznovanjem občinskega praznika.

Ideja o tem pohodu se je porodila že spomladi. Pot je pripravilo Planinsko društvo takoj po svoji ustanovitvi, vodi pa prek Magdalenske gore, Pugleda, Šmarja, vasi Vino, Udja, Gore, (Ahac), Velikih Lipljen, Taborske jame, Limberka, Starega gradu, Čušperka, Ilove gore, Ravnega dola, Polževega, Višnje gore, Kuclja in prek Police do Motela na Grosupljem. Skupna dolžina poti je okoli 80 km. Dosedaj je pot prehodilo že več kot 100 planincev iz različnih krajev Jugoslavije. Za prehojeno pot vsakdo dobi spominsko značko. Glede na to, da poti še ni nihče prehodil nankrat, je bila zamisel o 24-urnem pohodu velik izziv za planince v društvu.

NAJPRIJETNEJŠIH DESET UR

Tako smo se zbrali 28. oktobra v prostorih PD Grosuplje na Kolodvorski 2 ob osmih zjutraj. Deset članov PD je krenilo na pot po lepem vremenu, vsi z vprašanjem, ali bo uspelo. Kmalu po ogrevanju je že bil prvi postanek v motelu na jutranji kavici. Šele potem se je začelo zares, ko smo prek nove trase avtoceste krenili proti Magdalenski gori in naprej proti Pugledu. Že prvi del poti je bil časovno zelo napet, saj smo po programu načrtovali postanek v Šmarju ob pol dvanajstih. S pospešenimi koraki smo se podali proti Majolki in praktično do minute točno prispeli na cilj prvega dela poti.

Po kratki malici smo se podali na najdaljši del poti brez postanka, od Šmarja proti Gori oz. Ahacu nad Turjakom, ki leži že v občini Ljubljana Vič-Rudnik. Ta del poti je tudi najlepši, saj ob lepem vremenu nudi lep razgled na osrednji del grosupeljske občine in na drugo stran proti Krimu in Kureščku. Na Ahac smo prispeli po približno šestih urah hoje, tako da so se začele že prve manjše težave v nogah. Po krajšem postanku smo krenili prek Sloke gore in Velikih Lipljen v Taborsko jamo, kjer nas je pričakal oštir z naročeno izdatnejšo malico. Tu so nas pričakali tudi nekateri člani PD, ki so spremljali našo pot na določenih točkah z avtomobili za primer, da bi kateri od pohodnikov med potjo omagal.

Na pot iz Taborske jame smo že po temi krenili proti Limberku, pridružila pa sta se nam še dva pohodnika. Pot nam je kazala ob jasnem vremenu polna luna, pa tudi dodatne markacije, ki jih je pripravil

znani turistični delavec Franc Kanduč. Sredi gozda nas je presenetila tudi sadna malica, ki je v vreči visela na enem od dreves. Po najtežjem delu poti prek Limberka in Starega gradu smo prispeli v Čušperk, kjer smo imeli naslednji postanek.

Tudi tu nas je obiskala naša »oskrbovalna« enota, ki nas je oskrbela s sladico in »gorivom«. Kljub 11-urni hoji pa nihče od deseterice ni bil pripravljen odnehati, saj je bil najtežji del poti praktično za nami. Ponovila se je masaža obolelih nog, potem pa smo krenili že po trdi noči proti Ilovi gori. Na poti so se nam pridružili še trije pohodniki. Žepne svetilke, s katerimi smo obtežili nahrbtnike, praktično sedaj niso bile več potrebne, saj je luna ustvarila idealne pogoje za nočni pohod.

HOJA OD JUTRA DO JUTRA

Pot do Polževega je bila dolga, podaljševala jo je tudi že precejšnja utrujenost, vendar prijetna. Glede na jutranjo uro je bilo gostišče na Polževem zaprto, zato smo se brez postanka podali prek Zavrtac v Višnjo goro, kjer smo imeli naslednji dogovor z našimi spremljevalci. Toda v čakalnici železniške postaje v Višnji gori so se že pojavili dvomi, ali nam bo uspelo. Bolečine v mečih in kolenih, spanec, precejšnja utrujenost in neprijeten jutranji mraz so storili svoje, saj je bilo za nami že 19 ur hoje. Na pomoč je zopet prispela »oskrbovalna« s toplo obaro, kuhanim vinom in čajem, ki so nam vlili novih moči za zaključni del poti.

Tako smo v polni sestavi krenili v strmi vzpon proti Leskovcu, na Kucelj, kjer je zadnja kontrolna točka poti, tam pa nas je dočakal že jutranji svit. Vaščani Leskovca, ki so krmili živino, so nas presenečeno opazovali, kako se utrujeno premikamo proti Kuclju. Tam na vrhu smo izpraznili zalogo »goriva«, saj je bil konec poti praktično že dosežen. Bolečine v kolenih in nogah so nam sicer delale precejšnje preglavice na poti proti Grosuplju, vendar je bila pot po novi trasi avtoceste brez vzponov, tako da smo le prispeli na cilj k Domu starejših občanov. Za budnico so nas pričakali naši zvesti spremljevalci s harmoniko, ki nam je priklicala v noge še zadnje moči za ples na prostem, pod okni zaspanih stanovalcev Doma.

Zaključek poti je bil pri novem obrtniškem domu, kjer so nam obrtniki nudili gostoljubje, ko je deset članov PD, ki je preizkušnjo v celoti prestalo, prejelo prizna-

nje za prehojeno pot. Hoja je potekala natanko po načrtu in je trajala točno 24 ur. Ta pohod je pomenil določen preizkus, saj se je PD Grosuplje odločilo, da bo poskušalo to akcijo organizirati vsako leto, seveda pa bi pritegnili tudi druge občane, ki se ukvarjajo z rekreacijo. Tako je tudi že določen okvirni datum za leto 1989 (21. 10.), pohod pa bomo vključili tudi v akcijo ZTKO »Razgibajmo življenje«. Deset članov PD je dokazalo, da je Grosupeljsko pot kljub začetnim dvomom možno prehoditi v 24 urah, seveda ob ustrezni prejšnji aktivnosti.

Rekorderji vrhov

Konec lanskega leta, ko so ljudje delali vsakršne obračune, smo v časnikih med drugim prebrali novico, da je Boris Mikuš, zaposlen v ljubljanskem Delu, v letu 1988 šel na Šmarno goro (667 m), priljubljeno izletniško točko Ljubljančanov, več kot tisočkrat. To pomeni, da je samo na teh vzponih od vzhodja do vrha premagal višinsko razliko 374 kilometrov, kar je 130 vzponov z morja na vrh Triglava ali 40 vzponov na Everest.

Že sicer stalnega obiskovalca Šmarne gore Borisa Mikuša je spodbudilo sredi leta listanje po posebni vpisni knjigi na Šmarni gori, v kateri je zasledil podatke, da je bil leta 1987 Karel Gaber na vrhu 614-krat. Ker je bil Mikuš do takrat na vrhu že 551-krat v tem letu, je sklenil izboljšati ta rekord. Toda ko se je resno lotil te naloge, je zvedel, da mu je najresnejši tekmeč neki Marko, ki je imel do takrat lani že 800 vzponov na Šmarno goro. Kljub temu Boris ni odnehal in je skoraj vsak dan teklen na vrh po trikrat, po možnosti vsakokrat po drugi poti. Za svoj 39. rojstni dan je bil lanskega 17. decembra na vrhu Šmarne gore že tisočsedmič to leto.

Svoje rekorderje imajo tudi koroške gore. Tako je Jože Škrebliin iz Mežice v prvih desetih mesecih lanskega leta kar 113-krat obiskal vrh Pece, 2126 metrov visoko Kordežovo glavo. Franc Telcer iz Prevalj obišče do trikrat tedensko Uršljo goro (1696 m), Marinka Lamprecht iz Slovenj Gradca pa se je lani natančno stokrat povzpela na Kremžarjev vrh (1161 m). Kot poroča Miroslav Žolnir, opravijo po več deset vzponov letno na Uršljo goro, Peco, Raduho in Olševo še Gregor Klančnik, Emil Plejnshek, Jože Žunec, Franc Šisernik, Ivan in Milena Cigale, Edo in Zala Štruci, Tone Škerget, Vinko Krevh, Ferdo Igerc in še nekateri drugi.

Posvet o varnosti v gorah

Srečanja v Kaprunu, ki jih organizira avstrijski Kuratorij za varnost v gorah, so postala najboljše takšno srečanje v Evropi. Iz nekdanjih pomenkov, ki so bili razmeroma malo usmerjeni, so se oblikovala vrhunska strokovna srečanja, ki jih sekretariat Kuratorija pripravi po temeljitih vnaprejšnjih pogovorih z avtorji in po predlogih najboljših poznavalcev.

Referenti zadnjih, lanskeletnih 22. razgovorov so obdelali naslednje teme:

Nove oblike hoje in udejstvovanja v gorah in smučanja, novosti vzrokov nesreč, Česa se lahko naučimo iz dogodkov ob velikih naravnih nesrečah — plazovih, poplavalah, zemeljskih plazovih, podorih skal in blata, Razvoj smučanja z vidika nesreč pri smučanju, Ali je še vedno potrebno nadzirati kakovost opreme in zakaj, Zgodovinski in tehnični pregled reševanja s helikopterjem — začetki, nevarnosti, meje reševanja s helikopterjem, Metode preprečevanja nesreč v gorah — podatki o nesrečah v švicarskih Alpah.

Organizator je na 22. zasedanju prvič uvelodel tudi delo v interesnih skupinah:

- Plazovi
- Znanost in preventiva
- Nesreče gornikov in smučarjev z vidika tujskega prometa.

Današnje kratko obvestilo o srečanju bi sklenil z mislimi sekretarja Kuratorija inž. Petra Baumgartnerja: »Varstvo se ni začelo s kuratorijem, saj je obstajalo že dolgo pred tem. Priznati in povedati pa je treba, da se je kuratorij problema varnosti v gorah in na smučiščih lotil multidisciplinarno. Varstvo že dolgo ni več stvar posameznikov, vključeni so vsi usposobljeni dejavniki zunaj kuratorija in planinske ter smučarske organizacije, ustanovljeni so bili različni strokovni organi, tako Institut za snežne plazove s sedežem v Innsbrucku.

Odlično je sodelovanje z žandarmerijo, ki razen stvarnega dela in posegov v gorah prispeva tudi strokovno obdelane podatke o nesrečah.

Smučarske nesreče, žal, še niso zajete, kot bi si želeli. Obeta se elektronska obdelava podatkov.

Če primerjamo stanje pri nas, lahko ugotovimo, da smo že tudi preboleli začetne težave. Srečanja Gore in varnost so nekaj podobnega kot pomenki v Kaprunu, krog sodelujočih se iz leta v leto širi. Pogrešamo sodelovanje dejavnikov tujskega prometa, smučarske organizacije, zavarovalništva. Pred seboj imamo hvaležno nalogo, da postorimo, kar še manjka do zares dobrega in vsestranskega varstva v gorah in na smučiščih.

STO NARAVNIH ZNAMENITOSTI SLOVENIJE

PETER SKOBERNE

V lično opremljeni in bogato ilustrirani knjigi »Sto naravnih znamenitosti Slovenije« Petra Skoberneta je sicer posebej opisanih »samo« sedem znamenitosti, ki sodijo v kategorijo gorá. Toda če seštejemo še vse druge v tej knjigi opisane znamenitosti, ki so v gorskem svetu, je vseh skupaj vsaj petina če ne celo četrtina vseh v tem delu navedenih posebnosti. In če bi med gore vključili še griče in holme, v katerih so nekatere od opisanih znamenitosti, bi bila vsaj polovica Skobernetove knjige posvečena hribovskemu svetu. Zato naj jo priporočimo planincem v branje, saj bodo v njej našli marsikateri namig za izlet ali turo. — Z dovoljenjem založbe, ki je izdala to knjigo, Prešernove družbe iz Ljubljane, in avtorja objavljamo iz knjige nekaj opisov slovenskih naravnih znamenitosti.

ČEDCA

Zanimivo je, da sodi Čedca med manj znane slapove, čeprav je najvišji dosedaj znani slovenski slap.

Kako pridemo do Čedce?

Iz Kranja se zapeljemo do Zgornjega Jezerskega, kjer zavijemo desno v Makekovo Kočno, slikovito ledeniško dolino, ki jo zaključujejo nazobčani grebeni Savinjskih ali Kamniških Alp. V spodnjem delu je dolina še široka, cesta nas vodi mimo mogočne kmetije navkreber skozi gozd do smučišča. Mimogrede si lahko še ogledamo debelo tiso pri Makeku, sicer pa nadaljujemo pot peš proti Čedci. Skromen napis na smučišču nas usmeri na pot, označeno s planinskimi markacijami. Zložno se dviguje skozi gozd, postopoma pa se drevje umika ruševju, tako da se odpirajo vedno obsežnejši razgledi na divje razbrazdane stene. Ko steza preide na prodišče ob hudourniku, že zagledamo mogočno rdečkasto steno s slapom.

Po prijetnem polurnem sprehodu smo na cilju: zdaj lahko doživljamo ozek vodni pramen, s katerim se polgrava veter. Vodno zaledje predstavlja snežišče v krnici pod Kočno, zato slap zlasti v poznem poletju ni zelo vodnat in je morda to vzrok, da je bila Čedca do nedavna znana le domačinom in alpinistom. Ustje slapa je široko in koritasto, kar priča o nekdanjem močnejšem ledeniškem odtoku. Za ustjem pada voda čez steno, ki je nastala s prelomom. Prvih 70 metrov je slap prosto padajoč, preostalih 60 metrov pa drsi ob steni. S 130 metri je Čedca torej najvišji slovenski slap.

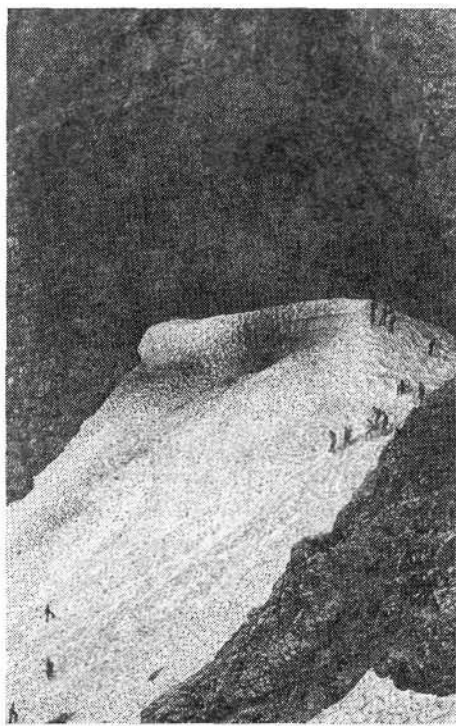
ŠKAF V MATKOVEM KOTU

Slovenske Alpe se ne ponašajo z mogočnimi ledeniki, zato naša pozornost velja tudi zanimivim bolj ali manj stalnim snežiščem. Pod stenami, čez katere padajo občasni slapovi, nastajajo mogokrat kotlom podobne tvorbe. Najbolj znan tovrstni naravni pojav je Škaf v Matkovem kotu, ki izstopa tako po velikosti kot tudi po stalnosti.

Matkov kot je najmanjša ledeniška dolina v povirju Savinje. Stisnjen je med mogočne vrhove Savinjskih ali Kamniških Alp in ob bližnji, zelo obiskani Logarski dolini precej samotnen. Vzrok več za obisk te pozabljene doline! Dostop nam ne bo delal prevelikih preglavic, saj se lahko z avtobusom pripeljemo do gostišča sester Logar, z avtomobilom pa si lahko skrajšamo še tri kilometre hoje v dolino Jezere do Kočnarjeve žage.

Nad nami so na prisojnih južnih pobočjih samotne kmetije Gradišnika, Kočnarja, Perka in Matka, nas pa vodi markiran kolovoz naravnost po dnu doline proti zatrepu pod Mrzlo goro. Kolovoz se izteče na obsežnem prodišču, kjer je na robu med drevjem skrita lovska kočica. Zdaj nas čaka najlepši del poti. Steza je v začetku včasih težko zaznavna, vodi pa ves čas po naši desni strani. Postopoma je bukev vedno manj, prevladovati začne ruševje. Na travnih zaplatah se bohoti bogato planinsko cvetje, v soparnih dneh lahko presenetimo kakšnega gada.

Razgledi postajajo vedno obsežnejši. Na okoliških grebenih pričajo ostre konice in sveži odlomi o stalnem delovanju naravnih sil. Posebnost je veliko naravno okno med Matkovim kotom in Logarsko dolino. Ko pridemo do skalne stene, se moramo umakniti na snežišče in se po njem povzpeti do konca doline. Zato ne hodimo na pot brez primerne obutve, pa tudi cepin ali palica ne bosta odveč. Še malo in že smo pri najvišjem robu snežišča, kjer je skrita naša naravna znamenitost — Škaf. Že ime samo dobro označuje naravni pojav — v snežišče je izdolben globok kotel. Kdor ni vrtoglav, lahko previdno pokuka z roba v dno. Kar grozljivo je pogledati navpične gladke snežne stene, na katerih se razločno vidijo meje prejšnjih snežišč. Globina Škafa je različna in je odvisna od debeline zapadlega snega in letnega časa. Najgloblji je v začetku junija, ko meri navadno 15 do 20 metrov, po pripovedovanju domačinov pa včasih še več.

Škaf v Matkovem kotu: takle je poleti, ko ima največ občudovalcev

Kako Škaf nastane? Čez zimo plazovi na debelo zatrpajo konec doline, ko pa se začne spomladi sneg taliti, pada čez steno občasen slap, ki dolbe v snežišče luknjo. Postopoma nastaja kotel značilne oblike. Vedno globlji je, dokler se ne pokaže gruščnato dno. Takrat pravijo, da je Škaf prebit. Kasneje se zaradi taljenja rob vedno bolj niža, dokler jeseni ni več sledu o mogočnem kotlu, le značilen obris spominja na Škaf. Pozimi sneg prekrije ostank Škafa in staro snežišče, spomladi pa se spet vse ponovi.

RAČKA VRATA

Bil je eden tistih lepih, spokojnih pomladnih večerov v Robanovem kotu. Poslednji akordi citer so še odmevali v mračnem prostoru. Zbrani okoli velike jesenove mize s tisovim IHS smo se začeli pogovarjati o vsem mogočem. Takrat sem vprašal zdaj že pokojnega Robanovega Franca, izrednega poznavalca teh krajev, ali morda ve za kakšen naravni most ali okno v okolici. Pa se ni mogel spomniti. Kasneje, ko smo gledali diapozitive, pa je ob fotografijah Velba v Kamniški Beli pripomnil, da je nekaj takega tudi v zahodni steni Raduhe. Vprašal sem še, kako velik je, pa je odgovoril: »No ja, kozolec bi že lahko stal pod njim!«

Tako sem zvedel za Račka Vrata. Po prvem brezuspešnem potikanju pod široko zahodno steno Raduhe sva, nabita z natančnejšimi podatki, z Marto v drugo vendarle našla naravni most. V krušljivem stranskem grebenu je nastala velika odprtina. Široka pri dnu je okoli 30 metrov, višina je 20 do 25 metrov, kar uvršča Vrata med največje take pojave pri nas. Obok je v zgornjem delu še prehodan, nato pa dokaj ozek in razbit.

Je to okno ali most? Težko bi se odločili, zaradi oblike in lovskega prehoda pa pojavu zelo ustreza domače ime — Vrata. Brečasta kamnina prepereva in razpada, obok postaja na račun odprtine vedno tanjši. Proces je kar hiter, rado se zgodi, da pod obokom prifrči kamen. Da zadetki niso od muh, pričajo številne rane na okoliških bukvah.

Do Račkih Vrat vodi lovska steza. Od Rogovilca se vzpnemo do Račnika, po planinski stezi proti Rogovilčevi planini, nekoliko pred stanom pa zavijemo po lovski stezi desno. Ob neznatnem vzpenjanju prečkamo dve grapi, pred tretjo so že Račka Vrata. Pot je orientacijsko nekoliko zahtevna, zato je primerna za bolj izkušene obiskovalce.

Račka Vrata so tako skrita v razbrazdani zahodni steni Raduhe, da jih kljub velikosti težko opazimo s kakšne dostopnejše razgledne točke. Še najlaže je, kadar se vzpenjamo po sicer strmi, a zelo lepi poti od Rogovilca na Raduho čez planino Arto. Ko se skozi gozd dvignemo do roba stene, se odprejo pogledi proti Ojstrici, Križevniku in Strelovcu. Slikovite panorame nas toliko zamotijo, da ne pregledujemo podrobneje divjih grap in grebenov, sicer bi morda opazili veliko odprtino Vrat.

GREBEN MED SMREKOVCEM IN KOMNOM

Večina slovenskega gorskega sveta je iz apnenca, zato je toliko bolj zanimiv potep od Smrekovca do Komna, saj je ta gorski greben med Koroško in Štajersko posledica ognjeniškega delovanja. Četudi geologi vulkan v Smrekovškem pogorju štejejo med mlajše, je preteklo že več kot 22 milijonov let, odkar je nehal bruhati. V tem času se je ognjeniški greben tako temeljito preoblikoval, da le še temne andezitne skale pričajo o nastanku. Greben je zaobljen in do vrha porasel s smrekovimi gozdovi (ime!).

Najbolj zanimiv je najvišji vrh Komen ali Kamen (1696 m), ki edini v pogorju sega nad gozdno mejo. Od doma na Smrekovcu se po transversalni poti vzpnemo na vrh slemena. Pot se položi, zato ne bomo preutrujeni za opazovanje okolice. Na jasad prevladujejo rjave preproge baloha ali volka, trave, značilne za zakisana tla. Kdaj pa

kdaž se odpre pogled proti Goltem in Savinjski dolini, potem pa do naslednje jase spet utonemo med smreke. Po slabih dveh urah zložne hoje se dvignemo skozi resave do skalnega vrha Komna.

Po južnem travnatem pobočju se vzpnemo na vrh, proti Koroški pa se grezijo mogočne temne stene, zato Korošci imenujejo vrh Kamen. Temne, z lišaji porasčene divje stene so za večino nas, vajenih beline apnenčastih skal, nekaj popolnoma drugačnega. Zdjaj si lahko pobiže ogledamo sivo rjavo, hitro razpadajočo kamnino, ki jo je izbruhal ognjenik. To je andezit, imenovan po južnoameriškem gorovju.

Na skalnati glavi Komna bomo našli rastline, ki sicer uspevajo v Centralnih Alpah, v slovenskem, veidel apnenčastem alpinskem pasu pa ne rastejo. V začetku maja v gorski zgodnji pomladi vzcveti večina

rastlinskih posebnosti. Nemogoče je spregledati živopisne preproge najmanjšega jegliča (*Primula minima*). Cvetovi so sorazmerno veliki, ime pa je dobil zaradi pritlične rasti in drobnih, klinasto nazobčanih listov. V skalnih razpokah je še en redek predstavnik 'jegličevk' — kuštravi jeglič (*Primula villosa*). Brez težav bomo prepoznali še beli kosmatinec (*Pulsatilla alba*), saj so to edini večji cvetovi, ki se v zgodnji pomladi belijo na travnikih Komna. Pod dlakavimi cvetnimi listi je vreteno ovršnih listov, pritlični listi pa se bodo do konca razvili šele po cvetenju.

Za prepoznavanje preostalih rastlinskih posebnosti pa je potrebno že podrobnejše botanično znanje. Smrekovsko pogorje prištevamo med najpomembnejše slovenske naravne znamenitosti. Tega se moramo kot obiskovalci tudi zavedati: redko rastlinstvo občudujemo in ga ne uničujemo!

Smučanje s šesttisočaka

Ekstremni smučar Dominique Neuenschwander iz Petit-Lancyja v Švici je lanskega 26. junija opravil izjemen podvig: smučal se je približno 2000 metrov nižje s 6416 metrov visokega Brammaha I v verigi Padarja v Indijski Himalaji. Pobočja te gore so izredno strma.

Odprava, ki je šla sedem alpinistov in 25 nosačev, je postavila tri višinske tabore, zadnjega na zasneženem grebenu, ki oblikuje ramo pod vrhom. Tam je Dominique Neuenschwander 25. junija sklenil, da se bo naslednje jutro lotil strmine, ki je takšna, da se človeku zvrsti v glavi.

Ko se je vrnil v dolino, je pripovedoval: »Prav hitro sem se moral odločiti, kajti kljub mrazu v tej višini vendarle pripeka sonce, ki zmehta snežno podlago, tako da se popolnoma spremenijo njene lastnosti. Vsak dan bolj se je sneg spreminjal v ledeniški led in tako sem se večkrat vprašal, če bo smučanje po takem splohu mogoče. Ker smo prišli tja, da bi opravil nekaj ekstremnih spustov s smučmi, sem se pač odločil, da bom svoj načrt uresničil naslednje jutro. Ko sem startal, sem opazil, da je bilo že skoraj prepozno: v resnici sem se peljal na kot sapica tenki plasti popolnoma gnilega snega, ki je ležal na ledu, trdem kot steklo. Ko sem na grebenu obračal, sem vsak trenutek tvegala, da bi sneg na tej več kot 50-stopinjski strmini lahko zdrsnil v dolino, v prazno, to pomeni dva tisoč metrov v globino.«

Mladenec je smučal po ozebniku z zelo trdim snegom. Relativna višina spusta je bila 1500 metrov, naklon pa 55°.

Seveda si lahko predstavljamo, kakšna moč, tehnika in koncentracija so bili potrebni za ta podvig.

S padalom z Mount Everesta

Francoski ekstremni alpinist Jean Marc Boivin je človek, ki je doslej z jadralnim padalom poletel z najvišje točke. Po tridnevem vzponu je uspešno vztrajnemu in vzdržljivemu gorniku iz Chamonixa poleteli s »strehe sveta«. Skorajda idealne vremenske razmere, ko ni bilo premočnega vetra in ko je bila velika vidljivost, so omogočile 26. septembra lani start z vrha Mount Everesta, po dvanajstminutnem poletu z višine 8848 metrov, z najvišje točke na Zemlji, pa je jadralec pristal

2800 metrov nižje v enem od taborov. Pravzaprav je »v dolino« jadral dokaj hitro, in sicer zaradi redkega zraka, ki je v teh višinah.

Po svojih poletih z zmajem leta 1979 in 1985, ko je Boivin poletel tudi z višin nad 8000 metrov, se je zdaj odločil za svoj rekordni skok s padalom. Sicer pa je imel doslej tudi v Alpah že nekaj spektakularnih startov in je opravil nekaj zavidanja vrednih skokov. Tako je med drugim jadral s Petit Druja, Aiguille Verta, Grandes Jorasses. Celo ko je opravil nekaj odličnih vzponov v Centralnih Alpah, jih je skoraj vedno povezal tudi z letenjem z zmajem ali jadralnim padalom. Dne 14. aprila lani je poleg tega poskrbel za daljnjski rekord, kar zadeva polet z jadralnim padalom, ko je letel (ali jadral) z Mont Maudita v pogorju Mont Blanca tja do Orsleresa v Švici in premagal razdaljo 31 kilometrov. Da mu je lahko uspel tak podvig, se je moral nekajkrat dvigniti — pravzaprav so ga dvignili vzgonski vetrovi in tokovi.

Sovjetsko prečenje Kangčendzenga

Letošnjo pomlad se bodo najboljši sovjetski alpinisti lotili plezanja na štiri več kot osem tisoč metrov visoke vrhove »v eni sapi«. Lotiti se nameravajo Kangčendzenga v Himalaji, katere štiri vrhove nameravajo prvič v zgodovini prečiti.

Iz odprave na Mount Everest leta 1982 bodo v tej ekspediciji Leningrajec Vladimir Biliberdin, Ukrajinec Sergej Beršov in Mihail Tarkevič ter prebivalca kazahstanske republike Kazbek Valijev in Valerij Kriščati. Odprave bo vodil Eduard Mislowski, predsednik alpinistične zveze Sovjetske zveze. Vzpon bodo začeli na jugozahodni strani. Najprej naj bi se povzpeli na južni, nato na Srednji, zatem na Glavni in naposled na Zahodni vrh.

Kangčendzenga, ki se v tamkajšnjem jeziku Sikkima imenuje Pet zakladnik velikega snega, leži na meji med Nepalom in Indijo. Njeni vrhovi so visoki 8491, 8778, 8586 in 8505 metrov.

Znanstvenometodološke priprave na odpravo ima na skrbi kijevski Institut za telesno kulturo. Med 20 športnikov, ki se bodo udeležili odprave, sta tudi dve ženski, in sicer E. Dorofjeva iz Irkutska in E. Belackaja iz Leningrada.

(Nedelja, ZSSR)

PRIJETNA PUSTOLOVŠČINA TREH PLANINSKIH PRIJATELJIC

KURJI VRH ZASLUŽI MARKIRANO POT

NADA DOBNIK

»Kurji vrh? Kje pa je to?« so nas spraševali čisto »tazaresni« planinci. Potem so zmajevali z glavo: »Odmaknjen, nemarkiran, pa kar same? A se ne bojite medvedov?«

Ne vem, zakaj ravno medvedi naganjajo strah v kosti, saj bi nas končno lahko bilo strah tudi česa drugega... Kar pa se poti tiče: »Se bomo že znašle, saj nismo tako brez izkušenj!« smo si rekle tri planinske prijateljice in se nekega novembrskega dne odpravile na pot.

Izstopile smo na prvi postaji v Martuljku. Kljub kislemu in mračnemu dnevu smo še kar hitro dospele do Lavtižarja, kjer smo kanile dobiti nekaj informacij. Prijazni gospodar nas je napotil kar po kolovozu, ki se skoraj vodoravno ovija okrog hriba.

SNEG V ZLATIH OBLAČILIH

Nenadoma je kolovoz izginil v hudourniški grapi, iz katere se na drugi strani izvila kozja steza in se posmehljivo vzpela pokonci. Na grebenčku se je poravnala, zato pa se je s Karavank privrtničil jezni severnjak in nas prepihal do kosti, preden smo uganile njegov namen. V povračilo se nas je usmiliло nebo.

»Glejta, Maloško in Trupejevo poldne!«

»Drugo leto gremo tja!«

Nič ugovorov, dogovor velja; samo katero bo tisto »drugo leto«, se ta hip še ne ve...

Za naslednjim ovinkom nas je pozdravil prvi sneg, ki je prehitel jesensko slačenje macesnov, zato je bil zdaj na debelo pokrit z zlatimi oblaci. A osredotočiti se je bilo treba na pot: ali na levo v grapo in na oni strani nekam v gozd ali na desno poševno navzgor. Malo premisleka in sklepanja: »Kurji vrh je nekoliko desno. Pot najbrž vodi okoli tele skalnate glave.«

Stvar je bila jasna. Vsaj takrat.

Na nekem robu se nam je pot prvič skrila. Izgubila se je pod listjem, a se je čez nekaj časa spet prikazala. Drugič se je skrila pod sneg in tam ostala.

Kaj zdaj? Menda smo preveč na desno... Gremo torej v levo! In smo zagazile čez pobočje...

Kar laže smo zadihale, ko smo pred seboj ugledale planino z dvema podrtima stanovima, nad njima pa greben z vrhom na koncu.

Vrh je pravi razgledni stolp in tega dne se je videlo prav noter v sredino Avstrije, le naša stran je bila pod meglami.

Ob pol dveh smo se pobrale. Sonce nam je ostalo za hrbtom, dan se je že občutno skrajšal. Sprva smo hodile po grebenčku proti severu (ali skoraj proti severu), potem vodoravno na desno čez zasneženo pobočje na hrbet, ki se spušča tja proti Sedliču med Kepo in Maloškim poldnem. Tu nekje bi morala biti steza v dolino Belce! Bolj ko smo gledale, manj smo jo videle. Na neki uravnavi smo le naletele na razpotje: ena pot vodi naravnost naprej (to je naša), druga pelje v smer, iz katere smo ravnokar prišle, le da se rahlo spušča. Odločile smo se za slednjo.

KOZJA STEZA MED SMREČJEM

A steza nekako ni hotela v dolino. Ali bo še kakšen odcep? Pri prvem bomo zavile dol! Spremenile smo se v troje velikih oči, ki so pozorno preiskovale okolje, pa so lahko ugotovile samo to, da je v nekem »grabnu« tudi ta pot izginila. Se razblinila, stopila. Torej kar po grapi dol! Gre kot za šalo, še bolje pa, ko se je naša izgubljenka nenadoma prikazala kot hudiček iz škatlice. Še dar govora se nam je nepričakovano vrnil.

Potem je stezo potegnili v gozd. Ker smo se že navadile njenih potegavščin, smo obdržale smer. Preplezale smo že nekaj skalnatih pragov, od nekod se je pojavil potok, grapa in pobočja okrog so postajala čedalje bolj navpična. Umik v rob ni veliko pomagal, še cepini so komajda zadostovali. Nekako smo le pririle do druge grape, s katero se je prva — naša — malo bolj spodaj stikala.

Zgodba se je ponovila še dvakrat, potem pa smo se znašle nad neprelozljivim skokom — neprelozljivim, če nimaš vrvi... Zmagal je zdrav razum. »Gor!« Še nekaj kletvicam podobnega v brado — in že smo se pehale navzgor, kolikor so dale moči. Vroče, prepotene in jezne — če sme planinec biti jezen — smo se končno znašle med smrečjem na neki kozji stezi. Malo kasneje se je izkazalo, da je to tista poniglavka, ki nam jo je že nekajkrat zagodla. Slednjič nas je pripeljala na gozdno cesto in ta po šibkem omahovanju na razpotje pod Kepo.

Že v trdi temi smo dospele do karavle v Belci, kjer smo poskušale od vojakov zvedeti, kje smo zgrešile pravo pot. Vendar vojska ne ve (ali pa noče vedeti) nič več od nas.

Še zmeraj pa mislimo, da je Kurji vrh (1828 m) vreden tudi markirane poti.

JESENSKO VREME NA KREDARICI

Jesenski meseci v meteorološkem smislu delitve leta na letne čase so september, oktober in november.

Temperaturni popreček lanske jeseni (1988) je na Kredarici znašal $0,2^{\circ}$ in je bil potemtakem domala enak dolgoletnemu jesenskemu poprečku, ki znaša $0,1^{\circ}$. Glede padavin pa je bila lanska jesen suha, saj je na Kredarici padlo vsjo jesen komaj 71 % normalne množine jesenskih padavin.

Oglejmo si klimatske pokazatelje posameznih mesecev in jih primerjajmo z normalnimi vrednostmi, tj. z dolgoletnimi poprečki (obdobje 1956—75)!

Prvi jesenski mesec, september, je bil najtoplejši, vendar je bil njegov temperaturni popreček, ki znaša $3,3^{\circ}$, pod normalno septembrsko vrednostjo, ki znaša $3,8^{\circ}$. Ugotavljamo torej negativni temperaturni odklon za $0,5^{\circ}$. Oktober je sicer nekoliko hladnejši od septembra, vendar je bil lani občutno pretopel. Njegov temperaturni popreček, ki je znašal $2,6^{\circ}$, je bil kar za $2,3^{\circ}$ nad dolgoletnim oktobrskim poprečkom, ki znaša $0,3^{\circ}$. Dolgoletni temperaturni popreček novembra znaša $-3,9^{\circ}$. Lanski, ki je znašal $-5,3^{\circ}$, pa je bil kar za $1,4^{\circ}$ prehladen. Tukaj velja še omeniti, da je najvišja dnevna temperatura dne 22. novembra znašala $-17,6^{\circ}$ (dnevni temperaturni maksimum).

Absolutni temperaturni ekstremi so bili v

mejah doslej znanih absolutnih temperaturnih ekstremov Kredarice. Maksimalna, tj. najvišja mesečna temperatura je bila $11,7^{\circ}$ dne 4. septembra. Dosedanja najvišja septemska temperatura je znašala $18,4^{\circ}$, izmerjena pa je bila 17. septembra 1975. Oktobrski temperaturni maksimum $11,4^{\circ}$ (dne 17. septembra 1988) je le malo pod dosedanjim absolutnim oktobrskim maksimumom, ki je znašal $12,9^{\circ}$, izmerjen pa je bil 13. oktobra 1968. Novembrski temperaturni maksimum, ki je znašal $5,8^{\circ}$, je bil izmerjen 12. novembra 1988. Bil je za polovico nižji od absolutnega novembrskega maksima, ki je dne 3. novembra 1969 meril $10,8^{\circ}$.

Absolutne minimalne temperature posameznih jesenskih mesecev so naslednje: $-5,2^{\circ}$ (15. septembra), $-12,3^{\circ}$ (31. oktobra) in $-21,0^{\circ}$ (22. in 23. novembra). Septembrski in oktobrski temperaturni minimum sta bila za 3 do 4° pod dosedanjima absolutnima ekstremoma. Novembrski temperaturni minimum pa se je zelo približal dosedanjemu absolutnemu novembrskemu minimumu Kredarice, ki znaša $-21,2^{\circ}$ in so ga zabeležili 30. novembra 1973.

Glede oblačnosti je bil september poprečno oblačen ($5,2$), saj znaša normalna vrednost oblačnosti tega meseca $5,6$. Oktober, čigar popreček mesečne oblačnosti je bil enak septembrskemu, je bil nekoliko preoblačen. Novembrski popreček oblačnosti $4,2$ je bil najnižji ne samo med jesenskimi meseci, temveč kar v vsem letu. Normalni novembrski popreček oblačnosti znaša namreč $6,3$.

Število ur s sončnim sijem je bilo zaradi vedno krajšega dne in povečanih poprečkov mesečnih oblačnosti prva dva meseca razmeroma skromno; zvišalo se je le v zadnjem jesenskem mesecu. Septembra je registriral heliograf na Kredarici 177 ur sončnega sija, kar je 47 % od maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v tem mesecu. Oktobra je sijalo sonce na Kredarici samo 140 ur, kar je 41 % od možnega trajanja. Novembra pa je heliograf registriral 149 sončnih ur, kar je 52 % od možnega trajanja v tem mesecu. Nasploh je bil november relativno najbolj sončen mesec lanskega leta.

Glede padavin sta bila prva dva jesenska meseca čezmerno namočena. V septembru je padlo v osmih padavinskih dneh skupno 277 mm padavin, kar je 202 % od za ta mesec normalne množine. Trikrat je vmes tudi snežilo. Snežna odeja je ležala 13 dni, njena največja debelina je merila 95 cm (dne 16. septembra). V oktobru je v 11 padavinskih dneh (od tega 7 dni s sneženjem) padlo 113 mm padavin ali 67 % od oktobrske normalne višine padavin. Snežna odeja je ležala 8 dni, njena največja debelina je merila le 5 cm (dne 9. oktobra). V novembru je v 6 dneh samo snežilo.

Sneg za vsako ceno?

V prilogi revije Internationale Seilbahn Rundschau beremo zanimiv sestavek, ki kaže, da gredo različne modne muhe prodajalcev zimskega športa na živce celo ljudem, ki bi jih pravzaprav morali podpirati.

Kaj torej meni urednik?

»Pretekla zima s silnim pomanjkanjem snega je spet dala polet vprašanjem, kdaj se še splača proizvajati umetni sneg in zopivati mejam, ki jih postavlja narava.

Nekateri zatrjujejo, da lahko delajo sneg tudi pri temperaturah nad 0°C . Laboratorijski preizkusi so to potrdili kot možno, seveda pod pogojem, da nam ni mar za razmerje med ceno in učinkom, za porabo energije, hrup, izkoristek vseh potrebnih naprav in še česa.

Tu in tam bi sneg za vsako ceno dišal ljudem, ki gledajo samo na svoj ugled in prestiž kraja. Vprašamo pa se, če bi istega načela potem ne mogli zagovarjati za vsako stvar, ki nam pade na misel, pa četudi bi naprave ekološko in sicer prilagodili vsaj osnovnim vidikom zdrave pameti.

V tej zvezi beremo še o senzacionalnih čenčah iz Calgarija, ko je bilo govora o sirupu iz pese oziroma repe, ki so ga menda dodajali vodi, s katero so delali sneg ali z njim polivali naravni sneg.

P. Šegula

Mesečna višina padavin je bila zelo skromna, saj je padlo samo 27 mm moče, kar je komaj 13% normalne višine padavin. Novembra je snežna odeja ležala 7 dni, njena največja debelina je merila 20 cm (dne 22. novembra).

Ob koncu lahko zaključimo, da je bil september glede na presežek padavin planincem nenaklonjen, medtem ko sta preostala dva jesenska meseca, predvsem november, bila suha in ugodna za planinarjenje.

F. Bernot

odmevi

KAKŠNA STATISTIKA V PV?

V zvezi s vašim obvestilom v PV 11/88, da ne boste objavili v PV statistične podatke razen podatkov o akcijah GRS, pripominjam naslednje:

Zdi se mi prav, da v PV nehati objavljati statistične podatke o gradbenih investicijah in investicijah za nadelavo, popravilo in markiranje potov. Ko sem te podatke še lahko preverjal, sem ugotavljal, da so na splošno nerealni. Konkretno sem nepravilne podatke ugotovil za leto 1976 za PD Kranj in PD Križe, za leto 1977 za PD Kranj in PD Kamnik, za PD Kranj pa še za leti 1978 in 1980. Moje ugotovitve sem sporočil Komisiji za pota, in sicer z dopisi z dne 12. decembra 1978, 16. maja 1979 in 11. junija 1984 za leto 1983. Seznanjal sem komisijo z mnenjem, da bi morala podatke PD preverjati (gospodarska komisija pa podatke o gradbenih investicijah!). Nekatera PD so ure prostovoljnega dela zelo »napihovala«, dejansko pa so člani s prostovoljnim delom storili bore malo (verjetno je še vedno tako!). Vprašanje o pojmovanju prostovoljnega dela sploh ni bilo razčiščeno. V Kranju smo za prostovoljno delo šteli samo opravljene efektivne ure, čas hoje pa le v primerih nošnje materiala, ki je bil potreben za dela varovanja.

Ni pa umestno prenehati z objavljanjem podatkov o članstvu in naročnikih PV. Ta pregled po mojem mnenju zanima vse bralce PV, saj gre pri tem za realne podatke. Bolj ali manj jih zanima tudi pregled o prenočitvenih zmogljivostih planinskih postojank in katero PD posamezno oskrbuje.

Naročnike oz. bralce PV bi tudi zanimalo, katere gorske poti so posamezna PD dolžna vzdrževati. Če bi bili planinci o tem bolje seznanjeni, bi lahko neposredno

opozarjali društva, ko bi na prehojeni poti ugotovili, kje je nujno opraviti vzdrževalna dela. To informacijo bi lahko objavili v PV za vsa zahtevnejša planinska pota, razvrščena na gorska območja ali na posamezna društva.

Karel Bajd, Kranj

ZAVAROVANJE TRIGLAVSKEGA LEDENIKA

V decembrski številki PV (12/88) je bil predstavljen predlog odloka za zavarovanje Triglavskega ledenika in ovire, ki so preprečile sprejem tega odloka na jeseniški občinski skupščini. Za popolnejšo informacijo pa je treba povedati, kaj se je zgodilo konec leta 1988. Dne 27. 12. 1988 so osnutek omenjenega odloka ponovno (po devetih mesecih) obravnavali vsi zbori skupščine občine Jesenice. Na zboru krajevnih skupnosti (zaradi nasprotovanj tega zbora je odlok meseca marca »padel«) so tokrat odlok sprejeli z veliko večino (en glas proti in en vzdržan).

Naj dodam, da sprejeti odlok ne zajema samo Triglavskega ledenika, ampak cel seznam naravnih znamenitosti Triglavskega narodnega parka za območje občine Jesenice. Predlog odloka in seznam naravnih znamenitosti je pripravil Zavod za spomeniško varstvo Kranj. Triglavski ledenik je od 27. 12. 1988 torej zavarovan.

Janez Bizjak

VSTOPNINA V TRIGLAVSKI PARK

Pri branju Planinskega vestnika mi je pogled obstal na vašem članku »Vstopnina v Triglavski park«. Saj tega skoraj ne morem verjeti! Tega parka ni mogoče enostavno zakleniti in ga ljubosumno tiščati pod ključem! To je delo narave, to je darilo narave nam navadnim Zemljanom in v nas samih bi morala rasti zavest, da nismo zadnja generacija na našem planetu in da bi morali ohraniti te čiste dele nedotaknjene.

Kakšna vstopnina? Zakaj? Ali mar po parku že vozijo panoramska vozila? Saj moramo ljubitelji gorā hoditi, se potiti — in, verjemite, Gora ali Planina bogato poplača popotnika oziroma ga nagradi z lepim razgledom.

Nehote se mi poraja vprašanje, zakaj se tako radi zgledujemo po drugih. Ko se, na primer, zvišajo pri nas cene, pravimo,

da je ta izdelek ali storitev v tujini dvakrat ali trikrat dražja kot pri nas. Pri tem ti razlagalci preprosto pozabljajo, da v teh državah domačini tudi dvakrat, trikrat ali še večkrat bolje zaslužijo kot mi pri nas. Verjemite mi, da bi obdavčili tudi zrak, ki ga moramo vsi po vrsti hočeš-nočeš vdihavati.

Res se mi zdi smešna že samo misel na plačevanje vstopnine v gore. Ali gre upravi Triglavskega parka res tako slabo, da bi hotela na ta način zaslužiti denar? Mislim, da vendarle ni tako. Če pa ji že tako trda prede, naj še enkrat premisli, kako bi nemara le lahko na drugačen način zaslužila (ali pridobila) denar, ki ga namerava dobiti v vstopnino v svoj in naš narodni park.

Upam in sem skoraj prepričan, da vendarle ne bo prišlo do tega, da bi mitničarji ob vstopu v Triglavski narodni park pobirali vstopnino. Sicer pa: kdor se zdaj že odloči odraščati v gore, je prav gotovo član planinske organizacije, ki naj bi imela vsaj popuste če že ne prost vstop. Tako taka akcija zanesljivo ne bi obrodila načrtovanih sadov.

Tovariški brezvstopni pozdrav!

Jože Turk, Kočevje

* * *

V številki 12/88 je urednik Planinskega vestnika v svojem članku pod zgornjim naslovom povzel novico, ki je menda lani pozno jeseni razburila planinske kroge. Ni nam znano, kateri so ti planinski krogi in kdo jim je postregel s tako izkrivljeno informacijo. Povod za razburjenje pa je za planinsko javnost popolnoma neutemeljen, vsakršna ugibanja in namigovanja o tem, kaj bi vstopnina pomenila, so zato brezpredmetna, za nekatere pa celo neko-rektna.

Za kaj pravzaprav gre? Triglavski narodni park je posebno poleti zelo obiskan. Mnogi obisk kaže vsako leto številnejše in vedno bolj naravi škodljive posledice, predvsem zato, ker obiskovalci niso enakomerno porazdeljeni niti po dnevih niti po posameznih predelih. Dnevi konec tedna so za nekatere nižinske kraje kritični. To velja za invazijo kopalcev ob Bohinjskem jezeru, za invazijo inozemskih gobarjev na Pokljuki (brez vsakršnih izvoznih carin vozijo celi tovornjaki naših gob v Italijo) in za izredno gost tranzitni turistični promet čez Vršič v Trento in obratno. Našteti primeri nimajo nobenih skupnih točk s planinstvom ali s pohodništvom. Ideje in pobude, da bi obiskovalci in koristniki naravnega bogastva v kritičnih sezonskih dneh nekaj prispevali k urejanju in čiščenju narave in okolja na najbolj prizadetih krajih, so stare nekaj let. In niso bile nikoli sporne. Valovi obiskovalcev prinašajo v dolinski svet Julijskih Alp marsikaj, kar ne sodi v naravo. Povsod, ne

le na območju, ki je z zakonom proglašeno za narodni park. Vedno številnejši so obiskovalci, ki se v čisti naravi in v kolikor toliko zdravem okolju obnašajo kot edini in zadnji koristniki. Kaj ima, denimo, Bohinj od tisočev obiskovalcev, ki se v vročih poletnih dneh vsak dan z avtomobili zgrinjajo okrog Bohinjskega jezera, se kopajo, parkirajo kjerkoli, kurijo ognje, pojedajo in popijejo, kar pripeljejo s seboj, spreminjajo jezersko obalo v pomendrano zanemarjenost? Ničesar razen smeti, odpadkov in razvrednotenja narave. In kaj pomenijo dolge kolone avtomobilov in avtobusov čez Vršič na vrhu prelaza, ko se vsak hoče ustaviti, olajšati telo in se znebiti smeti? Bi bilo narobe, če bi vsak od tisočev v Bohinju pred jezerom ali oni na Vršiču prispeval nekaj denarja, ki bi bil namensko uporabljen za pobiranje in odvoz smeti, za urejanje parkirišč, počivališč, kurišč, sanitarij? Kot prispevek oz. poseben namenski dinar za urejanje okolja na najbolj obremenjenih krajih, ne pa kot nedoločena vstopnina v narodni park so se izoblikovale pobude, da bi obiskovalci narodnega parka na nekaterih mestih nekaj plačali.

To pravzaprav ni nič novega. Na območju Triglavskega narodnega parka je že dolga leta treba plačevati vstopnico za Vintgar pri Bledu, za ogled slapa Savice, za Trentarski muzej — pa se nihče ne razburja, ker vsi vemo, da je pobrani denar namensko uporabljen. Sporna pobuda pomeni samo razširitev tega programa. Govoriti o vstopnini na vseh vpadnicah v narodni park je zlonamerno in nepošteno, kaže pa tudi na popolno nepoznavanje Julijskih Alp, saj je fizično nemogoče na vseh stezicah, ki vodijo na ozemlje narodnega parka, postaviti »mitnice« in blagajničarje.

Kako je v drugih narodnih parkih v Alpah in po Evropi? Vstopnine ni nikjer! Pač pa se vedno bolj uveljavlja pobiranje namenskih pristojbin za dostope k naravnim znamenitostim (Königsee, Krimlski slapovi itd.) oziroma cestnine za nekatere gorske prelaze ali v nekatere slikovite doline — tudi v državah, kjer je sicer vožnja po avtomobilskih cestah brezplačna. Analogno izkušnjam (in potrebam) v sosednjih državah bi bile pri nas utemeljene namenske pristojbine ali takse za območje Bohinja, Vršiča, Mangartskega sedla, Pokljuke (mimogrede: pred vojno je bila v Gorjah mitnica za Pokljuko), za Vrata, Tamar. V sosednjih državah je pobiranje takih taks v pristojnosti organizacij, ki niso v sklopu uprave narodnega parka. Tudi zato je namigovanje, da bi uprava našega narodnega parka pobirala vstopnino, nepošteno pretiravanje.

Zavedamo se zapletenosti in nedorečenosti opisanih pobud in problematike, ki jih take ideje porajajo (pravna osnova, oblika in način zbiranja taks, kdo bi jih pobiral in namenska poraba, čas in kraji pobira-

nja, izjeme ipd.), zato smo lansko jesen naslovili na komisijo za pravosodje Skupščine SRS kratko pojasnilo takih razmišljanj s prošnjo za odgovor. Njihovega mnenja oz. odgovora doslej še nismo prejeli. Zato je nesmiselno govoriti o kakršnikoli prizadetosti planincev in nerazumno napihovati zadevo, ki se ne nanaša na planinstvo in pohodništvo. Predpostavljamo, da je naše pisanje, namenjeno Skupščini SRS, nekdo neprijazno in neiskreno posredoval planinskim krogom.

Kadar bodo zdaj še sporne pobude bolj dozorele in bolj jasno oblikovane, bo planinska javnost kot prva imela priložnost uveljavljati svoje poglede in pogoje. Tako kot so bili naši planinci med pobudniki in soustanovitelji Triglavskega narodnega parka, tako je PZS od začetka redni član sveta TNP. Svet narodnega parka pa je najvišji družbeni organ, ki vodi, spremlja, usklajuje in potrjuje politiko naše parkovne ustanove. Razlogov za alarm in hudo kri ni.

Predvsem pa ne pozabimo: narodni park je naša skupna vrednota, otrok naših skupnih prizadevanj in naša skupna dediščina!

Triglavski narodni park, Bled

SMRAD V KRALJESTVU

Tako lepi dnevi, ki so tik pred novim letom vabili v višave, so bili lepa priložnost, da zašpilimo letno hribovsko klobaso. Pod Komarčo je družba še zimsko odeta, kmalu za prvimi okljukami začnejo puhovke romati v nahrbtnike, dokler v kratkih rokavih ne hladimo pregrete krvi.

Komarča je pomladno razpoložena in na vrhu je kaj čuden občutek gledati navzdol v zasrenjeni ledeni kotel Ukanca. Nato se sprehodimo mimo Črnega jezera po senčni beli hladilnici Lopusnice, da se čez rob prevalimo v sončno kopel — v Dolino Triglavskih jezer.

Brž h koči, kjer ni veliko snega, na sončni počitek!

Ampak kljub pravilni podobi nekaj ni v redu. Okrog spodnjega vogala nove koče veje znanim dolinskim vonjavam podoben smrad — človeško sr... In sicer močno poudarjeno, da je kaj slaba in apetitu nič kaj povsečna začimba.

Sprašujemo se: če to tako grozno zaudarja, je z greznico pod kočo nekaj močno narobe. Torej imajo odpadke, človeški dreki in podobni produkti, prosto pot v naravo. Do Dvojnega jezera je blizu in nedvomno je tamkajšnja voda deležna teh blagodat.

Izkušnje iz nekaterih dolinskih kloak, ki so se včasih imenovala jezera in reke,

opozarjajo, da tudi v gore Zlatorogovega kraljestva že posega človekovo ničmurno obnašanje.

Sicer pa: glavno, da je koča lepa in velika!

Mladen Berginc, Tolmin

GRADBENIKI ZA VSAKO CENO

V drugi lanskoletni novembrski številki »Kamniškega občana«, glasila SZDL občine Kamnik, je objavljen prispevek »Planinska postojanka pri Pastircih«, v katerem je med drugim zapisano:

»Niso si še oddahnili od naporenega dela pri širitvi Cojzove koče na Koroškem sedlu« (le kje je to sedlo? Doslej je veljalo, da je Cojzova koča na Kokrskem sedlu; op. ur.), »pa kamniški planinci že načrtujejo nove akcije. Urejanje planinskih koč in s tem privabljanje več ljubiteljev gora v ta naš prelepi del gorskega sveta še vedno ostaja njihova prednostna naloga. Obe planinski postojanki, na Kamniškem in Kokrskem sedlu, omogočata obiskovalcem, ki jim gorstvo daje poseben smisel življenja« (verjetno je bilo mišljeno gornišstvo in ne gorstvo; op. ur.), »osvojitve zahtevnih vrhov, kot so Planjava, Brana, Turska gora, Rinke, Skuta, Grintovec, Kalška gora in drugih. Podatki kažejo, da je poleg takih, ki si žele vrhov, še precej planincev, ki jim planine« (verjetno je bilo spet mišljeno gore in ne planine; op. ur.) »sicer veliko pomenijo, pa jih spričo zahtevnosti ne morejo več obiskovati, zato se podajajo na lažje in manj zahtevne strmine.

Planinsko društvo Kamnik želi prisluhniti željam planincev, zato že dalj časa razmišljajo o gradnji brunarice pri Pastircih pod Kamniškim sedlom. Sedaj, ko so v glavnem že kar dobro posodobili svoji koči na Kamniškem in Kokrskem sedlu, zato že hitijo z načrti, da bi v naslednjih letih uresničili tudi to zahtevno nalogo. Nekaj koči oziroma zavetišču podobnega je pri Pastircih že bilo pred vojno. Še se vidijo sledovi, ki kažejo, da je tu včasih poleg planšarstva živelo tudi planinstvo. Sedanji le na pol pokriti bivak je nudil marsikateremu planincu zatočišče pred dežjem oziroma možnost oddiha, zato je zgraditev brunarice ali podobnega objekta na tem mestu že postala nujnost. Pri prenavljanju Kamniške koče je ostalo kar precej dobrega in uporabnega materiala, ki bi ga bilo mogoče tukaj uporabiti, pa je zato realizacija zamisli že nekoliko lažja.«

In tako se ta prispevek bere do konca: da je Planinsko društvo Kamnik pred ča-

som že izdelalo lokacijsko dokumentacijo, da je izvršni odbor PD Kamnik soglašal s tem, da »je nameravana postavitev planinskega objekta z vidika nadaljnjega razvoja planinstva zelo dobrodošla in tudi gospodarna« in da bo z dograditvijo te planinske postojanke »obisk gora še množičnejši, to pa je tudi geslo prihodnosti, saj si delovni človek po napornem delu zasluži zdravega in mirnega okolja« — ter podobne fraze iz besednjaka naše najbližje preteklosti. Resnici na ljubo pa je treba poudariti, da je v sestavku tudi ugotovitev: »Planinsko društvo meni, da je vsakršno drugačno poseganje v ta prelepi planinski prostor nedopustno in neodgovorno.«

Očitno je, da graditeljskega duha v naših gorah ne morejo zatreti in uničiti ne varstveniki narave, ne gospodarstveniki in ne

zdrava pamet. Ali je smotno graditi planinsko kočo (ali pa zavetišče, saj ni pomembno) komaj eno uro hodá pod Kamniškim sedlom in eno uro hodá nad koncem gozdne ceste? Ko se gradbeniki po vsej sili sklicujejo na nekdanje, predvojno zavetišče na tem kraju, pozabljajo, da se takrat planinci še niso tako intenzivno ukvarjali z varstvom narave, ker ni bilo potrebno, saj je bilo obiskovalcev gorá tako malo, da niso škodovali gorski naravi. Ali je zdaj kdo od graditeljev pomislil, od kod bodo dobili vodo za novo kočo in kam bodo spravljali smeti, ki bodo ostale od oskrbe koče in ki jih bodo prinesli s seboj »planinci«? To se jim ne zdi pomembno. Bo pa zrasla še ena žičnica, pa čeprav samo do vrha gozdne meje!

Ali se je glede na takšna poročila mogoče izogniti misli, da zdaj vlada slovenskemu planinstvu generacija, ki se je namenila zapustiti prihodnjim rodovom čimveč sledov urbanizacije in čimmanj nedotaknjene narave?

Te struje v slovenskem planinstvu tudi ne upoštevajo priporočil Planinske zveze Slovenije, naj »do nadaljnjega« v naših gorah ne bi več zidali koč in nadelovali in markirali novih planinskih poti, ampak naj bi raje vzdrževali to, kar že imamo, saj je marsikje tega celo že preveč. Na to opozarjajo sedanje vodilne generacije v planinski organizaciji in društvih še najpogostejše mladi planinci, ki jim je smisel planinstva vse kaj drugega kot pretirana in nepotrebna graditeljska vnema.

Uredništvo Planinskega vestnika

Prepovedani prvenstveni vzponi

Zaradi nepravilnega poskusa prvega pristopa na Visoki Torstein so Christianu Güntherju prepovedali prvenstvene vzpone od 25. novembra 1986 do 16. aprila 1987. To smo šele te dni zvedeli iz revije »Der Tourist«, ki je glasilo Nemške zveze za popotništvo, gornišvo in orientacijski tek Demokratične republike Nemčije.

Na zagovoru je »oboženi« med drugim dejal: »Devetdesetodstotno upoštevam pravila. Plezam izključno zase in zaradi sebe.« Iz skopega poročila pa je razvidno, da so ga kaznovali zato, ker ni uporabljal pravih klinov in vponk in ker nekateri menijo, da vsaj dveh smeri ni preplezal, kot jih je opisal, saj ju z varovanjem od zgoraj pred pričami ni hotel ponoviti.

Poleg tega je oteževalna okolnost, da so ga lani trikrat videli plezati z magnezijo. Tako so varstveniki okolja izposlovali, da Christianu Güntherju do nadaljnjega popolnoma prepovedo plezati v saških Peščenih gorah, v Saški Švici, in v Zittauskem pogorju, »da bi te gore zavarovali pred tem plezalcem«, kot je rečeno v obrazložitvi.

V reviji je natisnjena tudi prošnja, naj »vsi alpinisti, ki bi Christiana Güntherja videli plezati v stenah in skalah Saške Švice in Zittauskega pogorja, o tem takoj obvestijo pristojne«.

Pred časom je namreč izšla v Vzhodni Nemčiji odredba, po kateri je v nekaterih gorskih predelih prepovedana uporaba magnezije pri plezanju, kršitev tega odloka pa ima za posledico kazen.

Huda kazen je doletela tudi alpinista Maria Witteja, ki je pri plezanju neke prvenstvene smeri uporabljal »nedovoljena sredstva«, se pravi nepravilne kline, poleg tega pa ni upošteval najmanjše razdalje med klini. Zato mu njegova alpinistična zveza ni priznala prvenstvenega vzpona, poleg tega pa ga je kaznovala, da so mu do konca lanskega leta prepovedali opravljanje prvenstvene vzpone.

Poleg tega grozijo kazni še nekaterim alpinistom, ki so bodisi zabijali bodisi izbijali kline iz prvenstvenih smeri, kar je po tamkajšnjih alpinističnih predpisih prepovedano. V prvenstveni smeri smejo zabijati kline samo avtorji teh smeri, vsi naslednji ponavljalci pa morajo potem plezati v enakih pogojih kot prvoprstopniki.

V Vzhodni Nemčiji si le s takimi ostrimi ukrepi obetajo red v stenah.

iz planinske literature

Alpinizem je bistvo, ljubezen spodbuda

Pred nami je knjiga, ki pripoveduje o življenju, vendar ne o življenju kar tako, temveč o konkretnem življenju, kakršen je bil curriculum vitae Aleša Kunaverja, ki ga nikakršna, še tako natančna opredelitev znotraj slovenskega alpinističnega obnebjá ne more predstaviti resnično vsebinsko. Morda bi ocenjevalec Aleševe osebnosti lažje opravil svoje delo, ko bi skušal naštet tisto, kar Kunaver ni bil. Odgovore na vprašanja, kaj vse je Aleš bil, pa je zdaj vsaj delno že mogoče najti v knjigi, za katero je gradivo zbrala, ga uredila in dopolnila Dušica Kunaver in jo naslovlila povsem enostavno, vendar nadvse zgovorno — *Aleš Kunaver*. V njej bo bralec našel veliko tistega, kar ga zanima, tistega pa, kar Aleš ni bil, v knjigi ni. Ni oportunitizma, ni majhnosti in poniglavosti, ni

hedonizma in še manj pritlehnega užitkarstva. V knjigi je zapisana resnica o življenju človeka, ki mu je bil alpinizem bistvo in ljubezen spodbuda življenju, oboje pa je dopolnjevala Aleševa izjemna kreativnost.

Iz knjige govori Aleš sam, govorijo njegovi prijatelji in soplezalci, veliko bistvenega pa s svojim veznim besedilom pove tudi Dušica Kunaver, ki je Aleša, svojega življenjskega sopotnika, daleč najbolj poznala. Njena pripoved pa ni zgolj vezno besedilo, ampak je velika volja ohraniti prihodnosti Aleševo resnično podobo. Brez herojskih »dodatkov« in mimo najrazličnejših lastniških ambicij kakršne koli že ustanove. Seveda je Aleš tudi tem pripadal, vendar pa je najprej in predvsem pripadal družini, goram, prijateljem in svojemu delu. Lahko bi se, zapisujoč te besede, celo odločil za triado, s katero bi najenostavneje označil Aleševo bivanje, triado, podedovano po očetu eruditu prof. Pavlu Kunaverju: družina, gore, delo. Prijatelji pa so tako povsod prisotni, so neposredno vključeni.

O čem torej pripoveduje knjiga? O bogatem, a žal prehitro končanem življenju tam na pobočjih Mežakle, v gozdu nad Blejsko Dobravo. Pripoveduje o tistem Alešu, ki slovenskim alpinistom pomeni zaščitni znak kakovosti, znanja, zanesljivosti, neomajnosti, nepremagljivosti, večne obvladljivosti. Pripoveduje o človeku, alpinistu, ki je postal eden od sinonimov slovenskega alpinizma v kakovostno vrhunskem evropskem alpinističnem občestvu. Miren, samozavesten, samosvoj, razgledan, intelektualno visoko nad povprečjem, a vendar premočrten, stremeč k jasno začrtanemu cilju. Vodja z veliko mero potrpežljivosti in sposobnosti prijateljskega prepričevanja, predvsem pa verujoč v vsemogočnost dobrega zgleda, biti med prvimi takrat, ko je najtežje, žrtvovati, in to brezpogojno, lastne ambicije moštvenemu uspehu.

Knjiga pripoveduje o Alešu Kunaverju, vodji, ki je poznal svojo dolžnost na sleherni odpravi, ki jo je vodil. Bil je arhitekt, statik, zidar zgradbe, ki je slovenskemu alpinizmu omogočila stopiti na poljane mednarodne veljavnosti. Te bi brez Aleša, ki mu dr. Miha Potočnik pravi plemič našega vrhunskega alpinizma, ne bilo, vsaj takšne ne, kakršno imamo danes.

Posebne omembe vreden je tudi likovni prispevek knjigi, ki je delo Danila Cedilnika, subtilnega snovalca upodobljene človekove skušnje v svetu gorskih prostranstev. Fotografija, ki tudi spremlja knjigo, govori z jezikom objektivnega dejstva, čeprav še tako subjektivno zaznamovanega, Cedilnikova risba pa izpoveduje človekovo dušo, človekov intimni svet, ki nagovarja intimnost drugega. Zato knjiga *Aleš Kuna-*

ver z vso svojo izpovednostjo in dokumentiranostjo že sodi med temeljna dela slovenske planinske literature.

Mitja Košir

Peter Skoberne: Sto naravnih znamenitosti Slovenije

Prešernova družba je v Redni letni zbirki 1989 med drugimi izdala knjigo — hvalnico naravnim lepotam slovenske dežele, knjigo, ki je hkrati tudi razlagalka estetskega videza in geneze stotih najpomembnejših naravnih spomenikov na ozemlju republike Slovenije. Njen avtor je Peter Skoberne, posvetil jo je spominu prijatelja Rada Smerduja, k sodelovanju pa je povabil še vrsto naših odličnih fotografov, poznavalcev naravnih zakladov naše majhne, vendar lepot polne domovine.

Brez smisla bi jih bilo naštetih vseh sto, kajti z njimi se bo bralec srečal sam, zato le nekaj vtisov.

Slovenske naravne znamenitosti niso velikih razsežnosti, ker nas že ozemlje umešča v ljubke, a kljub temu dokaj ozke okvire, čeprav slovenska obzorja segajo tudi širše, prek meja, ki jih je zarisovala politična volja brez posluha za utrip narodove duše. So te naše znamenitosti majhnih razsežnosti, zato pa jih je veliko in vse so, žal, zaradi neracionalnega in ekstenzivnega (predvsem gospodarskega) razvoja že zelo ogrožene. Zato velja nanje ves čas in intenzivno opozarjati in hkrati na razumen, na sholastičen način pripovedovati in opisovati možnosti, ki jih še imamo, da bomo vsaj nekaj najlepših ohranili v njihovi prvinskosti prihodnjim rodovom. Prav njim smo to dolžni, kajti nobene pravice nimamo pozabiti, da to ozemlje ni zgolj za nas, temveč pripada vsem, preteklim, sedanjim, predvsem pa prihodnjim rodovom. Zlasti pa človek ne more biti lastnik zemlje, na kateri živi; človek je na njej le podnajemnik.

Knjiga *Sto naravnih znamenitosti Slovenije* je v veliki meri glasnica ideje o varovanju naše naravne dediščine, torej ideje, ki dediščine ne obravnava kot lastnino, ampak kot kategorijo, ki nima časovnostninske opredelitve. Ta ideja predpostavlja dolžnost in ne pravico, ta vrstni red pa je pri varovanju okolja nasploh optimalen. Nikakor in nihče si ne more lastiti zgolj pravice do upravljanja z okoljem, ampak mora dobro vedeti tudi za dolžnost varovanja tega okolja. Prav ta zavest pa je pri nas še v zibelki. Shodila še ni in ob takšnih razvojnih trendih, kakršnim smo priče, še dolgo ne bo. Medtem pa nam umirajo gozdovi, nam umirajo vode, vse od najmanjšega potoka tja do morja, opozorila ekologov pa so, kot bi vodo razlival

v puščavski pesek. Človekovemu pohlepu in napuhu kot da ni meja.

Zato bo zelo prav, če bomo vsi skupaj čim pogosteje jemali v roke Skobernetovo knjigo in ji skušali prisluihiti v njenem angažmaju za ohranjanje vsega lepega, kar premore naša deželica na »sončni strani Alp«. Naj mi bralec ne zameri tega ideologiziranega turističnega slogana, ki kot reklamna poteza nič ne pove, zato pa s svojo brezosebno iz dneva v dan pripoveduje o ničevosti neke kampanjskosti, ki ostaja zgolj površinska, s konkretnostmi pa ne ve kaj početi. Morda se bo kaj premaknilo, ko bo »Slovenija, moja dežela« res postala dežela vsakega od nas in se bomo tega zavedli tudi takrat, ko bo za to deželo treba kaj storiti, se čemu v njen prid tudi odpovedati. Povrnila nam bo na stoteri način.

Mitja Košir

Triglav v francoskih očeh

Fotograf in reporter Pascal Kober v oktobrski, 108. številki planinske revije Montagnes Magazine v članku z naslovom »Zlate glave Triglava« opisuje svoje srečanje z našo najvišjo goro. Naslov bi lahko prevedli tudi kot Trije zlati rogovi Triglava, saj pisca prav prijetno »obseda« Zlatorogov motiv, znamenito triglavsko pravljico pa v posebnem okvirčku tudi v celoti povzema. Deset izvirnih, res lepih fotografij in dva priročna zemljevida spremljajo njegovo pripoved o vzponu, ki pa ga je prekinilo slabo vreme, ne da bi se mogli francoski obiskovalci povzpeti prav na vrh.

Če odštejemo sicer že znano francosko prepričanje, da se ni mogoče zmeniti z nikomer, ki ne govori francoskega jezika — nemožnost komunikacije s planinci po kočah je očitno tudi kriva za malce vzvišen odnos do njih, do tistih slovenskih planincev, ki jih je Koberjev fotoaparati sicer izjemno lepo ujel, kako občudujejo nebo po planinski nevihti —, je prispevek korekten, celo kar dolg glede na obseg revije, saj je Triglavu posvečenih 14 strani. Na zadnjih dveh straneh so zbrane vse potrebne informacije, brez katerih si tujec v deželi, katere jezika ne razume, težko pomaga. Kratko poglavje je namenjeno tudi naši gastronomiji, v njem pa lahko preberemo, da človek, ki si kuha sam, v Jugoslaviji težko pride do mesa; in da je glavna jed, ki jo je treba pokusiti, čevapčiči. Kranjska bržolica je šele na četrtem mestu »slovenskih« specialitet.

Planince in ljubitelje Triglava bo seveda zanimalo, za katero pot na našega očaka se je odločil Pascal Kober (domnevati smemo, da ni bil sam, vendar svoje planinske družbe nikjer ne omenja, le tu in tam o vtisih govori v množini). Izbrali so

vzpon čez Komarčo, si prej seveda ogledali Savico, nato pa nadaljevali po Dolini sedmerih triglavskih jezer, se ustavili v koči pri Dvojnem jezeru in drugi dan prišli do Tržaške koče. Tretjega dne jih je neurje pregnalo v Zasavsko kočo na Prehodavcih in ko je minilo, je bil Pascal Kober prisiljen vzdikniti ob prizoru, ki se mu je ponudil: »Simfonija barv na Julijcih je lepša od vseh zarij tega sveta!«

Medtem ko se morajo pred slabim vremenom tudi naslednji dan zateči v kočo, Kober obnavlja zgodovino Triglava, omenja štiri srčne može in pripoveduje zgodovino organiziranega slovenskega planinstva, tesno povezanega z nacionalno zavednostjo.

Vzpon na vrh je Francozom preprečil sneg in na povratku čez Hribarice, pravi, jih je potolažila slovenska silvovka. Z Vratc* je bil Triglav, ko jim je še enkrat pomežiknil, videti kot Mount Everest.

Na tem spoznavnem srečanju s slovenskimi gorami sta Pascala Kobera najbolj začudili dve podrobnosti: žigosanje knjižic na vrhovih in visok obisk naše najvišje gore, ker da je »ponos vsakega Slovenca, da vsaj enkrat v življenju spleza na vrh Triglava«.

Bogi Pretnar

Berge 34: Portret Julijskih Alp

Najprej kratko o reviji Berge:

Verjetno je najbolj atraktivna evropska gorniška revija z jasnim konceptom, visokimi cilji in z zavirljivimi uspehi. Mednarodni magazin Berge ima izdajatelja v Švici (dr. Peter Meyer) in deljeno uredništvo. Švicarski del vodi gospa Heidi Meyer-Küng, nemški del pa Michael Pause, ki skrbi za alpinistično področje. Soustanovitelj revije je bil pokojni Toni Hiebel, potem ko je dolga leta urejal Alpinismus in Bergsteiger.

Revija Berge se je rodila v začetku osemdesetih let. Namen ustanoviteljev je bil izdajati revijo, ki bo gorski svet predstavljala sistematično in celovito: ne le šport in rekreacijo, ampak tudi zgodovino, etnologijo, alpsko gospodarstvo, predvsem pa kulturno izročilo, vse tisto torej, kar je oblikovalo in napajalo vsebino, širino in izvirnost evropskega gorniškega sveta. Vsaka številka revije je posvečena enemu gorstvu ali eni gorski skupini. Berge 34 (januar 1989) predstavljajo Julijske Alpe.

Na ovitku je barvna fotografija triglavskih romarjev, gledano z vrha Triglava po grebenu tja do Malega Triglava. Razkošne dvostranske barvne slike (Tamar z Jalovcem, bohinjski kravji bal, impresivna podobna Trente, jutranji razgled s Triglava) na začetku notranjega dela izživalno obetajo bralcem privlačno vsebino in zelo razno-

* Piše sicer »iz Vratc«.

vrstno tematiko. Članke so napisali domači in tuji avtorji. Za začetno poglavje so postavili članek Tineta Miheliča o romarskih poteh h »kralju Julijcev« — kratek zgodovinski prerez o prvih pristopnikih, Aljažu in severni steni ter o poteh, ki vodijo na Triglav. Na zgodovinsko področje posega tudi Liselotte Buchenauer s pisanjem o Belsazarju Hacquetu in dr. Juliusu Kugyju. Günther Lehofer piše o svojih vtisih na pohodih od ene planinske postojanke do druge, Wolfgang Zeis pa priporoča pohodnikom štiri atraktivne ture (s kratkim opisom) za tiste, ki iščejo tišino, lepoto in prvobitnost. Posebno poglavje je namenjeno rastlinskemu svetu Julijcev. Napisal ga je Georg Grabherr. O Bledu, njegovi zgodovini, o začetkih in razvoju klimatskega zdravilišča govori članek zgodovinarja dr. Franca Rozmana.

Alpinistični del revije začenja Ines Božič z naslovom Pojdimoz plezat. Dodani so telegrafski podatki o nekaterih plezalnih smereh v Triglavski severni steni, Jalovcu, Mali in Veliki Mojstrovki, Prisojniku, Šitah in v Velikem Draškem vrhu. Dr. Matjaž Kmecl je pripravil zgodovinski in kulturni portret Slovenije in Slovencev, Paul Werner pripoveduje o najbolj poznanih in najbolj zahtevnih zavarovanih poteh, Borut Korun pa opisuje kajakaštvo in divje vode Soče, Koritnice, Radovne, Save Bohinjke, Idrijce in Bače.

Prispevek dr. Borisa Kuharja predstavlja panjske končnice kot posebnost slovenske ljudske umetnosti. Čebelam sledi legenda o Zlatorogu, avtorske prispevke pa zaključuje Janez Skok s člankom o turnem smučanju in triglavski smučarski magistrali. Zadnji del revije je namenjen informacijam. Tam je kup drobnih podatkov, nasvetov, opozoril o Julijskih Alpah in Sloveniji. Opis najbolj znanih vrhov Julijcev in vseh planinskih postojank (tudi tistih v zahodnem delu, v Italiji) je tako zgoščen, da spominja na kratek povzetek debelega planinskega vodnika za Julijce.

Oprema revije Berge je razkošna, barvne fotografije so delo različnih avtorjev, večina naših domačih; pri krajevnih imenih ni zaslediti slovničnih napak (kar je sicer zelo pogosto v tujih revijah, kadar opisujejo naše kraje, predvsem pri črkah č, š, ž).

Prepričan sem, da smo dobili s 34. številko Berge doslej najbolj celostno predstavitev Julijskih Alp v inozemski gorniški publicistiki. Priznati moramo, da vsi skupaj ne bi zmogli zbrati toliko denarja, če bi želeli ali hoteli naročiti natis tako obsežnega informacijskega kompleta, namenjenega tujim obiskovalcem naših gor. Da je ta portret Julijskih Alp lahko izšel v ekskluzivni nemško švicarski reviji, gre zahvala najprej urednikom in njihovi naklonjenosti našim goram, enako tudi posameznikom v Sloveniji, ki so s svojim osebnim poznan-

stvom z uredniki pripomogli, da so Julijske Alpe prišle tako kmalu na vrsto. Na koncu, vendar ne nazadnje moram omeniti še Center za ekonomsko in turistično propagando pri Gospodarski zbornici Slovenije, ki je z denarno pomočjo in organizacijsko mrežo pomagal zbirati podatke, pripraviti prevode in gostiti tuje novinarje, ko so po naših hribih nabirali vtise za ta odmevni gorniški magazin.

Janez Bizjak

Alpinistični razgledi št. 29

Ta številka AR je z naslovnico, uvodnikom in posebno izjavo v znamenju zdaj že zloglasnega ljubljanskega sodnega procesa proti četverici, katere eden od obsojenih je tudi Janez Janša, odlični alpinist. Preteklost, sedanjost ali prihodnost, se sprašuje avtor naslovnice, ki fotografijo severne stene Triglava enostavno spravi za rešetke — torej gre za izrazito simboliko, zamisel Mirka Lindiča.

Ker so zdaj dogodki na Roški že del nove slovenske zgodovine, sem dolžan pojasniti, zakaj v PV šele zdaj pišem o 29. št. AR. Prva beležka je bila že davno napisana in z interno pošto odposlana na Planinsko zvezo, vendar je končala neznano kje; urednik je ni dobil v roke. Zdajšnje pisanje je povzetek po spominu (kopije žal nisem napravil).

Sicer pa v tej številki v rubriki »Pionirji alpinizma« (28. del), ki jo neumorno piše Bine Mlač, končno lahko preberemo tudi o eni od slovenskih odličnih plezalov, skalašic — Miri Marko Debelakovi. Ta velika alpinistka, ki jo je poznala tudi mednarodna alpinistična javnost njenega časa, je pomembno zaznamovala obdobje med obema vojnoma. A ne le z odličnimi prvenstvenimi vzponi, temveč tudi s svojim kulturnim delovanjem, kot pisateljica in predavateljica. Zato so se uredniki AR odločili in poleg Mlačevega eseja objavili še članek Debelakove o vzponu prek severne stene Špika, ki je bil prvič objavljen v PV 12/1926. Za marsikaterega izmed mlajših bralcev je to prav gotovo novo odkritje in pomembna informacija.

Izrazito informativen in v marsičem že kar programski je tudi intervju, ki ga je s Stanetom Belakom-Šraufom napravil Miro Štebe. Šrauf je zdaj že legenda slovenskega alpinizma in zato bodo zelo hitro legendarni tudi njegovi odgovori Štebetu, v katerih po svoje, avtonomno razmišlja o alpinizmu in o svojem življenju, ki ga je, lahko bi rekel, kar v celoti posvetil goram, v zadnjem času še posebej Himalaji, saj je s svojimi petnajstimi obiski temu velegorstvu naš najbolj izkušen himalajec.

Zanimiva je tudi kratka informacija o alpinističnosmučarskih podvigih četverice (Bo-

rut Črnivec, Dejan Ogrinec, Andrej Terčelj in Andrej Zorčič) v južnoameriških Andih (Cordillera Blanca), kjer so opravili vrsto zahtevnih spustov, ocenjenih z najvišjimi težavnostnimi stopnjami. Prav tako zanimiv in značilen za sedanjo stopnjo razvoja alpinizma v svetu je članek Michela Piole o vzponu na Neimenovani stolp v skupini Trango Tower v Karakorumu. Naslov članka je Trango Danse, iz revije Mountain pa ga je povzel Andrej Leskošek.

Poleg teh prispevkov lahko v tej številki AR preberemo še Biščakovo informacijo o kategorizaciji, nekaj polemčnih razmišljanj, ki se tičejo delovanja KOTG, potem Mateja Šurca razmišljanje o Lenarčičevi knjigi Smisel in spoznanja: Patagonija, in nadvse potreben seznam alpinistične opreme, preizkušene po UIAA standardih. Z opisi in skicami plezalnih vzponov je tokrat obdelan Mangart s severa.

Mitja Košir

Popotniška Obvestila

Zadnje dni lanskega leta so izšla 30 strani debela Obvestila o popotniški dejavnosti in gozdnih učnih poteh, ki jih izdajata Komisija za evropske pešpote pri Planinski zvezi Slovenije in Skupnost ustanoviteljev evropskih pešpot v Sloveniji. To je že 24. številka teh založnikov denarni sposobnosti primerno (na ciklostil) razmnoženih Obvestil.

Čeprav so po videzu in po zunanji obliki zares skromna, je v teh Obvestilih zbrana bogata dejavnost organiziranega slovenskega popotništva v zadnjem času. V njih so bolj ali manj natančno opisani vsi večji podvigi slovenske popotniške dejavnosti in nekateri načrti za delo v bližnji prihodnosti.

Posebne omembe je vreden prispevek Marka Kmecla o tem, kako popotništvo razume vsak po svoje. Avtor se v njem spominja pionirja slovenskega popotništva Milana Ciglarja iz tistih časov pred desetimi in več leti, ki smo iz Slovenije hoteli širiti popotništvo naprej proti Grčiji prek čudovitih balkanskih pogorij skozi Bosno, Črno goro, Makedonijo, Metohijo in Kosovo. Milan Ciglar je peš prekrizal Liko, Bosno, Hercegovino in tudi Prokletije, da bi našel najatraktivnejšo pot, zanimivosti in znamenitosti.

»Prav zanimivo je,« piše v Obvestilih Marko Kmecl, »kako so te pobude sprejeli v teh predelih«. Čeprav so tudi tam (tako kot v Sloveniji) vso akcijo vodili gozdarji, so sestavili svojo varianto poti, ki je bila desetkrat daljša od premice. »Povsod so vaški politični in drugi veljaki vztrajali, da bi pot vodila prav skozi njihovo selo, varoš, mimo njihovega spomenika talcu, heroju, revoluciji. Bili so prepričani, da je ideologija pomembnejša od možnosti za

bivanje in hojo — to dvojje jih pravzaprav sploh ni zanimalo! Pa kaj, če potujoči Holanec na evropski pešpoti v Bosni nima kje spati in jesti, važna je revolucija! Pomembno je, da evropski pešački put prolazi po aveniji revolucije u njihovom selu ili barem kraj Titove seljačke zadruga. Zelo težko so tudi razumeli, da je to steza in ne pot, široka od dva do tri metre. Kar razočarani so bili in navdušenje je splahnelo, ko so spregledali, da ne gre za novo avenijo. Njihova velika postrevolucijska pričakovanja niso bila izpolnjena...«

Sestop k uspehu

Več kot šestdeset solo vzponov in tur šestega težavnostnega razreda in sedem osemstisočakov — o vsem tem je zdaj Hans Kammerlander napisal knjigo, delo o teh svojih podvigih in doživljajih. V njej so nanizane napete zgodbe, ki ponekod jemljejo dah, pa tudi razmišljanja o gorništvu in alpinizmu. O svoji preteklosti in o tem, kako je našel svojo pot v alpinizmu, pa pripoveduje avtor premalo. Vendar bi bila pravzaprav zanimiva zgodba o tem, kako se je iz fantiča na neki gorski kmetiji na Južnem Tirolskem, kjer je plezanje nekaj samo po sebi razumljivega, kmalu razvil plezalec, ki se je sam loteval najtežavnostnih tur, da bi šele veliko pozneje, ko je imel že velikkanske izkušnje, opravil izpit za gorskega vodnika in postal znan alpinist. In kaj pravita mati in oče o nevarnem poklicu svojega sina? Poljska in gozdna dela gorskega prebivalstva v Himalaji spominjajo avtorja na njegovo lastno mladost, kot popisuje v knjigi.

V najlepši, a žal zelo kratki zgodbi pripoveduje Kammerlander, kako je kot osemletni deček splezal na goro nad svojo rojstno vasio in takrat začutil, kako diha gozdne skale. Poročila o vzponih na osemstisočake so v primerjavi s tem čisto brez duše in barve. Tako je na primer opis vzpona na Čo Oju zreduciran na suhoparen zapisnik: »... in tako sva se odločno odpravila navzgor«. Z ožoznostjo se človek spomni na Herberta Tichyja, ki je o prvenstvenem vzponu na Čo Oju napisal čudovito lepo knjigo.

Kot gorski reševalec ima Kammerlander zelo resno razmerje s smrtjo. Po pravici nasprotuje heroizmu, vendar tudi prekupčevanju s strašnimi gorskimi nesrečami. Toda v poglavju »Igra s pesmijo smrti« se sam nevarno približa tej praksi.

Brez okrasov in olepšav govori o poslovnih podlagah poklicnega alpinizma. Brez sodelovanja propagande ne gre več. Toda ali se poklicni gorniki, kakršen je tudi Kammerlander, zavedajo, da trobijo v isti rog gospodarskih mehanizmov, katerih posledice na drugem mestu obsojajo? In

medtem ko zagovarjajo geslo »majhno je krasno«, delajo na vrhu himalajskega osemstisočaka reklamo za coca-colo, ki seveda ni »majhna«, ampak je to velik biznis. Hans Kammerlander je velik alpinist, ki zna opazovati pokrajino, o čemer med drugim pričajo nekatere lepe fotografije v knjigi. Prav gotovo bo zato tudi v pisanju našel svojo pot, saj gotovo še ni prav vsega povedal. Knjiga, debela 160 strani s 60 barvnimi in 57 črno-belimi fotografijami, je izšla v münchenski založbi Rudolf Rother in stane 42,80 marke.

Avstrijci o Julijskih Alpah in Vršiču

Člani Društva za naravoznanstvo Koroške so od 20. do 24. julija 1987 priredili botanično ekskurzijo v Julijske Alpe. Izhodišče so si izbrali v Poštarski koči na Vršiču, odkoder so odhajali na strokovne izlete v dolino Soče in Zadnjo Trento, na območje Mojstrovke, Prisojnika in Mlinarice ter v dolino Vrat. Našli so veliko rastlin, ki jih navaja avtor članka, mag. dr. Helmut Zwander na koncu poročila po prirodo opisnih družinah. Poročilo naj bi bilo nekak uvod za obiskovalce Vršiča, ki jih zanimajo botanika in naravoslovne razmere na tem območju Julijskih Alp.

V uvodu navaja avtor, da so Julijske Alpe že od nekdaj silno mikavne za botanike iz vse Evrope. Navaja prvi znanstveni oris izpod peresa B. Hacqueta iz leta 1782 ter druge slavne raziskovalce in botanike, tako F. X. von Wulfena, Žigo Zoisa, Julija Kugyja in Alberta Bois de Chesneja. Poudarja, da te privlačnosti nikakor ne zmanjšuje državna meja, močno pa jo krepi splet dobro zaznamovanih in zavarovanih poti skupaj z oskrbovanimi kočami, ki jih ni malo.

Avtor nato opiše osnovne razsežnosti Triglavskega narodnega parka (TNP), pri čemer ne pozabi dodati, da prvi zaščitni ukrepi segajo že v leto 1908, medtem ko sodobna zakonska zaščita izhaja iz proglasitve TNP leta 1981.

Del poročila je posvečen geološkemu orisu, česar na tem mestu ne bomo ponavljali; zanima nas pa zgodovinski opis tega dela Julijcev, za katerega pravi dr. Zwander, da je usodno prepleten z avstrijsko zgodovino. Julijske Alpe so v začetku 16. stoletja prešle iz posesti goriških grofov v last Habsburžanov. Več desetletij so trajali spori z Benečani, v času Napoleonovih pohodov pa boji med avstrijsko in francosko vojsko.

V dolini Soče je nekaj časa cvetelo pri delovanje železa, zadnji plavž pa je ugasnil že leta 1778.

Ko omeni čase 1. svetovne vojne, navaja podatke o marčni katastrofi iz leta 1916 (v besedilu pomotoma 1917), ko je plaz

zasul 110 ujetnikov in 6 ali 7 avstrijskih stražarjev (verzija po članku F. Urana v PV) in v tej zvezi Rusko kapelico. Opiše, kako je po miru v Versaillu in dogovoru v Ledonu Slovenija (Kranjska) pripadla Kraljevini Srbiji in Italiji in kako je slednja pobasala Trst, Istro, Kanalsko dolino in dolino Soče ter se ugnezdila tudi na Vršiču. Ne pozabi na partizansko gibanje v času 2. svetovne vojne, ki se je posebej okrepilo po kapitulaciji Italije, in posledic, s tem da je po osvoboditvi vsa Primorska in ves današnji svet TNP postal del SFRJ. Ustrezno pozornost v okviru zgodovinskega orisa posveča J. Kugyju kot enemu od pomembnejših osvajalcev in raziskovalcev Julijskih Alp in iskalcu Scabiose Trente. Ko piše o njegovih gornjskih storitvah, žal pozabi na trentarske vodnike in njihovo vlogo pri številnih prvih pristopih na vrhove Julijskih Alp.

Svoj zgodovinski pregled zaključuje avtor zelo simpatično z besedami: *Želeli bi si, da bi še naprej živelo Kugyjevo volilo, ki je ljubezen do narave in svojih gora vedno postavljala nad narodnostne prepire. Da bi bilo to tudi vodilo sodobnih rodov in bi se tudi v tem čudovitem narodnem parku krepilo prijateljstvo med narodi, ki žive na njegovem območju in mejah.*

Spričo globoke strokovnosti ne bi posegali v odstavke, ki so posvečeni rastlinstvu, naštevanju cvetja in drugih primerkov, zanimivih za botanika. Zanimiv je podatek, ki ga črpa od Šerclja, da je mešan bukov in smrekov gozd doma v teh krajih že nekako od let okrog 900 p. K. ter da je tod zaradi razmeroma skromne zaledenitve v ledeni dobi doma tudi veliko endemičnih rastlin.

Po Carinthii priredil P. Š.

Nesrečno leto na K-2

Številni članki in kar nekaj knjig je bilo objavljenih o nesrečnem letu 1986 na himalajskem orjaku K-2, drugi najvišji gori na svetu, toda šele zdaj smo dobili poročilo, ki mu lahko zares verjamemo. To je knjiga Jima Currana »K-2, zmagoslavje in tragedija« (K-2, Triumph and Tragedy), ki je sredi lanskega leta izšla v založbi Hodder and Stoughton z letnico izida 1987. Avtor je bil vse poletje leta 1986 ob vznožju K-2 ter je pozorno opazoval tragična in zmagovita dogajanja, pri čemer je posvečal vso pozornost radijskim zvezam s plezalci ter se pogovarjal z mednarodno alpinistično bratovščino. Med zadnjo katastrofo na grebenu Abruzzi je bil član epske reševalne skupine, ki je našla Kurta Diembergerja nedaleč od pomožnega baznega tabora, »ko se je dobesedno plazil z gore navzdol«. Njegovo poročilo in analiza torej nista samo kar najbolj vsestranska in pristojna, ampak tudi naj-

bolj objektivna in nepristranska. Izredno dobro napisano besedilo, ki se tu in tam že skoraj spogleduje s senzacionalnostjo, drži bralca vseskozi v napetosti in ga vključuje v akcijo. V knjigi je tudi prelep izbor fotografij, ki ilustrirajo besedilo, skoraj vse pa prikazujejo kruto človeško usodo.

Knjiga se konča s sedmimi koristnimi podatki, od katerih je eden posvečen solo plezanju Toma Česna po južni steni na K-2. »Le kako lahko nekdo na tem svetu veselo solira navzgor na ramo, verjetno le nekaj metrov stran od tabora 4, in nato navzdol po Abruzziju, ne da bi o tem kaj vedel?« se sprašuje.

Knjiga Jima Currana spada v knjižnico vsakogar, ki ga resneje zanima alpinizem v Himalaji, in sicer ne glede na to, ali je aktiven plezalec ali ne.

József Nyka

Nepal — korak za korakom

V planinski založbi Rudolf Rother v Münchnu je konec lanskega leta izšla knjiga Bernharda Rudolfa Banzhafa »Nepal — korak za korakom«, ki je precej več kot izčrpen trekinški vodnik. V knjigi so izredno lepo združene prve lekcije o deželi, ki jih je mogoče prebrati kot pripravo na trekinško turo, in občudovanja vredno branje po potovanju v Nepal.

Vsebina knjige je razdeljena v dve glavni poglavji: v splošno opisni del in v del, ki predstavlja trekinške poti.

V prvem delu zve bralec najpomembnejše o številnih etničnih skupinah, verstvih, jezikih in kulturi dežele. Célo poglavje je posvečeno Katmandujski kotlini in glavnemu mestu. Avtor zna odlično opisati izjemna nasprotja med glavnim mestom in deželo, kakršnih je v tej deželi tretjega sveta kar preveč. Avtorju seveda ni mogoče zameriti, da je ob množici dragocenih podatkov nekatera vprašanja razvojne politike, ki bi jih popotnik v to deželo tretjega sveta rad razrešil, samo omenil in se vanje ni poglobil; če bi posvetil še temu več prostora, bi to že preseglo začrtan okvir knjige.

V drugem, obsežnejšem delu je izčrpno opisana široka paleta trekinških tur od prav lahkih do zahtevnejših. Podatki so natančni in karseda informativni. Dobri izseki iz zemljevidov in lepe fotografije dopolnjujejo besedilo. Vsak opis poti je hkrati dobra skica o ljudeh, navadah in pokrajini tistega predela, ki ga avtor opisuje.

31 opisov poti je poleg tega zbranih v priročnem zveščiču žepnega formata. Tako je ta Banzhafova knjiga za človeka, ki namerava iti na treking v Nepal, nadvse koristna spremljevalka in eno od najboljših del s tega področja, ki je doslej izšlo v nemškem jeziku.

društvene novice

Zbor markacistov Savinjskega MDO

V nedeljo, 18. decembra 1988, je bil 15. zbor markacistov Savinjske območne skupine v planinskem domu na Gori Oljki. Udeležilo se ga je 34 planincev iz 16 PD Savinjskega MDO. Zbor je vodil Florjan Nunčič, ki je vodja od 25. januarja 1987. (Tedaj je bil 13. zbor skupno s sejo MDO. 14. zbor je bil 20. decembra 1987 prav tako na Gori Oljki.) Kot največji uspeh v tem času je skupna obnova poti skozi Turski žleb in na Kamniško sedlo z Okrešlja. Dela so bila opravljena od 9. do 21. julija lani. V načrtu za letos je obnova poti z Robanovega kota na Korošico in tako bi bila dela na transverzali v glavnem končana.

Območno skupino bo še naprej vodil Florjan Nunčič z namestnikom Jožetom Marovtom in člani Otom Samcem, Janezom Mavričem, Srečkom Černetom, Jožetom Lovrenčakom ni Stanetom Štormanom (še posebej za Savinjsko pot). Vsak, ki bo zapustil ta odbor, je dolžan poskrbeti za mlajšega in delovnega naslednika, da bo tako vzdrževanje planinskih poti nemoteno teklo dalje.

Na zboru so podelili osem značk markacista PZS. Ti so opravili tečaj pred letom dni in tako še pripravniški staž. Posebna priznanja so dobili tudi tisti, ki so pomagali z delom ali prispevki za pot skozi Turski žleb.

O problemih Savinjske planinske poti bo poseben sestanek v začetku marca letos. Do takrat bo morda tudi zbrano gradivo za nov vodnik.

Velik problem bo zbrati denarna sredstva za obnovo poti z Robanovega kota. Radi pa bi še dokončali pot skozi Hudičev graben s Pečovnika na Tovst (Celjsko kočo). Upajmo, da bomo v tem letu organizirali in izvedli še tretji tečaj za markaciste in tako pridobili še nekaj novih članov za vzdrževanje planinskih poti.

B. J.

Značke za najdaljšo transverzalo

Kot že vrsto let je tudi pred lanskim dnem republike odbor za transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije pripravil podelitev transverzalnih značk za tiste pohodnike, ki so lani prehodili transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije.

Pohodnike je v poslovni zgradbi PTT v Ljubljani pozdravil predsednik odbora te transverzale Martin Prevorčnik, ki je lanske letošnje 35. zmagovalcem poti čestital za več kot tisoč kilometrov dolgo prehojeno pot od Gančanov v Prekmurju do Slavnika

nad Koprom. Med drugim je poudaril, da so vsa dela od trasirane in urejene poti do izdaje dokaj popolnega vodnika, ki ni le geografski opis poti, ampak še kaj več, opravili slovenski ptt delavci, ki to dolgo pot tudi vzdržujejo. Dejal je, da je v obtoku več tisoč dnevnikov te transverzalne poti. To leto je predložilo 35 pohodnikov z žigi napolnjene dnevnike, »tako da bo danes podeljena že 475. značka o prehojeni poti. Ob enakem številu v prihodnjem letu, ko se bo izteklo 20 let obstoja transverzale, bi s ponosom podelili značko z vgravirano številko 500.«

Od vseh pohodnikov se je gotovo najbolj proslavil Slavko Krušnik iz Ljubljane, ki je lani to transverzalo prehodil že trinajstič, sam pa pravi, da to še ni zadnja številka. Vida Pliberšek iz Ljubljane je lani prehodila to pot že šestič, petič pa Francika Zupancič iz Ljubljane. Štirikrat jo je do konca lanskega leta prehodil ljubljčan Gojko Bjelaković, trikrat Jože Dobnik iz Ljubljane, po dvakrat pa Anton Kočar iz Trbovelj, Ludvik Piškur iz Trbovelj in Darinka Bjelaković iz Ljubljane.

Ob koncu tega slavlja je podpredsednik PZS Jože Dobnik, ki je bil sam med dobitniki transverzalne značke, prisotnim pokazal barvne diapozitive s spremljajočo glasbo in besedilom, s katerimi jih je popeljal po celotni poti od Gančanov do Slavnika.

(ptt novice)

Na Tisje in v središče Slovenije

Že osmič sta v začetku lanskega decembra PD Željezničar iz Zagreba in PD Japetič iz Samobora skupaj sodelovala na tradicionalnem pohodu v čast dneva občine Litija »Pohod na Tisje«. Čeprav je bila tako v Zagrebu kot v Samoboru megla, je 54 hrvaških planincev na Bogenšperku pričakal lep in sončen dan.

Organizacija pohoda je bila izvrstna. Na startu so udeleženci dobili kontrolne kartončke, na pot pa sta jih pospremila pesem in glasba. Na Jelši in Tisju so bile pripravljene tople pijače, na Tisju pa še posebna slovesnost. Prav tako je bilo za udeležence zgledno poskrbljeno tudi na cilju pohoda v Veliki Kostrevnici, kjer je bilo mogoče kupiti vsakršne spominke, vendar po zelo visokih cenah. Razgled s Tisja na Kamniške in Julijske Alpe s Triglavom je bil veličasten, kar je posebno navdušilo tiste, ki so bili tod prvič.

Hrvaški planinci so se s pohoda odpravili v geometrično središče Slovenije v Slivno pri Vačah, kar je spet posebej navdušilo mlade planince iz Samobora, osnovnošolce, ki so videli, kako je zaznamovano središče Slovenije, od koder se ponujajo lepi razgledi na Kamniške planine, Čemšeniško planino, Kum ter druge grče in gore.

Josip Sakoman

Bili smo na Mont Blancu

Za planince SCT je bilo lansko leto zelo uspešno, saj smo se povzpeli na mnoge vrhove domačih gor, pa tudi na najvišji evropski vrh, ki nam je podaril eno od najlepših tur lanskega leta.

Januarja smo se povzpeli na Grintovec in Skuto, februarja pa se nas je kar 50 odpravilo na Ratitovec, Tošč in Čreto. Marca nas vsako leto zvabi Snežnik, lani pa nas je hladen in vetroven sprejel tudi Blegoš, kamor je prišlo kar 105 naših planincev. Aprila je osmim planincem uspelo priplezati po Slovenski smeri na še zasneženi Triglav, nekaj več pa jih je šlo na Debelo peč. Maja so se planinci PD SCT za trening pred vzponom na Mont Blanc podali prek Kalškega sedla na Košuto, cvetoča Golica pa je privabila na svoja pobočja kar 89 planincev. Dobra priprava je bil

Družinsko planinarjenje

Od 25. do 27. novembra lani je bil v Würzburgu v Zvezni republiki Nemčiji seminar za vodje akcije ciciban-planinec, ki so se ga udeležili tudi štirje predstavniki Planinske zveze Slovenije, in sicer dva mentorja ter po en mladinski vodnik in planinski inštruktor. Ves čas seminarja je bilo v ospredju družinsko planinarjenje. Izredno veliko so razpravljali o položaju družine v družbi in njenem statusu v planinski zvezi. Kot je bilo poudarjeno, moramo na vsak način sprejeti dejstvo, da so tudi družine planinci, kar je vsekakor treba upoštevati v planinskih programih. Na

tem področju so posebno veliko naredili Avstrijci, ki so izposlovali puste, ugodnosti, posebne programe in podobno, prav tako pa je marsikaj storjenega tudi v Zvezni republiki Nemčiji. Pri nas nasprotno družina v planinski tematiki sploh še ne obstaja. Zato bi bilo vredno premisliti o tujih izkušnjah o družinskih popustih pri članarinah ter o popustih in prilagoditvah v planinskih kočah. Slovenske planince je predvsem presenetila in navdušila zagnanost na področju družinskega planinarjenja in dosežki na tem področju. — Ni izključeno, da bodo te izkušnje v bližnji prihodnosti prenesli tudi v slovensko planinsko organizacijo.

tudi vzpon na zasnežen Veliki kot nad Tamarjem, ki se ga je udeležilo 30 naših članov, podali pa smo se še na Rateške Ponce vse do sedla Vevnica. Junija smo šli na samotno lepoto Mrzlo goro in Križ z Rinko v Savinjskih Alpah. Priprave na veliki vzpon so bile očitno uspešne, saj se je kar 36 naših planincev povzpelo na najvišjo goro Evrope, ledeni Mont Blanc. Po vrnitvi smo plezali še na Triglav, jeseni smo hodili po Uskovnici in Prestreljeniku, nekaj planincev je šlo na Rjavino, Triglav in Vrbanovo špico, nekateri pa so iz lškega Vintgarja šli na Kurešček. Pred zimo smo šli še na Visoko Vrtačo in na tedaj že zaledenelo Uršljo goro.

(Glas kolektiva SCT)

Pohod na Titov vrh

Planinsko društvo Kamenjak z Reke bo tudi letos organiziralo tradicionalni pohod na Titov vrh (2748 m) na Šar planini v Makedoniji. To bo že deseti tak planinski pohod ob dnevu mladosti.

Dne 25. maja 1980, 21 dni po smrti Josipa Broza Tita, je skupina kakšnih sto planincev — članov pobratenih planinskih društev iz vseh jugoslovanskih republik na predlog planinskega društva Ljuboten iz Tetova na dan mladosti opravila vzpon na Titov vrh na Šar planini. Ta dan so predstavniki teh društev na vrhu sprejeli predlog delegata PD Kamenjak z Reke, da bi take pohode organizirali vsako leto ob dnevu mladosti, s čimer so se prisotni strinjali. Tako se zadnja leta udeležuje teh pohodov 2000 do 3000 planincev iz vse države, ki se zberejo na Popovi Šapki, od koder odidejo na dan mladosti s prvim svitom do stolpa na Titovem vrhu. Kdor bi se letos želel udeležiti tega pohoda in kogar zanimajo podrobnejše informacije o tej planinski akciji, naj se pozanima pri Planinskem društvu Kamenjak, Rijeka, Korzo Narodne revolucije 40/1, telefon (051) 31 212.

Zlati znaki kranjskim tovarnam

V četrtek, 8. decembra 1988, je v klubu Planinskega društva Kranj predsednik PD Franc Ekar podelil najvišje slovensko planinsko priznanje »zlati znak PZS« delovnim organizacijam Ero, Telematika in Kibernetika za planinske zasluge na področju organiziranja in pospeševanja planinstva.

Kranjska Iskra je v 50 letih zgradila bivake v Kočni. V tej delovni organizaciji je veliko gorskih reševalcev, alpinistov in planincev rekreativcev, ki od leta 1974 delujejo v eni od najaktivnejših sekcij v okviru PD. Priložnost za priznanje pa je vsekakor tudi izgradnja planinske kočice na Jakobu.

Ob tej priložnosti je bil odlikovan tudi Nace Pavlin, član KPO Kibernetike, za dolgoletno sodelovanje s planinsko organizacijo.

Izleti so glavna dejavnost

Dokaj obširen lanskoletni načrt smo Ferralitovi planinci skoraj v celoti izpolnili, saj nismo izpeljali samo predvidenega jesenskega izleta s posebnim avtobusom v oddaljene gore zahodne Slovenije. Aktivni smo bili vse leto in smo se organizirano udeležili približno 25 planinskih aktivnosti, poleg tega pa so posamezniki aktivni planinci tudi v krogu svojih družin in ožjih prijateljev.

Lansko planinsko leto smo začeli s pohodom kranjancov na Reško planino, »zdravju nasproti« smo odšli na Goro Oljko, stopali smo po poteh XIV. divizije od Dramelj do Stranic, šli smo na Kofce, se udeležili pohoda ob dnevu žena na Hom, se vzpeli na Snežnik in Poreze, bili na Travniku nad Ljubnim, v Tamarju, na Dobriči, Begunščici, Stolu, Bogatinu in Krnu, lansko leto pa smo zaključili s pohodom na Tisje in zaključnim izletom v neznano. Tako ne počivamo niti pozimi, saj nameravamo Savinjsko planinsko pot prehoditi v zimskih mesecih.

V svojih vrstah smo imeli lani tudi slavljenice in nagrajence. Med drugim so bili trije člani sekcije nagrajeni s častnimi znaki Planinske zveze Slovenije. V svojih vrstah imamo tudi najstarejšega delavca Ferralita Ivana Godca, ki je hkrati verjetno tudi najaktivnejši planinec naše delovne organizacije.

(Ferralit danes)

Oglas

Mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije zbira stare in nove številke Planinskega vestnika za svojo knjižnico v vzgojno izobraževalnem centru Bavšica.

Veliko letnikov imamo nepopolnih, zato iščemo manjkajoče številke pri bralcih Planinskega vestnika.

Vse, ki imate naročen Planinski vestnik in bi bili številke pripravljene odstopiti ali prodati, pokličite po telefonu (061) 312 553, Mladinsko komisijo pri Planinski zvezi Slovenije.

Manjkajo nam vse številke naslednjih letnikov:

od 1895—1914, prehodna številka 1915 do 1919, od 1921—1925, 1940, 1941, 1943, 1944, 1946, 1948, 1949, 1950.

In posamezne številke:

1988/6, 1987/3, 1977/1—7, 9, 1976/4, 1975/4, 9, 1947/ vse razen 6, 7, 8, 1942/6—12.

MK PZS

SEZNAM IN CENE PLANINSKIH EDICIJ

Zemljevidi	din
Julijske Alpe — Bohinj — 1 : 20 000	14 000
Julijske Alpe — Triglav — 1 : 20 000	14 000
Grintovci — 1 : 25 000	14 000
Julijske Alpe — vzhodni del — 1 : 50 000	14 000
Julijske Alpe — zahodni del — 1 : 50 000	14 000
Triglavski narodni park — 1 : 50 000	14 000
Karavanke — 1 : 50 000	14 000
Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco — 1 : 50 000	14 000
Pohorje — vzhodni del — 1 : 50 000	14 000
Pohorje — zahodni del — 1 : 50 000	14 000
Okolica Ljubljane — 1 : 50 000	v tisku
Posavsko hribovje — 1 : 100 000	14 000
Skofjeloško hribovje — 1 : 40 000	14 000
Storžič in Košuta — 1 : 25 000	14 000
E-6 — 1 : 50 000	12 000
Panoramska karta Gorenjske	
Bovec — 1 : 25 000	14 000
Bjelašnica—Igman — 1 : 50 000	14 000

Vodniki

Kamniške in Savinjske Alpe	v tisku
Julijske Alpe (1984)	30 000
Karavanke (1983)	30 000
Vodnik po Zasavskem hribovju (1978)	20 000
Po gorah SV Slovenije (1980)	20 000
Turni smuki (1985)	20 000
Bil sem na Triglavu (1983)	8 000
Triglavski narodni park	
Planine Hrvatske	
Zaščitena območja treh dežel (1981)	20 000

Vodniki in dnevniki po veznih poteh

Vodnik po Slovenski planinski poti (1988)	30 000
Dnevnik po Slovenski planinski poti	8 000
Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana E-6 YU	6 000
Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	
Dnevnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	
Loška planinska pot	4 000
Ljubljanska mladinska pot	
Vodnik po poti spominov NOB občine Domžale	
Vodnik Saleške planinske poti	
Kranjski vrhovi	
Pot prijateljstva Treh dežel	8 000
Kamniška planinska pot	
Vodnik po planinski poti XIV. divizije	2 000
Dnevnik po planinski poti XIV. divizije	1 000
Vodnik in dnevnik Trdinove poti	8 000
E-7 Od Sotle do Soče	7 200

Alpinistični in drugi vodniki

Naš alpinizem	30 000
Logarska dolina, Matkov kot, Peči	12 000
Kamniška Bistrica	12 000
Lučka Bela, Robanov kot	12 000
Martuljek	12 000
Ivanka Komprej: Trikotnik	12 000
Naša alpinistična misel	12 000
Tri Cine	12 000

Vodniki v tujih jezikih

Die Slowenische Berg-Transverzale	20 000
Triglav — ein kurzer Führer	10 000
How to climb Triglav	10 000
Ravenska Kočna — Kletterführer	10 000
Zaščitena območja — Naturschutzgebiete — Zone Protette	20 000
Slovarček za planince — Wörterbuch für Bergsteiger —	
Vocabolario per Alpinisti	10 000

Vzgojna literatura

Planinska šola	6 000
Igre	6 000
Oris zgodovine planinstva	6 000
Sneg, led in plazovi	16 000
Nevarnosti v gorah	16 000

Prehrana v gorah	din
Vremenslovje za planince	v tisku
Dnevnik ciciban planinec	6 000
Dnevnik pionir planinec	3 000
Planinski dnevnik (s častnim kodeksom)	3 000
Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti	4 000
Hoja in plezanje	4 000
Narava ob gorskem svetu	20 000
Planinski vodnik	12 000
Zavarovane rastline	12 000
	v tisku

Druge edicije

Dušica Kunaver: Aleš Kunaver	74 000
Tone Škarja: Jalung Kang	20 000
Razgled s Triglava	6 000
Razglednice s Triglava	2 000
Trije Tominški planinci	6 000
Dr. Henrik Tuma	6 000
Pozor, plaz	1 000
Alpinistični razgledi	6 000
Pesmarica — Le pojd' mo v gore	20 000
Brošura TNP	
M. Derganc: Osnove prve pomoči za vsakogar	3 000

Znaki in našitki

Planinska zveza Slovenije — našitek	
Planinska zveza Slovenije — nalepka	500
GS — našitek	500

Značke

PSJ	
Planinska zveza Slovenije	
PZS — 90 let SPD	
PD Ljubljana matica — 90 let	500
Savinjska podružnica SPD — 90 let	500
Gorska straža	500
Obeski za ključce Lotse	1 000

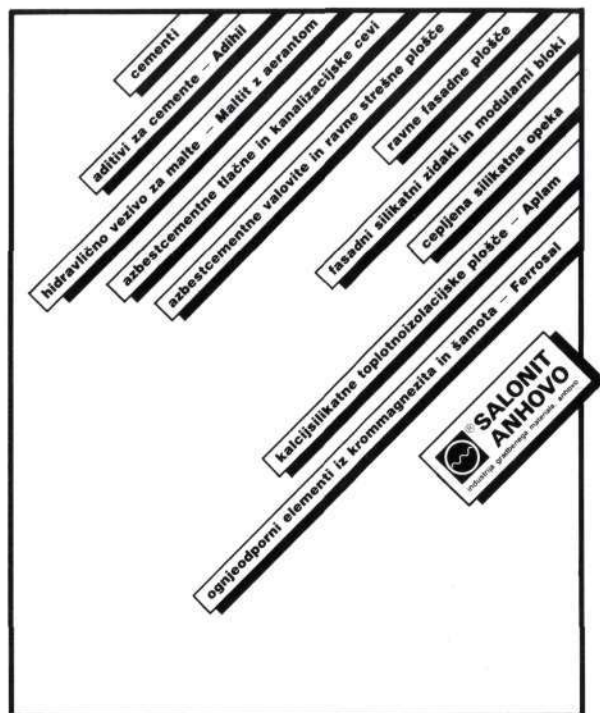
Drugo blago

Vpisna knjiga za vrhove	
Vpisna knjiga za planinske postojanke	30 000
Članske izkaznice	700
Izkaznice GS	700
Članska kartoteka	200
Nakaznica za prenočišče	1 000
Zastava PZS — velika	100 000
Ruta — prva pomoč	3 000

Popust ob nakupu:

- pri planinskih edicijah, ki jih je izdala Planinska založba ali odkupila po lastni ceni: 15 % ob nakupu 5 in več izvodov;
 - pri blagu, ki smo ga nabavili (odkupili) od društev, nudimo 10 % popusta ob nakupu 5 izvodov ene edicije.
- Kupovanje ali naročanje več kot pet izvodov je možno v pisarni PZS, Ljubljana, Dvoržakova 9, v ponedeljek od 14. do 19. ure, torek, sredo, četrtek in petek od 8. do 14. ure.
- Maloprodaja pa je v pisarni Planinskega društva Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah, na sedežih planinskih društev in v planinskih kočah po vsej Sloveniji, kjer je možno nabaviti tudi drugo gradivo o posameznih gorskih območjih.
- Cene veljajo od 1. 2. 1989 dalje.

Informacije:

Kakovostno izdelano opremo za prapor
lahko naročite pri

M. Strgulec

Ljubljana, Gosposvetska 13,
telefon (061) 346 425.

Pri takojšnjem plačilu 10 % popusta,
za pridobitev novega naročnika
nadaljnjih 15 % popusta.

titan, tovarna kovinskih izdelkov in livarna n. sol. o.,
kamnik, kovinarska 28

TITAN
kamnik

tel.: (061) 831 811, telex: yu 31 163
p. p. 61, telegram: titan kamnik

Proizvodni program:

- navadne in cilindrične ključavnice
- pocinkani in nepocinkani fittingi
- elementi za enocevni sistem centralnega ogrevanja
- vlitki iz temprane litine
- smučarske vezi tyrolia
- električni stroji za prehrabeno industrijo
- drugi izdelki za široko potrošnjo

CROATIA

SKUPNOST ZAVAROVANJA
»CROATIA« Zagreb n. sol. o.

POSLOVALNICA LJUBLJANA
Celovška cesta 91

NUDIMO VAM VSE VRSTE
IMOVINSKIH,
AVTOMOBILSKIH IN OSEBNIH
ZAVAROVANJ

NAŠA POLICA – VAŠA VARNOST

api kompleks[®]

Kombinacija medu,
cvetnega prahu,
matičnega mlečka in
propolisa je kombinacija
narave, ki povečuje
vašo odpornost, saj
zavira rast
mikrobov in
nekaterih virusov.

hp medex
ljubljana, jugoslavija